

ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ
ΟΛΥΝΘΙΑΚΟΙ

Μετάφραση - Σχόλια: Ν. Γκινόπουλος

Δημοσθένης

Ὀλυνθιακοί

Μετάφραση-Σχόλια Νικ. Σ. Γκινόπουλος

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι Ολυνθιακοί εἶνε τρεῖς λόγοι του Δημοσθένους— τρεῖς εκ των ἀρίστων του δαιμονίου ρήτορος και των κλασσικῶν εν γένει λόγων· ωνομάσθησαν δε τοιουτοτρόπως εκ της εν Θράκη πόλεως Ολύνθου, εναντίον της οποίας εξεστράτευσεν ο Φίλιππος. Οι Ολύνθιοι τότε στείλαντες πρέσβεις εις τας Αθήνας ἐζήτησαν βοήθειαν. Ο Δημοσθένης συνηγόρησε θερμῶς υπέρ της αποστολῆς βοηθείας και εκφωνεῖ ἐπὶ τη ευκαιρία ταύτη τους τρεῖς αυτοὺς λόγους,

Εν τῷ Α' Ολυνθιακῷ λέγει ὅτι ο μεταξύ Ολυνθίων και Φιλίππου πόλεμος εἶνε μία ἀρίστη δι' αυτοὺς ευκαιρία, της οποίας συμβουλεύει να επωφεληθῶσι στέλλοντας ἀμέσως βοήθειαν προς τους Ολυνθίους· τα δε αναγκαιοῦντα διὰ την εκστρατείαν χρήματα υποδεικνύει ὅτι ευκόλως ἠδύναντο να ευρεθῶν, αν ἐγίνετο σκοπιμωτέρα χρήσις των στρατιωτικῶν χρημάτων, τα οποία

εμοιράζοντο ως θεωρικά. Οι Αθηναίοι επείσθησαν και απεφάσισαν να βοηθήσουν, αλλ' εβράδυνεν να εκτελέσουν τα αποφασισθέντα, αφ' ενός μεν ένεκα της συνηθισμένης των αδρανείας, αφ' ετέρου δ' ένεκα του δισταγμού, τον οποίον ενέβαλλον οι αντίπαλοι του Δημοσθένους εκφοβίζοντες αυτούς περί του δυνατού της επιτυχίας. Τότε ο Δημοσθένης εκφωνεί τον Β' Ολυνθιακόν, εις τον οποίον αποδεικνύει ότι δεν είνε, όσον νομίζεται, ο Φίλιππος φοβερός και ότι η δύναμις του είνε μάλλον φαινομενική παρά πραγματική. Αλλά πάλιν η έλλειψις χρημάτων καθίσταται βοηθείας των Αθηναίων ανεπαρκείς· εκτός δε τούτου οι Αθηναίοι μετά την αποστολήν βοηθειών ανεπαύθησαν θεωρούντες βεβαίαν την νίκην. Τούτο όμως εξαναγκάζει τον Δημοσθένην να εκφωνήσει τον Γ' Ολυνθιακόν, διά του οποίου προτείνει γενναιότερα και ριζικώτερα μέτρα και προσπαθεί, με πολλήν λεπτότητα και ένα ευφυά συνδυασμόν, να προδιαθέση τους Αθηναίους να μεταβάλωσι πάλιν τα θεωρικά εις στρατιωτικά.

Και εστάλησαν μεν επανειλημμένοι βοήθειαι εις τους Ολυνθίους, αλλ' ούδέν κατώρθωσαν· διότι τω 348 π. Χ. η πόλις εκυριεύθη

υπό του πολυμηχάνου Μακεδόνας.
Αλλ' ενώ ο Δημοσθένης με τας
ενεργείας του τας πατριωτικὰς δεν
κατώρθωσε να σώση την Ὀλυνθον
ἀπὸ τους ὄνυχας του Φιλίππου, ἔκαμε
κάτι τι σπουδαιότερον δι' αὐτήν—
κατώρθωσε να τῆς φορέση τῆς
Ἀθανασίας το στέμμα και τῆς Τέχνης
την αλουργίδα με τους τρεις αὐτοὺς
αθανάτους του λόγους!....

ΝΙΚ. Σ. ΓΚΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐκδόσεις "ΦΕΞΗ", Ἀθήνα 1911(;))

Ὀλυνθιακὸς Α'

Νομίζω, ὦ Ἀθηναῖοι, ὅτι σεις θα
επροτιμούσατε να εγίνετο φανερόν
εκείνο, το οποίον θα ἦτο ωφέλιμον
εἰς την πόλιν μας, περὶ του
ζητήματος αὐτοῦ, περὶ του οποιου
την στιγμὴν αὐτὴν σκέπτεσθε (1) —
και θα επροτιμούσατε — εἶμαι
βέβαιος περισσότερον ἀπὸ πολλὰ
χρήματα. Ἀφοῦ λοιπόν το πράγμα
εἶνε ἔτσι, πρέπει να θέλετε με
προθυμίαν να ακούσετε πάντα,
ὅστις θα παρουσιάζετο, διὰ να σας
το φανέρωση· και ὄχι μόνον τούτο,
αφοῦ το ακούσετε, να το
παραδεχθῆτε, — εκείνο δηλαδὴ το
οποίον ἐρχεται κανεὶς ἐπιτηδες να

[1] ἀντὶ πολλῶν ἄν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
χρημάτων ὑμᾶς ἐλέσθαι νομίζω, εἰ
φανερόν γένοιτο τὸ μέλλον συνοίσειν τῇ
πόλει περὶ ὧν νυνὶ σκοπεῖτε. ὅτε τοῖνυν
τοῦθ' οὕτως ἔχει, προσήκει προθύμως
ἐθέλειν ἀκούειν τῶν βουλομένων
συμβουλεύειν· οὐ γὰρ μόνον εἶ τι
χρήσιμον ἐσκεμμένος ἦκει τις, τοῦτ' ἂν
ἀκούσαντες λάβοιτε, ἀλλὰ και τῆς
ὑμετέρας τύχης ὑπολαμβάνω πολλὰ τῶν
δεόντων ἐκ τοῦ παραχοῆμ' ἐνίοις ἂν
ἐπελθεῖν εἰπεῖν, ὥστ' ἐξ ἀπάντων
ῥαδίαν τὴν τοῦ συμφέροντος ὑμῖν

σας ειπή ότι είνε χρήσιμον, αφού προηγουμένως το εσκέφθη — αλλά φρονώ—επειδή είσθε τυχεροί άνθρωποι, — ότι πολλαί γνώμαι συμφέρουσαι ημπορούν να έλθουν έξαφνα εις μερικούς απρομελετήτως διά να τας είπουν, ώστε από όλας τας γνώμας να εκλέξετε ευκόλως εκείνην, η οποία θα είνε η περισσότερον συμφέρουσα εις την πόλιν μας.

Η παρούσα λοιπόν περίστασις και ευκαιρία, ὦ ἄνδρες Αθηναῖοι, μόνον που δεν το λέγει—και το λέγει βγάζουσα φωνήν— ότι όχι με μισθωτούς ανθρώπους, αλλά σεις οι ίδιοι πρέπει να πάρετε εις τα χέρια σας τας υποθέσεις των Ολυνθίων, — εάν βέβαια ενδιαφέρεσθε διά την ιδικήν σας σωτηρίαν—την σωτηρίαν της πόλεως· ημεῖς ὁμως δεν γνωρίζω ποίαν σκέψιν και διάθεσιν έχομεν διά τας υποθέσεις αυτάς— διατι είμεθα τόσοσιν άτολμοι! — Η ιδική μου ὁμως γνώμη καθαρά είνε η έξής· να αποφασίσετε τώρα πλέον να βοηθήσετε τους Ολυνθίους και να προετοιμασθήτε ὁσον ημπορείτε γρηγορώτερα και να τρέξετε εις βοήθειαν οι ίδιοι σεις και όχι με μισθοφόρους, διά να μη πάθετε τα ίδια, τα οποία επάθατε πρωτύτερα· και να στείλετε ακόμη απεσταλμένους, οι οποίοι να αναγγείλουν τας αποφάσεις σας αυτάς και να παρακολουθούν από πλησίον, να παρακολουθούν με

αίρεσιν γενέσθαι.

[2] ὁ μὲν οὖν παρῶν καιρὸς, ὦ ἄνδρες Αθηναῖοι, μόνον οὐχὶ λέγει φωνήν ἀφίεις ὅτι τῶν πραγμάτων ὑμῖν ἐκείνων αὐτοῖς ἀντιληπτέον ἐστίν, εἴπερ ὑπερ σωτηρίας αὐτῶν φροντίζετε· ἡμεῖς δ' οὐκ οἶδ' ὄντινά μοι δοκοῦμεν ἔχειν τρόπον πρὸς αὐτά. ἔστι δὴ τά γ' ἐμοὶ δοκοῦντα, ψηφίσασθαι μὲν ἤδη τὴν βοήθειαν, καὶ παρασκευάσασθαι τὴν ταχίστην ὅπως ἐνθένδε βοηθήσετε (καὶ μὴ πάθητε ταῦτόν ὅπερ καὶ πρότερον), πρεσβείαν δὲ πέμπειν, ἥτις ταῦτ' ἔρεϊ καὶ παρέσται τοῖς πράγμασιν·

προσοχήν την εξέλιξιν των πραγμάτων των Ολυνθίων.

Διότι υπάρχει προ πάντων αυτός ο φόβος μήπως —επειδή ο Φίλιππος είνε άνθρωπος, ο οποίος ημπορεί να κάμνη τα πάντα— άνθρωπος πονηρός και είνε φοβερός να μεταχειρίζεται τας περιστάσεις, άλλοτε μεν υποχωρών — όταν η περίστασις το καλή— , άλλοτε δε απειλών —και ευλόγως θα εφαινετο ότι είνε άξιός να πραγματοποιήση τας απειλάς του—, άλλοτε δε συκοφαντών ημάς προς τους Ολυνθίους ότι δεν ετρέξαμεν προς βοήθειαν των, μήπως μετατρέψη τα πράγματα και συμπαρασύρη με το μέρος του κανένα σπουδαίον ωφέλημα εκ της όλης υποθέσεως των Ολυνθίων (3).

Αλλά όχι, μη φοβήσθε, ω Αθηναίοι! Διότι εκείνα τα οποία είνε και το δυσκολώτατον να καταπολέμηση κανείς εκ των προσόντων του Φιλίππου —την δραστηριότητα του και την πανουργίαν του— ακριβώς αυτά είνε και πάρα πολύ ωφέλιμα και συμφέροντα διά σας. Και ιδού πώς. Διότι είνε τη αληθεία μέγα πλεονέκτημα, βοηθεί πολύ την ταχύτεραν και επικαιροτέραν ενέργειαν και εκτέλεσιν των πολεμικών επιχειρήσεων το να είνε εκείνος, ένας μόνος, κύριος και εκείνων, τα οποία λέγονται και όσα δεν λέγονται, και να είνε συγχρόνως και στρατηγός και

[3] ώς ἔστι μάλιστα τοῦτο δέος, μή πανουργος ὦν καὶ δεινὸς ἄνθρωπος πράγμασι χρῆσθαι, τὰ μὲν εἰκων, ἤνικ' ἂν τύχη, τὰ δ' ἀπειλῶν (ἀξιόπιστος δ' ἂν εἰκότως φαίνοιτο), τὰ δ' ἡμᾶς διαβάλλων καὶ τὴν ἀπουσίαν τὴν ἡμετέραν, τρέψηται καὶ παρασπάσηται τι τῶν ὅλων πραγμάτων.

[4] οὐ μὴν ἀλλ' ἐπιεικῶς, ὧ ἄνδρες Αθηναῖοι, τοῦθ' ὁ δυσμαχώτατόν ἐστι τῶν Φιλίππου πραγμάτων, καὶ βέλτιστον ὑμῖν· τὸ γὰρ εἶναι πάντων ἐκεῖνον ἓν' ὄντα κύριον καὶ ῥητῶν καὶ ἀπορρήτων καὶ ἅμα στρατηγὸν καὶ δεσπότην καὶ ταμίαν, καὶ πανταχοῦ αὐτὸν παρεῖναι τῷ στρατεύματι, πρὸς μὲν τὸ τὰ τοῦ πολέμου ταχὺ καὶ κατὰ καιρὸν πράττεσθαι πολλῶ προέχει, πρὸς δὲ τὰς καταλλαγάς, ἃς ἂν ἐκεῖνος ποιήσαιτ' ἄσμενος πρὸς Ὀλυνθίους, ἐναντίως ἔχει.

απόλυτος κύριος και ταμίας και να
είνε πανταχού παρών εις το
στράτευμα· αλλά τούτο πάλιν είνε
εναντίον, κάμνει σχεδόν αδύνατον
πάσαν κερδοσκοπικήν συμφωνίαν
και ανταλλαγὴν του Φιλίππου με
τους Ολυνθίους — πράγματα τα
οποία εκείνος με πολλήν
ευχαρίστησιν και ευκολίαν θα
έκαμνεν, αν ημπορούσε...

Διότι είνε πλέον ολοφάνερον εις
τους Ολυνθίους, ότι τώρα δεν
διατρέχουν τον κίνδυνον να χάσουν
την δόξαν των, ούτε ένα μέρος της
χώρας των είνε πολύ φοβερώτερος
ο κίνδυνος—πρόκειται να
αναστατωθῆ ἡ πατρίς των και οι
κάτοικοι της να πωληθούν ως
δούλοι!.... Και μάλιστα, αφού
ηξεύρουν καλά τί έκαμε, ποίαν
διαγωγὴν έδειξεν ο Φίλιππος εις
τους Αμφιπολίτας εκείνους, οι
όποιοι του παρέδωκαν την πόλιν
των, και εις όσους Πυδναίους
έτρεξαν να τον υποδεχθούν (4)· και
είνε, καθώς νομίζω, ο τύραννος εις
τα δημοκρατικά πολιτεύματα
πράγμα το οποίον δεν πρέπει
καθόλου να εμπιστεύεται κανείς,
και μάλιστα αν έχωσι χώραν
γειτονικήν.

Ταύτα λοιπόν επειδή από καιρόν
πολύν έχετε εννοήσει, ὦ Αθηναῖοι,
και αφού λάβετε υπ' όψιν σας όλα
τα άλλα, όσα αρμόζει—την δόξαν
των προγόνων μας, την αξίαν της
πόλεως, τας αδικίας του Φιλίππου

[5] δήλον γάρ έστι τοῖς Ὀλυνθίοις ότι νῦν
οὐ περὶ δόξης οὐδ' ὑπὲρ μέρους χώρας
πολεμοῦσιν, ἀλλ' ἀναστάσεως καὶ
ἀνδραποδισμοῦ τῆς πατρίδος, καὶ ἴσασιν
ἅ τ' Ἀμφιπολιτῶν ἐποίησε τοὺς
παραδόντας αὐτῷ τὴν πόλιν καὶ
Πυδναίων τοὺς ὑποδεξαμένους· καὶ ὅλως
ἄπιστον, οἶμαι, ταῖς πολιτείαις ἢ
τυραννίς, ἄλλως τε κὰν ὄμορον χώραν
ἔχωσι.

[6] ταῦτ' οὖν ἐγνωκότας ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες
Ἀθηναῖοι, καὶ τᾶλλ' ἃ προσήκει πάντ'
ἐνθυμουμένους φημί δεῖν ἐθελῆσαι καὶ
παροξυνθῆναι καὶ τῷ πολέμῳ προσέχειν
εἴπερ ποτὲ καὶ νῦν, χρήματ' εἰσφέροντας

και του κινδύνου το μέγεθος—, είμαι της γνώμης ότι πρέπει πρώτον να αποφασίσετε να στείλετε βοήθειαν, και δεύτερον να εξαφθήτε προς εκδίκησιν και απόκρουσιν των αδικιών του Φιλίππου και τρίτον να προσέχετε εις τον πόλεμον— και να προσέχετε τώρα περισσότερο από κάθε άλλην περίστασιν —προθύμως συνεισφέροντες χρήματα και εκστρατεύοντες σεις οι ίδιοι και μη παραλείποντες τίποτε προς επιτυχίαν της εκστρατείας— διότι άλλως δεν σας υπολείπεται τώρα πλέον, όχι μόνον αιτία πραγματική, αλλ' ούτε και πρόφασις απλή διά πάσαν άρνησίν σας να πράξετε ό,τι πρέπει —ό,τι το καθήκον σας επιβάλλει..

Ναι δεν υπάρχει αιτία, ούτε και πρόφασις, ώ Αθηναίοι, διότι τώρα δα έχει ελθεί, έχει γίνει μόνον του εκείνο το οποίον πάντες προ ολίγου επεθύμουν και επιθύριζον—ότι δηλαδή πρέπει να κινήσετε εις πόλεμον τους Ολυνθίους προς τον Φίλιππον—και έχει γίνει μάλιστα κατά τον συμφερώτατον διά σας τρόπον. Διότι, εάν μεν πεισθέντες από σας έπαιρναν επάνω τους τον πόλεμον, όντες —καθώς είνε— σύμμαχοι άστατοι, ίσως θα είχαν αποφασίσει να πολεμώσι τον Φίλιππον και να είνε σύμμαχοι σας— αλλά θα .χ. είχαν αποφασίσει μέχρις ενός ορίου και όχι εις πάσαν

προθύμως και αυτούς έξιόντας και μηδέν έλλείποντας. ούδè γάρ λόγος ούδè σκῆψις έθ' ύμιν του μη τὰ δέοντα ποιείν έθέλειν υπολείπεται.

[7] νυνί γάρ, ό πάντες έθρούλουν τέως, Όλυνθίους έκπολεμώσαι δεΐν Φιλίππω, γέγονεν αυτόματον, και ταυθ' ως αν ύμιν μάλιστα συμφέροι. ει μεν γάρ ύφ' ύμων πεισθέντες άνείλοντο τον πόλεμον, σφαλεροί σύμμαχοι και μέχρι του ταυτ' αν έγνωκότες ησαν ίσως· έπειδή δ' εκ των προς αυτούς έγκλημάτων μισούσι, βεβαίαν εικός την έχθραν αυτούς υπέρ ών φοβούνται και πεπόνθασιν έχειν.

περίπτωσιν ἀλλὰ τῶρα— τῶρα, που
οἱ Οὐλύνθιοι μισοῦσι τὸν Φίλιππον,
διὰ τὰς ἀδικίας τὰς ὁποίας ἔχει
κάμει πρὸς αὐτούς, εἶνε φυσικόν—
πολύ φυσικόν να διατηρώσι τὴν
ἐναντίον του ἐχθραν σταθεράν και
ἐξ αἰτίας ἐκείνων τὰ ὁποία
φοβούνται και ἐξ αἰτίας ἐκείνων τὰ
ὁποία ἔχουν πάθει ἀπ' αὐτόν.

**Δεν πρέπει λοιπόν, ὦ Ἀθηναῖοι,
μῖαν τοιαύτην ευκαιρίαν—
ευκαιρίαν, ἡ ὁποία τυχαίως και
ἀνελπίστως σας ἦλθε — να τὴν
ἀφήσετε, οὔτε πρέπει να πάθετε τὸ
ἴδιον πάθημα, τὸ ὁποῖον πρωτύτερα
πολλές φορές ἕως τῶρα ἔχετε
πάθει. Διότι, ἐάν ἡμεῖς —ὅταν
ἐγυρίσαμεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀφού
ἐβοηθήσαμεν τοὺς Εὐβοεῖς, και
παρουσιάσθησαν εἰς τοῦτο ἐδῶ τὸ
βῆμα οἱ Ἀμφιπολίται Ἰέραξ και
Στρατοκλῆς και προέτρεπον ἡμᾶς
να πλεύσωμεν και να παραλάβωμεν
τὴν πόλιν των — ἐάν τότε ἐδείχναμε
διὰ τὸν εαυτὸν μας, διὰ τὸ
συμφέρον μας τὴν ἰδίαν προθυμίαν,
τὴν ὁποῖαν ἀκριβῶς ἐδείξαμεν διὰ
τὴν σωτηρίαν των Εὐβοέων, θα
εἶχετε τότε τὴν Ἀμφίπολιν και θα
ἦσθε ἀπηλλαγμένοι ὅλων των
κατόπιν και των σημερινῶν
φροντίδων και περιπλοκῶν....**

**Ἀλλὰ και πάλιν, ὅταν ἡ Πύδνα και ἡ
Ποτειδαία, ἡ Μεθώνη και αἱ
Παγασαί (5) και τὰ ἄλλα μέρη —
παραλείπω τὰ ὀνόματα των, ἵνα μὴ
χρονοτριβῶ ἀναφέρων αὐτὰ ἐν**

[8] οὐ δεῖ δὴ τοιοῦτον, ὦ ἄνδρες
Ἀθηναῖοι, παραπεπτωκότα καιρὸν
ἀφεῖναι, οὐδὲ παθεῖν ταῦτόν ὅπερ ἤδη
πολλάκις πρότερον πεπόνθατε. εἰ γάρ,
ὅθ' ἤκομεν Εὐβοεῦσιν βεβοηθηκότες και
παρήσαν Ἀμφιπολιτῶν Ἰέραξ και
Στρατοκλῆς ἐπὶ τοῦτ' ἰδίον βῆμα,
κελεύοντες ἡμᾶς πλεῖν και
παραλαμβάνειν τὴν πόλιν, τὴν αὐτὴν
παρειχόμεθ' ἡμεῖς ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν
προθυμίαν ἦνπερ ὑπὲρ τῆς Εὐβοέων
σωτηρίας, εἶχετ' ἂν Ἀμφίπολιν τότε και
πάντων τῶν μετὰ ταῦτ' ἂν ἦτ'
ἀπηλλαγμένοι πραγμάτων.

[9] και πάλιν ἡνίκα Πύδνα, Ποτειδαία,
Μεθώνη, Παγασαί, τὰλλα, ἵνα μὴ καθ'
ἕκαστα λέγων διατριβῶ, πολιορκούμεν'
ἀπηγγέλλετο, εἰ τότε τούτων ἐνὶ τῷ

προς εν — ανηγγέλ-λετο εις ημάς
ὅτι πολιορκούνται, εάν, λέγω τότε—
προθύμως και ὁπως ἔπρεπε—ημεῖς
οἱ ἴδιοι και ὄχι με μισθοφόρους
εβοηθούσα-μεν εν εξ αυτών των
μερών— το πρώτον τυχόν,
αδιάφορον ποῖον—, τώρα
ασθενέστερον και πολύ
ταπεινότερον θα μετεχειριζόμεθα
τον Φίλιππον. Τώρα ὁμως—διότι
παρμελούμεν την εκάστοτε πα-
ρουσιαζομένην ευκαιρίαν, τα δε
μέλλοντα διότι νομίζομεν ὅτι μόνα
των θα πάνε καλά—ημεῖς αυτοί
εκάμαμε μέγαν τον Φίλιππον, ὡ
Αθηναῖοι— και τον εκάμαμε τόσον
μέγαν, ὅσος δεν ἐγινε κανεὶς ἕως
τώρα βασιλεὺς εν Μακεδονία. Αλλά
να! Τώρα που παρουσιάζεται εις την
πόλιν μας μία σπουδαία ευκαιρία —
και παρουσιάζεται μονάχη της! Δεν
την ξεύρετε; Να αυτή των
Ολυνθίων! Ευκαιρία, η οποία εἶνε
μεγαλύτερα ἀπὸ ὅλας τας ἄλλας,
τας πρωτυτερινὰς εκείνας
ευκαιρίας, τας οποίας ἀδίκως — ναι
ἀδίκως ἀφήσαμεν να χαθούν....

Και νομίζω, ἐγὼ τουλάχιστον, ὡ
Αθηναῖοι, ὅτι, εάν κανεὶς ἤθελε
γίνει δίκαιος κριτὴς εκείνων ὅσα οἱ
θεοὶ μας ἔχουν κάμει— αν και
πολλὰ δεν εὐρίσκονται—το
ὁμολογῶ— εις την κατάστασιν, εις
την οποίαν ἔπρεπε να
εὐρίσκωνται—, εν τούτοις πρέπει να
τους χρεωστή κανεὶς και δι' αὐτὰ
ἀκόμη μεγάλην χάριν—και

πρώτῳ προθύμως και ὡς προσῆκεν
ἐβοηθήσαμεν αὐτοί, ῥάονι και πολὺ
ταπεινοτέρῳ νῦν ἂν ἐχρώμεθα τῷ
Φιλίππῳ. νῦν δὲ τὸ μὲν παρὸν ἀεὶ
προϊέμενοι, τὰ δὲ μέλλοντ' αὐτόματ'
οἰόμενοι σχήσειν καλῶς, ἠϋξήσαμεν, ὦ
ἄνδρες Αθηναῖοι, Φίλιππον ἡμεῖς και
κατεστήσαμεν τηλικούτον ἡλίκος οὐδεὶς
πῶ βασιλεὺς γέγονεν Μακεδονίας. νυνὶ
δὴ καιρὸς ἦκει τις, οὗτος ὁ τῶν
Ὀλυνθίων, αὐτόματος τῇ πόλει, ὅς
οὐδενός ἐστιν ἐλάττων τῶν προτέρων
ἐκείνων.

[10] και ἔμοιγε δοκεῖ τις ἂν, ὦ ἄνδρες
Αθηναῖοι, δίκαιος λογιστὴς τῶν παρὰ
τῶν θεῶν ἡμῖν ὑπηργμένων καταστάς,
καίπερ οὐκ ἐχόντων ὡς δεῖ πολλῶν,
ὁμως μεγάλην ἂν ἔχειν αὐτοῖς χάριν,
εἰκότως· τὸ μὲν γὰρ πόλλ' ἀπολωλεκέναι
κατὰ τὸν πόλεμον τῆς ἡμετέρας ἀμελείας
ἂν τις θεῖη δικάως, τὸ δὲ μήτε πάλαι

**ευλόγως! Διότι ναι μεν εχάσαμεν
πολλά εις τον πόλεμον της
Αμφιπόλεως, αλλ' αυτό θα
ημπορούσε κανείς — και δικαίως—
να το θεωρήση ως αποτέλεσμα της
ιδικής μας μάλλον αμελείας, το δε
να μη έχωμεν πάθει το πάθημα
αυτό προ πολλού, μήτε να μας έχη
ξεφυτρώσει καμμία συμμαχία,
αντιστάθμισμα των ζημιών αυτών—
αν θέλωμεν να κάμωμεν καλήν
χρήσιν και της συμμαχίας αυτής—
αι αυτό, αν με ερωτούσαν, εγώ
τουλάχιστον θα το εθεω-ρούσα—και
δεν θα ήμην υπερβολικός —ως
ευεργεσίαν, την οποίαν μας
εχάρισεν η εύνοια του θεού!....**

**Αλλ' αυτό, θαρρώ, ότι είνε σχεδόν
όμοιον με εκείνο το οποίον
συμβαίνει και περί της αποκτήσεως
χρημάτων αν δηλαδή κανένας όχι
μόνον λάβη από την τύχην, αλλά
και διατήρησις όσα λάβη απ' αυτήν,
της χρεωστεί μεγάλην χάριν, εάν
όμως τα εξοδιάση —και τα εξοδιάση
χωρίς να το καταλάβη, τα εξοδιάση
ασκέπτως, αι τότε εξοδεύει
συνήθως μαζί με τα χρήματα και
την ανάμνησιν της χάριτος—ξεχάνει
την χάριν!.... Το ίδιον συμβαίνει και
με τας πολιτικές υποθέσεις, όσοι
δεν μετεχειρίσθησαν ορθώς τας
περιστάσεις, όχι μόνον δεν
ευγνωμονούν, αλλ' ούτε
ενθυμούνται, ότι εκ μέρους του
θεού τους συνέβη κάτι τι καλόν
διότι το τελευταίον συμβάν**

τουτο πεπονθέναι πεφηνέναι τέ τιν' ήμιν
συμμαχίαν τούτων αντίρροπον, αν
βουλώμεθα χρῆσθαι, τῆς παρ' ἐκείνων
εὐνοίας εὐεργέτημ' αν ἔγωγε θείην.

[11] ἀλλ', οἶμαι, παρόμοιον ἔστιν ὄπερ
καὶ περὶ τῆς τῶν χρημάτων κτήσεως· αν
μὲν γάρ, ὅσ' αν τις λάβῃ, καὶ σῶσῃ,
μεγάλην ἔχει τῇ τύχῃ τὴν χάριν, αν δ'
ἀναλώσας λάθῃ, συνανήλωσε καὶ τὸ
μνησθαι [τὴν χάριν]. καὶ περὶ τῶν
πραγμάτων οὕτως οἱ μὴ χρησάμενοι τοῖς
καιροῖς ὀρθῶς, οὐδ' εἰ συνέβῃ τι παρὰ
τῶν θεῶν χρηστὸν μνημονεύουσι· πρὸς
γάρ τὸ τελευταῖον ἐκβάν ἕκαστον τῶν
πρὶν ὑπαρξάντων κρίνεται. διὸ καὶ
σφόδρα δεῖ τῶν λοιπῶν ὑμᾶς, ὧ ἄνδρες
Ἀθηναῖοι, φροντίσαι, ἵνα ταῦτ'
ἐπανορθωσάμενοι τὴν ἐπὶ τοῖς
πεπραγμένοις ἀδοξίαν ἀποτριψώμεθα.

χρησιμεύει ως πήχυσ, με τον οποίον
οι άνθρωποι συγκρίνουν και
μετρούν εκείνα τα οποία έγιναν
πρωύτερα— τα περασμένα. Διά τον
λόγον αυτόν πρέπει—και πρέπει
πάρα πολύ, ὦ Αθηναῖοι, να
φροντίσωμεν περί των υποθέσεων
της Ολύμπου ἵνα, αφοῦ
επανορθώσωμεν αὐτάς,
αποπλύνωμεν τὴν κακοφημίαν μας
δι' ὅσα ἔχομεν πράξει ἕως τώρα.

**Αν δε εγκαταλείψωμεν, ὦ Αθηναῖοι, [12] εἰ δὲ προησόμεθ', ὦ ἄνδρες
και τους ανθρώπους τούτους εδῶ— Αθηναῖοι, καὶ τούτους τοὺς ἀνθρώπους,
τους Ολυνθίους, και ὕστερον Αἰτ' Ὀλυνθον ἐκεῖνος καταστρέφεται,
εκείνος υποτάξῃ τὴν Ὀλυνθον, τότε φρασάτω τις ἐμοὶ τί τὸ κωλύον ἔτ' αὐτὸν
ας μου εἴπῃ καθένας καθαρὰ, ποῖον ἔσται βαδίζειν ὅποι βούλεται. ἄρα
θα εἶνε τὸ ἐμπόδιον, τὸ οποίον θα λογίζεται τις ὑμῶν, ὦ ἄνδρες Αθηναῖοι,
ἐμποδίζει πλέον τὸν Φίλιππον να καὶ θεωρεῖ τὸν τρόπον δι' ὃν μέγας
βαδισῇ ὅπου θέλει; Ἄρα γε γέγονεν ἀσθενὴς ὢν τὸ κατ' ἀρχὰς
συλλογίζεται κανεὶς ἀπὸ σας, ὦ Φίλιππος; τὸ πρῶτον Ἀμφίπολιν λαβῶν,
Αθηναῖοι, και ἐξετάζει τὸν τρόπον, μετὰ ταῦτα Πύδναν, πάλιν Ποτειδαίαν,
με τὸν οποίον ὁ Φίλιππος ἔχει γίνεαι Μεθώνην αὐθις, εἶτα Θετταλίας ἐπέβη·
μεγάλος, αν και ἦτο ἀδύνατος κατ' ἀρχὰς; Τὴν πρώτην φορὰν
κατέλαβε τὴν Ἀμφίπολιν, κατόπιν
τὴν Πύδναν, πάλιν τὴν Ποτειδαίαν,
ὕστερον πάλιν τὴν Μεθώνην, ἐπειτα
έβαλε τὸ πόδι του εἰς τὴν
Θεσσαλίαν·**

**ὕστερ' ἀπ' αὐτά—αφοῦ [13] μετὰ ταῦτα Φεράς, Παγασάς,
ετακτοποίησεν ὅπως ἠθέλε τας Μαγνησίαν, πάνθ' ὃν ἐβούλετ'
Φεράς, τας Παγασάς και τὴν εὐτρεπίσας τρόπον ὧχετ' εἰς Θράκην·
Μαγνησίαν—ανεχώρησε εἶτ' ἐκεῖ τοὺς μὲν ἐκβαλὼν τοὺς δὲ
διευθυνόμενος εἰς Θράκην ἐπειτα καταστήσας τῶν βασιλέων ἡσθένησε·
δε ἐκεῖ—αφοῦ ἄλλους μὲν ἐκ τῶν πάλιν ῥάσας οὐκ ἐπὶ τὸ ῥαθυμειν
βασιλέων ἐξεθρόνισεν, ἄλλους δε ἀπέκλινεν, ἀλλ' εὐθύς Ὀλυνθίους
ἀνέβασεν εἰς τὸν θρόνον—**

[12] εἰ δὲ προησόμεθ', ὦ ἄνδρες
Αθηναῖοι, καὶ τούτους τοὺς ἀνθρώπους,
εἶτ' Ὀλυνθον ἐκεῖνος καταστρέφεται,
φρασάτω τις ἐμοὶ τί τὸ κωλύον ἔτ' αὐτὸν
ἔσται βαδίζειν ὅποι βούλεται. ἄρα
λογίζεται τις ὑμῶν, ὦ ἄνδρες Αθηναῖοι,
καὶ θεωρεῖ τὸν τρόπον δι' ὃν μέγας
γέγονεν ἀσθενὴς ὢν τὸ κατ' ἀρχὰς
Φίλιππος; τὸ πρῶτον Ἀμφίπολιν λαβῶν,
μετὰ ταῦτα Πύδναν, πάλιν Ποτειδαίαν,
Μεθώνην αὐθις, εἶτα Θετταλίας ἐπέβη·

[13] μετὰ ταῦτα Φεράς, Παγασάς,
Μαγνησίαν, πάνθ' ὃν ἐβούλετ'
εὐτρεπίσας τρόπον ὧχετ' εἰς Θράκην·
εἶτ' ἐκεῖ τοὺς μὲν ἐκβαλὼν τοὺς δὲ
καταστήσας τῶν βασιλέων ἡσθένησε·
πάλιν ῥάσας οὐκ ἐπὶ τὸ ῥαθυμειν
ἀπέκλινεν, ἀλλ' εὐθύς Ὀλυνθίους

ησθένησε· καλλιτερεύσας δε πάλιν
δεν έκλινεν εις τεμπελιάν, αλλ'
αμέσως έβαλε χέρι κατά των
Ολυθίων—παραλείπω δε και τας
εκστρατείας αυτού εναντίον των
Ιλλυριών, εναντίον των Παιάνων
και εναντίον του ηγεμόνος των
Μολοσσών Αρρύβα, και όπου αλλού
ημπορεί κανείς να είπη ότι
εξεστράτευσεν.

**ΑΛΛ' ημπορεί να μου είπη κανείς
από σας: και τί μας τα λέγεις αυτά
τώρα; Να, διατί σας τα λέγω· σας τα
λέγω, δια να γνωρίσετε, ώ
Αθηναίοι, και εννοήσετε τα δύο
αυτά πράγματα: πρώτον πόσον είναι
ανωφελές και επιζήμιον να
παραμελώμεν τας περιστάσεις, που
παρουσιάζονται κάθε φοράν, ίνα
πολεμήσωμεν τον Φίλιππον
επιτυχώς και δεύτερον να
παραμελώμεν την πολυ-
πραγμοσύνην, την οποίαν
μεταχειρίζεται και την οποίαν έχει
αχώριστον σύντροφον ο Φίλιππος,
και ένεκα της οποίας είναι αδύνατον
να ησυχάση, αρκεσθείς εις όσα έχει
κάμει. Κυττάξατε δε καλά να ιδήτε
εις ποίον σημείον υπάρχει ελπίς να
φθάση η κατάσταση αυτή, εάν
εκείνος μεν είναι αποφασισμένος να
προσπαθή να κατορθώνη πάντοτε
κάτι τι ανώτερον εκείνων, τα οποία
έχει κατορθώσει, σεις δε πάλιν
είσθε αποφασισμένοι να μη
αναλαμβάνετε καμμίαν υπόθεσιν με
δύναμιν, με σθένος!... Πού θα**

έπεχείρησεν. τας δ' έπ' Ιλλυριοὺς και
Παίονας αὐτοῦ και πρὸς Ἀρύββαν και
όποι τις ἄν εἴποι παραλείπω στρατείας.

[14] τί οὖν, ἄν τις εἴποι, ταῦτα λέγεις
ἡμῖν νῦν; ἵνα γνῶτ', ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
και αἰσθησθ' ἀμφοτέρω, και τὸ
προῖεσθαι καθ' ἕκαστον ἀεί τι τῶν
πραγμάτων ὡς ἀλυσιτελές, και τὴν
φιλοπραγμοσύνην ἣ χρῆται και συζῆ
Φίλιππος, ὑφ' ἧς οὐκ ἔστιν ὅπως
ἀγαπήσας τοῖς πεπραγμένοις ἡσυχίαν
σχήσει. εἰ δ' ὁ μὲν ὡς ἀεί τι μείζον τῶν
ὑπαρχόντων δεῖ πράττειν ἔγνωκώς
ἔσται, ἡμεῖς δ' ὡς οὐδενὸς ἀντιληπτέον
ἐρρωμένως τῶν πραγμάτων, σκοπεῖσθ'
εις τί ποτ' ἐλπίς ταῦτα τελευτῆσαι.

φθάση;

Διά το όνομα των θεών! ποιός από σας είνε τόσοσ αφελής και απονήρευτος, ώστε να αγνοή, ότι, αν φανώμεν αμελείς, ο εν τη Ολύνθω πόλεμος θα φθάση από εκεί εδώ—εις την Αττικήν; Αλλ' όμως, αν αμελήσωμεν και έτσι φθάση εδώ ο πόλεμος φοβούμαι, ὡ Αθηναῖοι, μήπως το πάθωμεν απαράλλαχτα καθώς οι δανειζόμενοι απερισκέπτως με τους γνωστούς μεγάλους τόκους, οι οποίοι, αφού επ' ολίγον χρόνον ἔχουν ἀφθονα τα μέσα, ἔπειτα ἄνουν και τα κεφάλαια των! Ἐτσι και ημεῖς—αν προς μεγάλην μας ζημίαν φανώμεν αμελείς χάριν της ησυχίας μας και επειδή τα ζητούμεν όλα προς ευχαρίστησιν—φοβούμαι μήπως ὕστερα ἔλθωμεν εις την ἀνάγκην να κάμνωμεν πολλά και βαρέα— βαρύτερα ἐκείνων τα οποία δεν ηθέλαμεν και μήπως κινδυνεύσωμεν ἀκόμη περί των πραγμάτων της χώρας αὐτῆς—περί της Αττικῆς!....

Αλλ' ἴσως μου εἶπη πάλιν κανεῖς ἀπό σας, ὅτι το να επιτιμά κανεῖς είνε εὐκόλον πράγμα και ημπορεῖ να το κάμνη καθένας, το ἔργον ὅμως του δημοσίου συμβούλου είνε ἄλλο· το ἔργον του συμβούλου είνε τούτο—να διδῆ δηλαδὴ γνώμην τί πρέπει να πράττωμεν περί των ἐκάστοτε παρουσιαζομένων ζητημάτων. Εγὼ δε, ὡ Αθηναῖοι, αν

[15] πρὸς θεῶν, τίς οὕτως εὐήθης ἐστὶν ὑμῶν ὅστις ἀγνοεῖ τὸν ἐκεῖθεν πόλεμον δεῦρ' ἤξοντα, ἂν ἀμελήσωμεν; ἀλλὰ μὴν, εἰ τοῦτο γενήσεται, δέδοικ', ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον ὥσπερ οἱ δανειζόμενοι ῥαδίως ἐπὶ τοῖς μεγάλοις [τόκοις] μικρὸν εὐπορήσαντες χρόνον ὕστερον και τῶν ἀρχαίων ἀπέστησαν, οὕτω και ἡμεῖς [ἂν] ἐπὶ πολλῷ φανῶμεν ἐρραθυμηκότες, και ἅπαντα πρὸς ἡδονὴν ζητοῦντες πολλὰ και χαλεπὰ ὧν οὐκ ἐβουλόμεθ' ὕστερον εἰς ἀνάγκην ἔλθωμεν ποιεῖν, και κινδυνεύσωμεν περὶ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ χώρα.

[16] τὸ μὲν οὖν ἐπιτιμᾶν ἴσως φῆσαι τις ἂν ῥάδιον και παντὸς εἶναι, τὸ δ' ὑπὲρ τῶν παρόντων ὅ τι δεῖ πράττειν ἀποφαίνεσθαι, τοῦτ' εἶναι συμβούλου. ἐγὼ δ' οὐκ ἀγνοῶ μὲν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦθ' ὅτι πολλάκις ὑμεῖς οὐ τοὺς αἰτίους, ἀλλὰ τοὺς ὑστάτους περὶ τῶν πραγμάτων εἰπόντας ἐν ὀργῇ

και ηξεύρω καλώς το εξής, ότι δηλαδή σεις πολλάκις, εάν καμμία υπόθεσις λάβη έκβασιν κακήν, δεν οργίζε-σθε εναντίον των αιτίων, αλλά εναντίον εκείνων, οι οποίοι ωμίλησαν τελευταίοι περί της υποθέσεως εκείνης, εν τούτοις όμως φρονώ, ότι δεν πρέπει, φροντίζων περί της ατομικής μου ασφαλείας, να μαζεύσω την γλώσσαν μου και να κρύψω εκ φόβου την γνώμην μου περί των ζητημάτων εκείνων, τα οποία νομίζω ότι είνε συμφέροντα εις σας.

Υποστηρίζω λοιπόν ότι κατά δύο τρόπους πρέπει να βοηθήσετε την Ολυνθιακήν υπόθεσιν, αφ' ενός μεν προσπαθούντες να διαφυλάξετε τας πόλεις της Χαλκιδικής χερσονήσου—και να τας διαφυλάξετε χάριν των Ολυνθίων, με τους οποίους είνε σύμμαχοι—στέλλοντες προς τον σκοπόν αυτόν τους απαιτούμενους στρατιώτας, όπως κάμωσι το έργον τούτο· αφ' ετέρου δε κακοποιούντες την χώραν του Φιλίππου και διά πολεμικών πλοίων και δι' άλλων στρατιωτών—διαφορετικών από τους πρώτους·

εάν όμως παραμελήσετε εν εκ των δύο τούτων, φοβούμαι μήπως η εκστρατεία σας γίνη αδικως, αποβή ματαία.... Και ιδού διατί· διότι, εάν μόνον σεις αρκεσθήτε να κακοποιήσετε την χώραν του,

ποιείσθε, αν τι μη κατά γνώμην έκβη· ου μὴν οἶμαι δεῖν τὴν ἰδίαν ἀσφάλειαν σκοποῦνθ' ὑποστείλασθαι περὶ ὧν ὑμῖν συμφέρειν ἡγοῦμαι.

[17] *φημι δὴ διχῆ βοηθητέον εἶναι τοῖς πράγμασιν ὑμῖν, τῷ τε τὰς πόλεις τοῖς Ὀλυνθίοις σώζειν καὶ τοὺς τοῦτο ποιήσοντας στρατιώτας ἐκπέμπειν, καὶ τῷ τὴν ἐκείνου χώραν κακῶς ποιεῖν καὶ τριήρεσι καὶ στρατιώταις ἑτέροις·*

[18] *εἰ δὲ θατέρου τούτων ὀλιγορήσετε, ὀκνῶ μὴ μάταιος ἡμῖν ἡ στρατεία γένηται. εἴτε γὰρ ὑμῶν τὴν ἐκείνου κακῶς ποιούντων, ὑπομείνας τοῦτ' Ὀλυνθον παραστήσεται, ῥαδίως ἐπὶ τὴν*

αυτός, εάν υπομείνη τούτο, θα κατορθώσει να λάβη με το μέρος του την Όλυνθον και έπειτα, αφού έλθη εις την ιδικήν του χώραν, ευκόλως θα σας αποκρούση· εάν πάλιν σεις τρέξετε εις βοήθειαν της Ολύνθου μόνον, τότε ο Φίλιππος, επειδή θα βλέπη ότι τα πράγματα της πατρίδος του δεν διατρέχουσι κανένα κίνδυνον, θα επιμείνη εις την πολιορκίαν της Ολύνθου και θα κάθεται πλησίον της παραφυλάττων μέχρις ότου με τον καιρόν υπερικήση των πολιορκουμένων και καταβάλη αυτούς. Δι' όλα λοιπόν αυτά πρέπει η βοήθεια, η οποία θα σταλή εις τους Ολυνθίους, να είναι και πολλή και διπλή.

Και όσον μεν αφορά την βοήθειαν, αυτήν την γνώμην έχω — την οποίαν σας εξέθεσα· όσον δε αφορά διά την εξεύρεσιν των απαιτουμένων χρημάτων, έχετε σεις, ώ άνδρες Αθηναίοι, χρήματα στρατιωτικά (6) —, και έχετε τόσα, όσα δεν έχει καμμία άλλη πόλις· τα χρήματα δε αυτά σεις τα παίρνετε έτσι— όπως θέλετε.... Εάν λοιπόν τα χρήματα αυτά τα δώσετε πάλιν εις τους εκστρατεύοντας— εις τους οποίους ανήκον από αρχαίαν εποχήν —, δεν έχετε ανάγκην πλέον άλλων χρημάτων, εάν όμως δεν τα δώσετε, τότε έχετε ανάγκην χρημάτων ή καλύτερα σας λείπει ολόκληρον το ποσό, το οποίον θα χρειασθή διά την εκστρατείαν.... “Τί

οικείαν έλθών άμυνείται· είτε βοηθησάντων μόνον ύμωv εις Όλυνθον, ακινδύνως όρωv έχοντα τὰ οἴκοι, προσκαθεδεΐται καὶ προσεδρεύσει τοῖς πράγμασι, περιέσται τῷ χρόνῳ τῶν πολιορκουμένων. δεῖ δὴ πολλήν καὶ διχῆ τὴν βοήθειαν εἶναι.

[19] καὶ περὶ μὲν τῆς βοηθείας ταῦτα γινώσκω· περὶ δὲ χρημάτων πόρου, ἔστιν, ὧ άνδρες Αθηναῖοι, χρήμαθ' ύμῖν, ἔστιν ὅσ' οὐδενὶ τῶν άλλων ανθρώπων [στρατιωτικά]· ταῦτα δ' ύμεῖς οὕτως ὡς βούλεσθε λαμβάνετε. εἰ μὲν οὖν ταῦτα τοῖς στρατευομένοις ἀποδώσετε, οὐδενὸς ύμῖν προσδεῖ πόρου, εἰ δὲ μή, προσδεῖ, μάλλον δ' ἅπαντος ἐνδεῖ τοῦ πόρου. ‘τί οὖν;’ ἂν τις εἴποι, ‘σὺ γράφεις ταῦτ' εἶναι στρατιωτικά' μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε.

μας λέγεις λοιπόν— θα ημπορούσε κανείς να μου εἶπη— “συ προτείνεις τα θεωρικά να γίνουν στρατιωτικά;” Εἰς τον θεόν μου ὄχι! δὲν προτείνω τέτοιο πράγμα....

Ναι, ἐγὼ δὲν προτείνω, ἀλλὰ φρονῶ ὅτι πρέπει να κάμετε στρατιώτας καὶ τα χρήματα αὐτὰ να εἶνε στρατιωτικά καὶ να ὀρισθῶσι τοιουτοτρόπως τα πράγματα διὰ νόμου, ὥστε ὅσοι λαμβάνουν χρήματα να κάμνουν ὅ,τι πρέπει να κάμνουν— το καθήκὸν των σεις δε τί φρονεῖτε; φρονεῖτε ὅτι πρέπει να παίρνετε τα χρήματα— τα στρατιωτικά, ἔτσι χωρὶς ἔργα—στα τυφλά, διὰ να τα ἐξοδεύετε εἰς τὰς εορτάς; Τότε λοιπὸν νομίζω ὅτι δὲν υπολείπεται ἄλλο τι παρὰ να συνεισφέρετε ὅλοι ἐξ ἰδίων το ἀνάλογον σας— καὶ να συνεισφέρετε πολλὰ, ἀν χρειασθῶν πολλὰ ἢ ὀλίγα, ἀν χρειασθῶν ὀλίγα. Δὲν ηξεύρω τί θα αποφασίσετε, ὦ Ἀθηναῖοι— να συνεισφέρετε σεις, ἢ να μετατρέψετε τα θεωρικά εἰς στρατιωτικά, ἀλλ' ὅτι δῆποτε καὶ ἀν αποφασίσετε, τοῦτο μόνον ηξεύρω, ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην χρημάτων καὶ χωρὶς χρήματα δὲν εἶνε δυνατόν να γίνῃ τίποτε ἀπὸ ὅσα χρειάζονται. Ἄλλοι προτείνουν καὶ ἄλλα μέσα ευρέσεως χρημάτων· αὐτὸ μου εἶνε ἀδιάφορον! Σεις ἐκλέξατε ἐκεῖνο το μέσον, το ὁποῖον φαίνεται ὅτι σας συμφέρει καλύτερον καὶ

[20] ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι στρατιώτας δεῖν κατασκευασθῆναι [καὶ ταῦτ' εἶναι στρατιωτικά] καὶ μίαν σύνταξιν εἶναι τὴν αὐτὴν τοῦ τε λαμβάνειν καὶ τοῦ ποιεῖν τὰ δέοντα, ὑμεῖς δ' οὕτω πως ἄνευ πραγμάτων λαμβάνειν εἰς τὰς εορτάς. ἔστι δὲ λοιπὸν, οἶμαι, πάντας εἰσφέρειν, ἂν πολλῶν δέη, πολλὰ, ἂν ὀλίγων, ὀλίγα. δεῖ δὲ χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἔστι γενέσθαι τῶν δεόντων. λέγουσι δὲ καὶ ἄλλους τινὰς ἄλλοι πόρους, ὧν ἔλεσθ' ὅστις ὑμῖν συμφέρειν δοκεῖ καὶ ἕως ἔστι καιρὸς, ἀντιλάβεσθε τῶν πραγμάτων.

φροντίσατε περί των πραγμάτων
της Ολύθνου και των Αθηνών
συγχρόνως, εφ' όσον υπάρχει
καιρός...

ΑΛΛ' αξίζει τον κόπον να βάλετε εις τον νουν σας και να κρίνετε εις ποίαν κατάστασιν ευρίσκονται την στιγμήν αυτήν αι υπο-θέσεις του Φιλίππου. Αι υποθέσεις αυταί μη νομίσετε ότι ευρίσκονται σήμερα εις τόσον καλήν κατάστασιν, δεν είνε τόσον συ-γυρισμένοι—όσον θα ενόμιζε κανείς ή και όσον θα έλεγεν, εάν δεν τας εξήταζε με ακρίβειαν— αλλ' ούτε και εις καλλίστην κατάστασιν ευρίσκονται· και ούτε θα επεχειρεί ποτέ τον εναντίον της Ολύθνου πόλεμον ο Φίλιππος, εάν ενόμιζεν ότι θα ευρίσκετο εις την ανάγκην να πολεμήση, αλλ' ήλπιζεν ο άνθρωπος τότε ότι με πρώτην έφοδον θα την σηκώση από τη μέση— θα γίνη εντελώς κύριος της Ολύθνου! Αλλ' ατυχώς εβγήκεν έπειτα γελασμένος!.. Αυτή λοιπόν είνε η πρώτη αιτία, η οποία τον τaráσσει—και τον τaráσσει, διότι έγινε το εναντίον από ό,τι ήθελε— και του φέρει πολλήν λύπην και στενοχωρίαν, η δε δευτέρα αιτία είνε οι Θεσσαλοί!

Διότι τους ανθρώπους αυτούς δεν ημπορεί κανείς— όπως άλλως τε είνε πασίγνωστον—να τους εμπιστευθή, να τους δώση πίστι — και είνε τοιούτοι εκ φύσεως και

[21] άξιον δ' ένθυμηθῆναι και λογίσασθαι τὰ πράγματ' έν ᾧ καθέστηκε νυνί τὰ Φιλίππου. οὔτε γάρ, ὡς δοκεῖ και φήσειέ τις ἄν μη σκοπῶν ἀκριβῶς, εὐτρεπῶς οὐδ' ὡς ἄν κάλλιστ' αὐτῶ τὰ παρόντ' ἔχει, οὔτ' ἄν ἐξήνεγκε τὸν πόλεμόν ποτε τοῦτον ἐκεῖνος, εἰ πολεμεῖν ᾠήθη δεήσειν αὐτόν, ἀλλ' ὡς ἐπιῶν ἅπαντα τότε ἤλπιζε τὰ πράγματ' ἀναιρησεσθαι, κατὰ διέψευσται. τοῦτο δὴ πρῶτον αὐτόν ταραττει παρὰ γνώμην γεγονὸς και πολλήν ἀθυμίαν αὐτῶ παρέχει, εἶτα τὰ τῶν Θετταλῶν.

[22] ταῦτα γὰρ ἄπιστα μὲν ἦν δήπου φύσει και ἀεὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, κομιδῆ δ', ὥσπερ ἦν, και ἔστι νῦν τούτῳ. και γὰρ Παγασὰς ἀπαιτεῖν αὐτόν εἰσιν

πάντοτε και εις όλους τους ανθρώπους· πολύ δε περισσότερο—όπως και ήσαν έτσι— θα είνε τώρα εις αυτόν εδώ τον Φίλιππον. Διότι και τας Παγασάς (7) έχουν αποφασίσει να ζητήσουν πάλιν από αυτόν και την Μαγνησίαν (8) έχουν εμποδίσει από του να περιτειχίζη· εγώ μάλιστα ήκουσα από μερικούς να λέγουν, ότι δεν θα επιτρέψουν πλέον να εξακολουθήση να καρπούται τα εισοδήματα ούτε των λιμένων ούτε των αγορών αλλ' ότι έπρεπε να χρησιμεύσουν τα χρήματα αυτά εις έξοδα της διοικήσεως του συνδέσμου των Θεσσαλικών πόλεων, και όχι να τα παίρνη ο Φίλιππος. Εαν δε ούτος στερηθή τα χρήματα αυτά, θα ευρεθή εις πολύ στενόχωρον θέσιν— θα δυσχολευθή μεγάλως να συντηρήση τα μισθοφορικά του στρατεύματα.

Αλλ' προς τούτοις και οι Παίονες και οι Ιλλυριοί και εν γένει όλοι οι υπήκοοι του Φιλίππου— Θράκες, Ηπειρώται και άλλοι, δεν πρέπει να νομίζη κανείς ότι ευχαριστότερον θα ήθελον να ζουν με τους νόμους των και να μη υπακούουν εις κανένα, παρά να είνε σκλάβοι, αφού άλλως και ασυνήθιστοι είνε να υπακούουν δουλικώς εις κανένα· ο άνθρωπος αυτός είνε —καθώς λέγουν— αυθάδης και υπερήφανος. Και μα τον θεόν δεν είνε διόλου απίστευτον να είνε τέτοιος· διότι το

έψηφισμένοι, και Μαγνησίαν κεκωλύκασι τειχίζειν. ήκουον δ' έγω γέ τινων, ως ουδέ τους λιμένας και τας αγοράς έτι δώσοιεν αυτώ καρπούσθαι· τὰ γάρ κοινὰ τὰ Θετταλῶν ἀπὸ τούτων δέοι διοικεῖν, οὐ Φίλιππον λαμβάνειν. εἰ δὲ τούτων ἀποστερηθήσεται τῶν χρημάτων, εἰς στενὸν κομιδῇ τὰ τῆς τροφῆς τοῖς ξένοις αὐτῷ καταστήσεται.

[23] ἀλλὰ μὴν τὸν γε Παίονα καὶ τὸν Ἰλλυριὸν καὶ ἀπλῶς τούτους ἅπαντας ἠγεῖσθαι χρὴ αὐτονόμους ἤδιον ἂν καὶ ἐλευθέρους ἢ δούλους εἶναι· καὶ γὰρ ἀήθεις τοῦ κατακούειν τινός εἰσι, καὶ ἄνθρωπος ὑβριστής, ὡς φασιν. καὶ μὰ Δί' οὐδὲν ἄπιστον ἴσως· τὸ γὰρ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίγνεται· διόπερ πολλάκις δοκεῖ τὸ φυλάξαι τὰ γαθὰ τοῦ κτήσασθαι χαλεπώτερον εἶναι.

να ευτυχῆ κανεῖς —χωρίς να το αξίζῃ— γίνεται εἰς τοὺς ανοήτους ἀνθρώπους ἀφορμὴ να σκέπτονται ὄχι λογικά καὶ μέτρια, ἀλλὰ να παίρνουν τα μυαλά των ἀέρα· καὶ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς πολλὰς φορὰς φαίνεται ὅτι εἶνε δυσκολώτερον πρᾶγμα να διαφυλάξῃ κανεῖς τα ἀγαθὰ παρά να ἀποκτήσῃ νέα....

Πρέπει λοιπὸν σεις, ὦ Ἀθηναῖοι, τὴν κακὴν περίστασιν ἐκείνου να τὴν θεωρήσετε ευκαιρίαν ἰδικὴν σας καὶ να ἀναλάβετε τὸ βᾶρος τοῦ πολέμου μαζί με τοὺς Ὀλυνθίους καὶ να στείλετε πρέσβεις εἰς ὅσα μέρη πρέπει καὶ να ἐκστρατεύσετε σεις οἱ ἴδιοι— καὶ ὄχι με ξένους μισθοφόρους—καὶ να παρακινήσετε ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνεξαιρέτως — ὄχι μόνον Θεσσαλοὺς, Παίονας, Ἰλλυριοὺς, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς Ἕλληνας· καὶ λάβετε ὑπ' ὄψιν ὅτι, εἴαν ὁ Φίλιππος ἤθελεν ἐπιτύχει τοιαύτην ευκαιρίαν ἐναντίον μας, ὁποῖαν ἔχετε σεις τῶρα ἐναντίον ἐκείνου, καὶ ἐγένετο πόλεμος εἰς τὴν Ἀττικὴν, με πόσῃν —ὦ με πόσῃν προθυμίαν θα ἤρχετο αὐτὸς ἐναντίον σας! Ποιὸς ἠμπορεῖ να το φαντασθῇ!... Καὶ ἀφοῦ εἶνε ἔτσι δὲν ἐντρέπεσθε, ἀν, ἐνῶ ἔχετε καιρὸν, δὲν θα ἔχετε τὴν τόλμην— ὄχι μεγαλύτερα, ἀλλὰ τουλάχιστον μῆτε αὐτὰ να κάμετε, τα ὁποῖα ἠθέλατε πάθει, ἀν θα ἠμπορούσε ἐκεῖνος; **Ἀλλ' ἀκόμη μῆτε τούτο, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀς μὴ σας διαφεύγῃ, ὅτι**

[24] δεῖ τοίνυν ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὴν ἀκαιρίαν τὴν ἐκείνου καιρὸν ὑμέτερον νομίσαντας ἐτοίμως συνάρασθαι τὰ πρᾶγματα, καὶ πρεσβευομένους ἐφ' ἃ δεῖ καὶ στρατευομένους αὐτοὺς καὶ παροξύνοντας τοὺς ἄλλους ἅπαντας, λογιζομένους, εἰ Φίλιππος λάβοι καθ' ἡμῶν τοιοῦτον καιρὸν καὶ πόλεμος γένοιτο πρὸς τῇ χώρᾳ, πῶς ἂν αὐτὸν οἴεσθ' ἐτοίμως ἐφ' ὑμᾶς ἐλθεῖν; εἴτ' οὐκ αἰσχύνεσθε, εἰ μὴδ' ἃ πάθοιτ' ἄν, εἰ δύναιτ' ἐκεῖνος, ταῦτα ποιῆσαι καιρὸν ἔχοντες οὐ τολμήσετε;

[25] ἔτι τοίνυν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴδὲ τοῦθ' ὑμᾶς λανθανέτω, ὅτι νῦν αἴρεσίς

δηλαδή σεις τώρα πρόκειται να εκλέξετε εν εκ των δύο: ή σεις να πολεμήσετε εκεί επάνω, ή εκείνος να πολεμήση πλησίον της ιδικής σας χώρας. Διότι, εάν μεν αντέχουν οι Ολύνθιοι, σεις θα πολεμήσετε εκεί και θα βλάψετε την χώραν του, αφόβως καρπούμενοι τας κτήσεις σας και την πατρικήν ταύτην χώραν σας· αν όμως ο Φίλιππος καταλάβη την Όλυνθον, ποίος θα τον εμποδίση ενώ θα βαδίζη προς τα εδῶ; Οι Θηβαῖοι θα τον εμποδίσουν;

φοβούμαι μήπως εἶνε πολύ πικρὸν να εἶπω, ὅτι ὄχι μόνον δεν θα τον εμποδίσουν, ἀλλὰ και προθύμως θα εισβάλωσι μαζί του εἰς την χώραν μας! Ἀλλὰ οἱ Φωκεῖς θα τον εμποδίσουν; οἱ ὁποῖοι χωρὶς την ιδικήν σας βοήθειαν οὔτε την πατρίδα των δεν εἶνε ἰκανοὶ να φυλάξουν; Ἡ κανεῖς ἄλλος; Ἀλλὰ, φίλε μου, δεν θα θελήσῃ ο Φίλιππος να βαδίσῃ προς τα εδῶ. Διότι θα ἦτο εν ἀπὸ τα παραλογώτερα πράγματα, εάν ἤμπορούσε να κατορθώσῃ ὅσα τώρα διατυμπανίζει και φλυαρεῖ, αν και με αὐτὰ που λέγει κατακρίνεται ως ἀνόητος και ἀλαζών.

Ἀλλ' ὅμως πόση εἶνε ἡ διαφορὰ του εσωτερικοῦ ἀπὸ τον εξωτερικὸν πόλεμον, εἶνε τόσον το πράγμα φανερόν, ὥστε νομίζω ὅτι οὔτε λέξεις δεν χρειάζεται να προστεθῇ. Διότι, αν παραστή ἀνάγκη σεις οἱ ἴδιοι θα μείνετε στρατοπεδεύοντες

ἔστιν ὑμῖν πότερ' ὑμᾶς ἐκεῖ χρὴ πολεμεῖν ἢ παρ' ὑμῖν ἐκεῖνον. ἐὰν μὲν γὰρ ἀντέχη τὰ τῶν Ὀλυνθίων, ὑμεῖς ἐκεῖ πολεμήσετε καὶ τὴν ἐκείνου κακῶς ποιήσετε, τὴν ὑπάρχουσαν καὶ τὴν οἰκείαν ταύτην ἀδεῶς καρπούμενοι· ἂν δ' ἐκεῖνα Φίλιππος λάβῃ, τίς αὐτὸν κωλύσει δεῦρο βαδίζειν; Θηβαῖοι;

[26] μὴ λίαν πικρὸν εἶπειν ἤ-- καὶ συνεισβαλοῦσιν ἐτοίμως. ἀλλὰ Φωκεῖς; οἱ τὴν οἰκείαν οὐχ οἰοί τε ὄντες φυλάττειν, ἐὰν μὴ βοηθήσῃθ' ὑμεῖς. ἢ ἄλλος τις; ἀλλ', ὦ τᾶν, οὐχὶ βουλήσεται. τῶν ἀτοπωτάτων μένταν εἶη, εἰ ἂ νῦν ἄνοιαν ὀφλισκάνων ὅμως ἐκλαλεῖ, ταῦτα δυνηθεῖς μὴ πράξει.

[27] ἀλλὰ μὴν ἡλίκα γ' ἔστιν τὰ διάφορ' ἐνθάδ' ἢ ἐκεῖ πολεμεῖν, οὐδὲ λόγῳ προσδεῖν ἡγοῦμαι. εἰ γὰρ ὑμᾶς δεήσειεν αὐτοὺς τριάκονθ' ἡμέρας μόνας ἕξω γενέσθαι, καὶ ὅσ' ἀνάγκη στρατοπέδῳ χρωμένους τῶν ἐκ τῆς χώρας λαμβάνειν,

ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν—ὄχι πολλὰς,
ἀλλὰ τριάκοντα μόνας ἡμέρας, καὶ
να λαμβάνετε ἐκ τῶν προϊόντων τῆς
χώρας ὅσα χρειάζονται, ζῶντες ὡς
στρατιῶται, χωρὶς δηλαδὴ νὰ εἶνε
ἐντὸς τῆς χώρας κανεὶς ἐχθρὸς, ἐγὼ
νομίζω ὅτι οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ
κτηματῖαι θὰ ζημιωθοῦν
περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἔχετε
ἐξοδεῦσαι εἰς ὅλον τὸν μέχρι τῆς
ἐποχῆς αὐτῆς χρόνον, Ἄν δε ἔλθῃ
δὲ καὶ κανεὶς πόλεμος, πόσα σὰς
περνᾶ ἰδέα ὅτι θὰ ζημιωθῆτε; Ἀλλὰ
μήπως θὰ εἶνε μόνη ἡ ζημία ἢ που
θὰ προστεθῆ ἡ περιφρόνησις τῶν
ἐχθρῶν, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ἡ ἐντροπὴ
διὰ τὰς πράξεις μας—ζημία
μεγαλυτέρα ἀπὸ κάθε ἄλλην,
τουλάχιστον διὰ τοὺς φρονίμους
ἀνθρώπους;

Ἄλλα λοιπὸν αὐτὰ, ὅσα ἀπ' ἀρχῆς
εἶπα, ἀφοῦ ὅλοι σὰς λάβετε ὑπ'
ὄψιν, τρέξατε πρὸς βοήθειαν τῆς
Ὀλύμπου καὶ ἀπομακρύνετε τὸν
πόλεμον εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν
Χαλκιδικήν— οἱ μὲν πλούσιοι, ἵνα
χάριν τῶν πολλῶν χρημάτων, τὰ
ὅποια ἔχουν —καὶ καλὰ κάνουν καὶ
τάχουν!—, ὀλίγα ἐξοδεύοντες
ἐξακολουθήσουν νὰ καρποῦνται
ἀφόβως τὰ ὑπόλοιπα· οἱ δε ἔχοντες
ἡλικίαν διὰ νὰ υπηρετήσωσιν ὡς
στρατιῶται, ἵνα, ἀφοῦ ἀποκτήσουν
τὴν πείραν τοῦ πολέμου ἐκεῖ εἰς τὴν
χώραν τοῦ Φιλίππου, γίνωνται ἔπειτα
φοβεροὶ φρουροὶ τῆς πατρίδος τῶν,
ἡ ὁποία τότε δὲν θὰ ἔχη πάθη

μηδενὸς ὄντος ἐν αὐτῇ πολεμίου λέγω,
πλείον' ἂν οἶμαι ζημιωθῆναι τοὺς
γεωργοῦντας ὑμῶν ἢ ὅσ' εἰς ἅπαντα τὸν
πρὸ τοῦ πολέμου δεδαπάνησθε. εἰ δὲ δὴ
πόλεμός τις ἦξει, πόσα χρεὶ νομίσει
ζημιώσεσθαι; καὶ πρόσσεσθ' ἢ ὕβρις καὶ
ἔθ' ἢ τῶν πραγμάτων αἰσχύνῃ, οὐδεμιᾶς
ἐλάττων ζημίας τοῖς γε σώφροσιν.

[28] πάντα δὴ ταῦτα δεῖ συνιδόντας
ἅπαντας βοηθεῖν καὶ ἀπωθεῖν ἐκεῖσε τὸν
πόλεμον, τοὺς μὲν εὐπόρους, ἵν' ὑπὲρ
τῶν πολλῶν ὧν καλῶς ποιοῦντες ἔχουσι
μικρὸν ἀναλίσκοντες τὰ λοιπὰ καρπῶνται
ἀδεῶς, τοὺς δ' ἐν ἡλικίᾳ, ἵνα τὴν τοῦ
πολεμίου ἐμπειρίαν ἐν τῇ Φιλίππου
χώρα κτησάμενοι φοβεροὶ φύλακες τῆς
οἰκείας ἀκεραίου γένωνται, τοὺς δὲ
λέγοντας, ἵν' αἱ τῶν πεπολιτευμένων
αὐτοῖς εὐθυναὶ ῥάδιαι γένωνται, ὡς
ὅποι' ἄτ' ἂν ὑμᾶς περιστῆ τὰ
πράγματα, τοιοῦτοι κριταὶ καὶ τῶν
πεπραγμένων αὐτοῖς ἔσεσθε. χρηστὰ δ'

καμμίαν ζημίαν ἀπὸ εἰσβολῆν
εχθρικὴν, οἱ δὲ ῥήτορες —οἱ
σύμβουλοί σας, ἵνα ἠμποροῦν
ευκόλως νὰ δώσουν λόγον διὰ τὰς
προτάσεις καὶ τὰς συμβουλὰς τῶν,
διότι ὁποιανδῆποτε ἐκβασίν λάβουν
αἱ υποθέσεις σας, τέτοιοι κριταὶ θὰ
εἴσθε καὶ σεις διὰ τὰς πράξεις τῶν—
καὶ θὰ εἴσθε ἐπιεικεῖς, ἀν γίνουν
καλά, θὰ εἴσθε δὲ αὐστηροί, ἀν
γίνουν ἀσχημα. Ἐν τούτοις ἐγὼ
εὐχομαι νὰ λάβουν αἰσίαν ἐκβασίν
διὰ τὸ καλὸν ὅλων μας!...

εἶη παντὸς εἵνεκα.

- 1) Το ζήτημα ἦτο ἀν ἔπρεπε νὰ βοηθήσουν τοὺς Ὀλυνθίους ἢ ὄχι.
- 2) Ὁ Δημοσθένης νέος ἀκόμη ομιλεῖ μετὰ τινος δειλίας. Ἐν τῷ
κειμένῳ δὲν σημ. ὁ ἀριθμὸς.
- 3) Ἦτο φόβος μήπως ὁ Φίλιππος συμφιλιωθῆ με τοὺς Ὀλυνθίους.
- 4) Τοὺς ἐφόνευσε, διότι ἠγάπα μὲν τὴν προδοσίαν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ
τοὺς προδότας.
- 5) Ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἐντὸς τῶν ἐτῶν 357—352.
- 6) Ἐννοεῖ τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα εἶχε τὸ στρατιωτικὸν ταμεῖον, ποὺ
εἶχεν ἰδρύσει ὁ Περικλῆς· ἀλλὰ τὰ χρήματα αὐτὰ τῶρα ἐσπαταλῶντο
ὡς θεωρικά.
- 7) Ἀρχαῖον ἐπίνειον τῆς Θεσσαλίας παρὰ τὸν σημερινὸν Βόλον.
- 8) Αὐτὴν καὶ τὰς Παγασὰς εἶχε καταλάβει ὁ Φίλιππος τῷ 352 π. Χ.

Ὀλυνθιακὸς Β'

Εἰς πολλὰς μὲν περιστάσεις, ὦ Ἀθηναῖοι, μου φαίνεται ὅτι ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ἴδῃ τὴν πρὸς τὴν πόλιν μας εὐνοίαν τοῦ θεοῦ, ἡ ὁποία συχνά, πυκνὰ γίνεται φανερά— καὶ προ πάντων εἰς τὰς σημερινὰς μας υποθέσεις. Καὶ ἰδοὺ πῶς: Το νὰ ἔχουν δηλαδὴ ἐκεῖνοι, ποὺ θα πολεμήσουν τὸν Φίλιππον, οἱ Ολύμπιοι, καὶ χώραν γειτονικὴν πρὸς τὴν χώραν τοῦ καὶ δύνανται ἀρκετῆν—καὶ τὸ σπουδαιότατον ἐξ ὅλων νὰ ἔχουν τοιαύτην ἰδέαν περὶ τοῦ πολέμου, ὥστε πάσαν συμφιλίωσιν με τὸν Φίλιππον νὰ θεωροῦν πρῶτον μὲν ἀναξίαν ἐμπιστοσύνης, ἔπειτα δε ἀναστάτῳσιν καὶ καταστροφὴν τῆς πατρίδος τῶν, αἱ! αὐτὰ δὲν ομοιάζουσι με *κάποιαν* ὑπεράνθρωπον καὶ ἐντελῶς θεῖαν εὐεργεσίαν;

Δι' αὐτὸ λοιπὸν πρέπει, ὦ Ἀθηναῖοι — ἀφοῦ ὁ θεὸς μας εὐεργετῆται— νὰ ἐξετάσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ ἐξῆς πλέον: πῶς δηλαδὴ νὰ μὴ φανώμεν ἀπέναντι τοῦ εαυτοῦ μας ἀνάξιοι ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ὁ θεὸς μας παρεχώρησε· διότι εἶνε αἰσχροὺς — ἢ μάλλον εἶνε αἰσχροτάτους νὰ φαίνώμεθα ὅτι παραμελοῦμεν καὶ εγκαταλείπομεν ὄχι μόνον πόλεις καὶ τόπους, τῶν ὁποίων ἡμεῖς κύριοι ἄλλοτε. ἀλλ' ἀκόμη καὶ συμμάχους, ὡς εἶνε οἱ Ολύμπιοι, καὶ καταλλήλους περιστάσεις, ὡς εἶνε ἡ σημερινή — πράγματα τὰ ὁποῖα αὐτὴ ἡ τύχη μας προητοίμασεν!...

[1] ἐπὶ πολλῶν μὲν ἂν τις ἴδῃ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δοκεῖ μοι τὴν παρὰ τῶν θεῶν εὐνοίαν φανερὰν γιγνομένην τῇ πόλει, οὐχ ἥκιστα δ' ἐν τοῖς παροῦσι πράγμασι· τὸ γὰρ τοὺς πολεμήσοντας Φιλίππῳ γεγενῆσθαι καὶ χώραν ὁμορον καὶ δύνανται τινὰ κεκτημένους, καὶ τὸ μέγιστον ἀπάντων, τὴν ὑπὲρ τοῦ πολέμου γνώμην τοιαύτην ἔχοντας ὥστε τὰς πρὸς ἐκεῖνον διαλλαγὰς πρῶτον μὲν ἀπίστους, εἶτα τῆς ἑαυτῶν πατρίδος νομίζειν ἀνάστασιν, δαιμονίαν τινὶ καὶ θεῖαν παντάπασιν ἔοικεν εὐεργεσίαν.

[2] δεῖ τοίνυν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦτ' ἤδη σκοπεῖν αὐτούς, ὅπως μὴ χεῖρους περὶ ἡμᾶς αὐτοὺς εἶναι δόξομεν τῶν ὑπαρχόντων, ὡς ἔστι τῶν αἰσχροῶν, μάλλον δὲ τῶν αἰσχίστων, μὴ μόνον πόλεων καὶ τόπων ὧν ἡμεῖς ποτε κύριοι φαίνεσθαι προῖεμένους, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπὸ τῆς τύχης παρασκευασθέντων συμμάχων καὶ καιρῶν.

Τώρα το να κάθωμαι να σας διηγούμαι με λεπτομέρειαν την δύναμιν του Φιλίππου και με τα λόγια αυτά να σας προτρέπω, ὡς Ἀθηναῖοι, να κάμνετε το καθήκον σας—αυτό νομίζω ότι δεν εἶνε σωστόν πράγμα. Ἀλλά διατί; Να σας το εἶπω· διότι μου φαίνεται ότι, ὅσα και αν εἶπη κανεῖς δι' αὐτά, εἰς εκείνον μεν προξενούν τιμὴν και δόξαν, ἐνὼ εἰς σας τί προξενούν; Την μομφὴν ἴσως ότι δεν τα ἐκάματε καλά — αν ὄχι τίποτε χειρότερον.... Διότι ἐκεῖνος μεν, ὅσω περισσότερα— περισσότερα ἀπὸ ὅ,τι ἀξίζει —έχει κάμει, τόσω περισσότερον αξιοθαύμαστος εἰς τα μάτια ὄλων φαίνεται· ἐνὼ σεις ὅσω χειρότερα ἀπὸ ὅ,τι ἔπρεπεν ἔχετε διευθύνει τας υποθέσεις σας, ἀπὸ τόσω μεγαλυτέραν εντροπήν εσκεπάσθητε!

Ἀλλ' αὐτά θα τα παραλείψω. Και θα τα παραλείψω, διότι εἴαν κανεῖς ἐξετάση τα πράγματα ἀπὸ την ἀληθινήν των ὄψιν, ἴα ἴδη ότι αὐτός ἔχει γίνει μέγας ἀπὸ ἐδῶ τας Ἀθήνας— ἀπὸ ημᾶς(1) και ὄχι ἀπὸ την ἰδικὴν του δύναμιν —αφ' εαυτοῦ του! Και δεν θεωρῶ τώρα κατάλληλον την περίστασιν να ομιλήσω περὶ ἐκείνων, εἰς τους οποίους ο Φίλιππος χρεωστὴί χάριν, διότι ἐξυπηρέτησαν τα σχέδια του, ἐνὼ σεις πρέπει να τιμωρήσετε αὐτούς· ἀλλὰ θα προσπαθήσω να σας εἶπω ἐκεῖνα μόνον, τα οποία, εἶνε δυνατόν να εἶπω και εἶνε

[3] τὸ μὲν οὖν, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὴν Φιλίππου ῥώμην διεξιέναι και διὰ τούτων τῶν λόγων προτρέπειν τὰ δέοντα ποιεῖν ὑμᾶς, οὐχὶ καλῶς ἔχειν ἡγοῦμαι. διὰ τί; ὅτι μοι δοκεῖ πάνθ' ὅσ' ἂν εἴποι τις ὑπὲρ τούτων, ἐκείνῳ μὲν ἔχειν φιλοτιμίαν, ἡμῖν δ' οὐχὶ καλῶς πεπραχθαι. ὁ μὲν γὰρ ὅσῳ πλείον' ὑπὲρ τὴν ἀξίαν πεποίηκε τὴν αὐτοῦ, τοσοῦτῳ θαυμαστότερος παρὰ πᾶσι νομίζεται ὑμεῖς δ' ὅσῳ χειρόν ἢ προσήκε κέχρησθε τοῖς πράγμασι, τοσοῦτῳ πλείον' αἰσχύνην ὠφλήκατε.

[4] ταῦτα μὲν οὖν παραλείψω. και γὰρ εἰ μετ' ἀληθείας τις, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, σκοποῖτο, ἐνθὲνδ' ἂν αὐτὸν ἴδοι μέγαν γεγεννημένον, οὐχὶ παρ' αὐτοῦ. ὦν οὖν ἐκεῖνος μὲν ὀφείλει τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ πεπολιτευμένοις χάριν, ὑμῖν δὲ δίκην προσήκει λαβεῖν, τούτων οὐχὶ νῦν ὀρῶ τὸν καιρὸν τοῦ λέγειν· ἃ δὲ και χωρὶς τούτων ἔνι, και βέλτιόν ἐστιν ἀκηκοέναι πάντας ὑμᾶς, και μεγάλ', ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατ' ἐκείνου φαίνοιτ' ἂν ὀνειδὴ βουλομένοις ὀρθῶς δοκιμάζειν, ταῦτ' εἶπειν πειράσομαι.

**συμφερότερον να τα έχετε όλοι
ακουσμένα και τα οποία θα
εφαινοντο διά τον Φίλιππον μία
μεγάλη—μα μεγάλη κατηγορία—αν
θέλετε να τα καλοεξετάσετε!**

**Το να ονομάζη κανείς τον Φίλιππον
άνθρωπον επίορκον και ανάξιον
εμπιστοσύνης, χωρίς να δείχνωμεν
και τας πράξεις του—ημπορεί να είπη
κανείς δικαίως ότι είνε κάποια
κατηγορία— αλλά κατηγορία
ανίσχυρος, κούφια· το δε να
αναφέρη πάντα όσα έως τώρα
έπραξε και εις όλα να τον
αποδεικνύη τοιούτον— επίορκον και
αναξιόπιστον, το πράγμα αυτό ολίγα
λόγια χρειάζεται— διότι, όπου
φυσικά ομιλούν τα πράγματα, είνε
περιττά τα λόγια! Αλλά και διά δύο
ακόμη λόγους θεωρώ συμφέρον να
αναφερθούν αι πράξεις του, πρώτον
μεν, ίνα εκείνος—το οποίον άλλως
είνε και αληθινόν — φανή τιποτένιος,
δεύτερον δε, ίνα ίδουν και οι καθ'
υπερβολήν θαυμάζοντες και
φοβούμενοι τον Φίλιππον ότι
τάσωσεν όλα τα ψέμματα και τα
τεχνάσματα, με τα οποία πρωτύτερα
εξαπατών κατώρθωσε να αυξηθή και
να γίνη μέγας και ότι εις το ίδιον
τέλος κοντεύει να φθάση και η
δύναμις του!**

**Αλλά και εγώ ο ίδιος θα εθεώρουν
τον Φίλιππον παρά πολύ φοβερόν
και αξιοθαύμαστον άνθρωπον, εάν
έβλεπον ότι έχει μεγαλώσει με
πράξεις δικαίας· τώρα όμως δεν τον
θεωρώ τοιούτον, διότι παρατηρών**

[5] τὸ μὲν οὖν ἐπίορκον κάπιστον καλεῖν
ἄνευ τοῦ τὰ πεπραγμένα δεικνύναι
λοιδορίαν εἶναι τις ἂν φήσειε κενήν
δικαίως· τὸ δὲ πάνθ' ὅσα πώποτ' ἔπραξε
διεξιόντα ἐφ' ἅπασι τούτοις ἐλέγχειν,
καὶ βραχείος λόγου συμβαίνει δεῖσθαι,
καὶ δυοῖν ἔνεχ' ἡγοῦμαι συμφέρειν
εἰρησθαι, τοῦ τ' ἐκείνον, ὅπερ καὶ
ἀληθὲς ὑπάρχει, φαῦλον φαίνεσθαι, καὶ
τοὺς ὑπερεκπεπληγμένους ὡς ἄμαχόν
τινα τὸν Φίλιππον ἰδεῖν ὅτι πάντα
διεξελήλυθεν οἷς πρότερον
παρακρουόμενος μέγας ηὔξηθη, καὶ
πρὸς αὐτὴν ἤκει τὴν τελευτὴν τὰ
πράγματ' αὐτῶ.

[6] ἐγὼ γάρ, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, σφόδρ'
ἂν ἡγούμην καὶ αὐτὸς φοβερόν τὸν
Φίλιππον καὶ θαυμαστόν, εἰ τὰ δίκαια
πράττονθ' ἑώρων ηὔξημένον· νῦν δὲ
θεωρῶν καὶ σκοπῶν εὐρίσκω τὴν μὲν

και σκεπτόμενος ευρίσκω ότι κατ' αρχάς μεν εξηπάτησε την αφέλειαν και ευπιστίαν μας —κατά την εποχήν κατά την οποίαν μερικοί απεδίωκον από του βήματος αυτού ενθυμείσθε;—τους απεσταλμένους των Ολυνθίων, που ήθελον προφορικώς να διαπραγματευθώσι μαζί σας—και μας εξηπάτησε με την ψευδή υπόσχεσιν ότι θα μας παραδώσει την Αμφίπολιν και με την εφεύρεσιν του περιφήμου εκείνου και πολυθρύλητου μυστικού (2).

μας εξηπάτησε δε κατόπιν με την άλωσιν της Ποτειδαίας, η οποία ήτο ιδική σας, και τους μεν πρότερον συμμάχους του—σας ηδίκησε, παρέδωκε δε αυτήν εις τους Ολυνθίους, ίνα προσελκύσει εις την συμμαχίαν των. Τους Θεσσαλούς δε τώρα τελευταία εξηπάτησε με την υπόσχεσιν ότι θα παραδώσει εις αυτούς την Μαγνησίαν και με την υπόσχεσιν ότι θα αναλάβη υπέρ αυτών τον Φωκικόν πόλεμον. Εν γένει δε δεν υπάρχει κανείς—εξ όσων εσχέτισθησαν με αυτόν—τον οποίον να μη εξηπάτησεν εκείνος· διότι εξαπατών κάθε φοράν την ανοησίαν των λαών και των πόλεων που δεν τον γνωρίζουν και παίρνων αυτούς με το μέρος του εμέγάλωσε τόσοσν πολύ....

Όπως λοιπόν ο Φίλιππος υψώθη και έγινε μέγας δι' εκείνων, οι οποίοι δεν τον ήξευραν και εγελάσθησαν—διότι καθένας από αυτούς ενόμιζεν

ήμετέραν ευήθειαν τὸ κατ' ἀρχάς, ὅτ' Ὀλυνθίους ἀπήλαυνόν τινες ἐνθένδε βουλομένους ὑμῖν διαλεχθῆναι, τῷ τῆν Ἀμφίπολιν φάσκειν παραδώσειν καὶ τὸ θρυλούμενόν ποτ' ἀπόρρητον ἐκεῖνο κατασκευάσαι,

[7] τούτῳ προσαγαγόμενον, τὴν δ' Ὀλυνθίων φιλίαν μετὰ ταῦτα τῷ Ποτειδαίαν οὔσαν ὑμετέραν ἐξελεῖν καὶ τοὺς μὲν πρότερον συμμάχους [ὑμᾶς] ἀδικῆσαι, παραδοῦναι δ' ἐκείνοις, Θετταλοὺς δὲ νῦν τὰ τελευταῖα τῷ Μαγνησίαν παραδώσειν ὑποσχέσθαι καὶ τὸν Φωκικὸν πόλεμον πολεμήσειν ὑπὲρ αὐτῶν ἀναδέξασθαι. ὅλως δ' οὐδεὶς ἔστιν ὄντιν' οὐ πεφενάκις ἐκεῖνος τῶν αὐτῷ χρησαμένων· τὴν γὰρ ἐκάστων ἄνοιαν ἀεὶ τῶν ἀγνοούντων αὐτὸν ἐξαπατῶν καὶ προσλαμβάνων οὕτως ηὔξῃθη.

[8] ὥσπερ οὖν διὰ τούτων ἦρθη μέγας, ἥνιχ' ἕκαστοι συμφέρον αὐτὸν ἑαυτοῖς ᾤοντό τι πράξειν, οὕτως ὀφείλει διὰ τῶν

ὅτι αὐτὸς θα κάμῃ κάτι τι συμφέρον δι' αὐτὸν—ἔτσι οφείλει δι' αὐτῶν τῶν ἰδίων—αὐτῶν που δεν τον ἤξευραν και εγελάσθηκαν, να κρημνισθῆ πάλιν ἀπὸ τὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν υψώθη, ἀφοῦ τέλος πάντων ἔχει τρανῶς ἀποδειχθῆ ὅτι κάμνει τὰ πάντα χάριν τοῦ ἰδικοῦ τοῦ συμφέροντος! Εἰς τοιαύτην λοιπὸν κακὴν κατάστασιν κατήντησαν αἱ υποθέσεις τοῦ Φιλίππου· εἰς δὲ ὅσα λέγω δεν εἶναι ὀρθά, τότε ας παρουσιασθῆ ὁποῖος θέλει εἰς τὸ βῆμα και ας ἀποδείξῃ εἰς ἐμὲ ἢ καλλίτερα εἰς σας, ὅτι τάχα αὐτὰ τὰ ὅποια λέγω ἐγὼ δεν εἶναι ἀληθινὰ ἢ ὅτι ἐκεῖνο που ἐξηπατήθησαν κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τοῦ Φιλίππου εἰς τὸ μέλλον θα ἔχωσιν ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτὸν ἢ ν' ἀποδείξῃ ὅτι οἱ Θεσσαλοὶ, οἱ ὁποῖοι υπεδουλώθησαν, χωρὶς να τοὺς ἀξίζῃ, τῶρα δεν θα ἐγίνοντο ἐλεύθεροι—αν ἦτο δυνατόν — με πολλὴν χαρὰν και ευχαρίστησιν. Και ὁμως, αν κανεῖς ἀπὸ σας παραδέχεται μεν ὅτι ἔτσι εἶναι — ὅπως τα λέγω—νομίζῃ δε ὅτι διὰ τῆς βίας ὁ Φίλιππος θα ἠμπορέσῃ να συγκράτησιν τὴν ἀρχὴν, τὰς κατακτήσεις και τοὺς συμμάχους, και ὅτι θα τα συγκράτησιν, ἐπειδὴ ἔχει προκαταλάβει τὰ φρούρια και τοὺς λιμένας και τὰ τοιαῦτα, δεν σκέπτεται ὀρθῶς. Διότι ὅταν οἱ σύμμαχοι συνδεθῶσιν ἐξ ἀγάπης ἀμοιβαίως και ὅλοι οἱ συμμετέχοντες εἰς τὸν πόλεμον ἔχωσιν τὰ ἴδια συμφέροντα, εἶνε πρόθυμοι οἱ

αὐτῶν τούτων καὶ καθαιρεθῆναι πάλιν, ἐπειδὴ πάνθ' εἶνεχ' ἑαυτοῦ ποιῶν ἐξελέγηται. καιροῦ μὲν δὴ, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πρὸς τοῦτο πάρεστι Φιλίππῳ τὰ πράγματα· ἢ παρελθὼν τις ἐμοί, μᾶλλον δ' ὑμῖν δειξάτω, ἢ ὡς οὐκ ἀληθῆ ταῦτ' ἐγὼ λέγω, ἢ ὡς οἱ τὰ πρῶτ' ἐξηπατημένοι τὰ λοιπὰ πιστεύουσιν, ἢ ὡς οἱ παρὰ τὴν αὐτῶν ἀξίαν δεδουλωμένοι [Θετταλοὶ] νῦν οὐκ ἂν ἐλεύθεροι γένοιντ' ἄσμενοι.

[9] καὶ μὴν εἴ τις ὑμῶν ταῦτα μὲν οὕτως ἔχειν ἠγεῖται, οἶεται δὲ βίᾳ καθέξειν αὐτὸν τὰ πράγματα τῷ τὰ χωρία και λιμένας και τὰ τοιαῦτα προειληφέναι, οὐκ ὀρθῶς οἶεται. ὅταν μὲν γὰρ ὑπ' εὐνοίας τὰ πράγματα συστή και πᾶσι ταῦτα συμφέρη τοῖς μετέχουσι τοῦ πολέμου, και συμπονεῖν και φέρειν τὰς συμφορὰς και μένειν ἐθέλουσιν ἄνθρωποι· ὅταν δ' ἐκ πλεονεξίας και πονηρίας τις ὥσπερ οὗτος ἰσχύσῃ, ἢ

άνθρωποι και να κοπιάζουν μαζί και να υποφέρουν τας συμφοράς και να μένουν σταθεροί εις τους συμμάχους των· αλλ' όταν γίνη κανείς ισχυρός από αδικίαν και πλεονεξίαν— όπως αυτός—τότε η πρώτη μικρά αιτία και το παραμικρόν παραπάτημα όλα τα ανατρέπει και τα διαλύει.

Διότι δεν είνε δυνατόν, όχι δεν είνε, ώ Αθηναίοι, με αδικίας και επιορκίας και ψεύδη να αποκτήση κανείς δύναμιν σταθεράν, αλλ' ό,τι δήποτε αποκτάται κατ' αυτόν τον τρόπον διά μίαν φοράν και δι' ολίγον καιρόν διαρκεί, και ημπορεί να ακμάσουν— αν η τύχη τα βοηθήση—, και να ακμάσουν πολύ, τρεφόμενα με ελπίδας, αλλ' όμως με τον καιρόν ανακαλύπτονται και μόνα των καταρρέουν. Διότι όπως —καθώς νομίζω—αι βάσεις της οικίας και του πλοίου και των άλλων τοιούτων πρέπει να είνε δυνατόταται, τοιουτοτρόπως και των πράξεων αι αρχαί και τα θεμέλια πρέπει να είνε αληθή και δίκαια. Αλλά τούτο δεν υπάρχει τώρα εις τας πράξεις του Φιλίππου...

Φρονώ λοιπόν ότι πρέπει σεις να τρέξετε εις βοήθειαν των Ολυνθίων και είμαι ευχαριστημένος να βοηθήτε με τον τρόπον με τον οποίον και οιοσδήποτε άλλος ήθελε προτείνει, αρκεί η βοήθεια να είνε καλλίστη και ταχύτατη· προς δε τους Θεσσαλούς φρονώ ότι πρέπει να στείλετε απεσταλμένους, οι οποίοι εις μεν τους μη γνωρίζοντας τον Φίλιππον

πρώτη πρόφασις και μικρόν πταῖσμα ἅπαντ' ἀνεχαίτισε καὶ διέλυσεν.

[10] οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀδικοῦντα κάπιορκοῦντα καὶ ψευδόμενον δύναμιν βεβαίαν κτήσασθαι, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτ' εἰς μὲν ἅπαξ καὶ βραχὺν χρόνον ἀντέχει, καὶ σφόδρα γ' ἦνθησ' ἐπὶ ταῖς ἐλπίσιν, ἂν τύχη, τῷ χρόνῳ δὲ φωρᾶται καὶ περὶ αὐτὰ καταρρεῖ. ὥσπερ γὰρ οἰκίας, οἶμαι, καὶ πλοίου καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων τὰ κάτωθεν ἰσχυρότατ' εἶναι δεῖ, οὕτω καὶ τῶν πράξεων τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ὑποθέσεις ἀληθεῖς καὶ δικαίας εἶναι προσήκει. τοῦτο δ' οὐκ ἔνι νῦν ἐν τοῖς πεπραγμένοις Φιλίππῳ.

[11] φημὶ δὴ δεῖν ἡμᾶς τοῖς μὲν Ὀλυνθίοις βοηθεῖν, καὶ ὅπως τις λέγει κάλλιστα καὶ τάχιστα, οὕτως ἀρέσκει μοι· πρὸς δὲ Θετταλοὺς πρεσβείαν πέμπειν, ἢ τοὺς μὲν διδάξει ταῦτα, τοὺς δὲ παροξυνεῖ· καὶ γὰρ νῦν εἰσιν ἐψηφισμένοι Παγασᾶς ἀπαιτεῖν καὶ περὶ Μαγνησίας λόγους ποιεῖσθαι.

να γνωρίσουν τον χαρακτήρα του και το ετοιμόρροπον του κράτους του, τους δε γνωρίζοντας αυτόν, αλλ' εκ φόβου διστάζοντας, να παροξύνουν και ενθαρρύνουν—διότι άλλως και τώρα έχουν αποφασίσει να ζητήσωσι πάλιν από αυτόν τας Παγασάς—αλλά και περί της Μαγνησίας να κάμουν λόγον.

Αλλά το εξής. ὦ Αθηναῖοι, να εξετάσετε—πώς δηλαδή οι εκ μέρους μας στελλόμενοι απεσταλμένοι πώς να μη εἴπωσι λόγια μόνον, αλλά να έχουν και να επιδεικνύουν και ἔργον τι σπουδαῖον—και θα επιδεικνύουν ἔργον τι σπουδαῖον, αν ημεῖς εκστρατεύσωμεν σύμφωνα με την αξίαν της πόλεως—αυτοπροσώπως δηλαδή και με σπουδαίας δυνάμεις— και όταν εἴμεθα παρόντες εις τα ἔργα, διότι *κάθε λόγος, όταν λείπουν τα ἔργα, φαίνεται πράγμα κούφιο και ανωφελές*—και προ πάντων ο εκ μέρους της πόλεως μας λόγος· διότι, με ὅσω μεγαλυτέραν ευκολίαν φαινόμεθα ὅτι τον μεταχειριζόμεθα, τόσω περισσότερον ὅλοι δυσπιστοῦσι προς αυτόν.

Πρέπει λοιπόν να δείξωμεν ὅτι πολὺ εγκατελείψαμεν τας παλαιὰς μεθόδους και συνήθειας και ὅτι μεγάλως μετεβλήθημεν — και να το δείξωμεν συνεισφέροντες, εκστρατεύοντες, προθύμως κάμνοντες ὅ,τι πρέπει—αν βέβαια θέλετε να σας δώσουν προσοχήν και να προσέξουν εις ὅσα θα τους εἴπητε. Και αν θελήσετε να τα

[12] σκοπεῖσθε μέντοι τοῦτ', ὦ ἄνδρες Αθηναῖοι, ὅπως μὴ λόγους ἐροῦσιν μόνον οἱ παρ' ἡμῶν πρέσβεις, ἀλλὰ καὶ ἔργον τι δεικνύειν ἔξουσιν ἔξεληλυθότων ὑμῶν ἀξίως τῆς πόλεως καὶ ὄντων ἐπὶ τοῖς πράγμασιν, ὡς ἅπας μὲν λόγος, ἂν ἀπῆ τὰ πράγματα, μάταιόν τι φαίνεται καὶ κενόν, μάλιστα δ' ὁ παρὰ τῆς ἡμετέρας πόλεως· ὅσω γὰρ ἐτοιμότατ' αὐτῷ δοκοῦμεν χρῆσθαι, τοσοῦτῳ μᾶλλον ἀπιστοῦσι πάντες αὐτῷ.

[13] πολλὴν δὴ τὴν μετάστασιν καὶ μεγάλην δεικτέον τὴν μεταβολὴν, εισφέροντας, ἐξιόντας, ἅπαντα ποιούντας ἐτοίμως, εἴπερ τις ὑμῖν προσέξει τὸν νοῦν. κὰν ταῦτ' ἐθελήσῃθ' ὡς προσήκει καὶ δὴ περαίνειν, οὐ μόνον, ὦ ἄνδρες Αθηναῖοι, τὰ συμμαχικὰ ἀσθενῶς καὶ ἀπίστως ἔχοντα

εκτελέσετε αυτά—και να τα εκτελέσετε αμέσως και όπως πρέπει—αι τότε θα φανερωθούν ότι όχι μόνον οι σύμμαχοι του Φιλίππου συνδέονται ασθενώς με αυτόν και δεν έχουν εμπιστοσύνην, αλλά και η ιδική του εξουσία και δύναμις θα αποδειχθή ότι ευρίσκεται εις κακήν κατάστασιν, ότι είναι ετοιμόρροπος....

Διότι εν γένει μεν η Μακεδόνικη δύναμις και εξουσία προσθετομένη εις άλλην δύναμιν, είνε κάποια δύναμις μεγάλη, όπως υπήρξε μίαν φοράν εις σας—επί Τιμοθέου, εναντίον των Ολυνθίων· όπως πάλιν έπειτα εις τους Ολυνθίους κατά της Ποτειδαίας (3)· και μετά των δύο τούτων συμμαχήσασα εφάνη όντως δύναμις αξιόλογος· και τώρα τελευταίως, που έτρεξεν εις βοήθειαν των Θεσσαλών— ευρισκομένων εις εμφυλίους έριδας και ταραχάς— εναντίον των τυράννων Λυκόφρονος και Πυθολάου· άλλως τε όπου και αν προσθήση κανείς δύναμιν, έστω και μικράν, πάντα ωφέλειαν, καθώς εγώ φρονώ, προξενεί· μόνη της όπως και χωρίς σύμμαχον η Μακεδονική δύναμις και εξουσία είνε αδύνατη και γεμάτη από πολλά κακά.

Διότι και αυτός με όλα εκείνα — ένεκα των οποίων θα ημπορούσε κανείς να τον νομίση μεγάλον—τους πολέμους και τας εκστρατείας—την έκαμε ακόμη περισσότερο αδύνατον από ό,τι φυσικά ήτο. Διότι νομίζετε,

φανήσεται Φιλίππω, αλλά και τὰ τῆς οἰκείας ἀρχῆς καὶ δυνάμεως κακῶς ἔχοντ' ἐξελεγχθήσεται.

[14] ὅλως μὲν γὰρ ἡ Μακεδονικὴ δύναμις καὶ ἀρχὴ ἐν μὲν προσθήκῃ μερὶς ἐστὶ τις οὐ μικρά, οἷον ὑπῆρξέ ποθ' ὑμῖν ἐπὶ Τιμοθέου πρὸς Ὀλυνθίους· πάλιν αὖ πρὸς Ποτειδαίαν Ὀλυνθίοις ἐφάνη τι τοῦτο συναμφοτέρον· νυνὶ δὲ Θετταλοῖς νοσοῦσι καὶ τεταραγμένοις ἐπὶ τὴν τυραννικὴν οἰκίαν ἐβοήθησεν· καὶ ὅποι τις ἄν, οἶμαι, προσθῆ κὰν μικρὰν δύναμιν, πάντ' ὠφελεῖ· αὐτὴ δὲ καθ' αὐτὴν ἀσθενὴς καὶ πολλῶν κακῶν ἐστι μεστή.

[15] καὶ γὰρ οὗτος ἅπασιν τούτοις, οἷς ἄν τις μέγαν αὐτὸν ἠγήσαιτο, τοῖς πολέμοις καὶ ταῖς στρατείαις, ἔτ' ἐπισφαλεστέραν ἢ ὑπῆρχε φύσει κατεσκεύακεν αὐτῷ. μὴ γὰρ οἶεσθ', ὧ

**ὡς Ἀθηναῖοι, ὅτι εὐρίσκουν
ευχαρίστησιν εἰς τὰ ἴδια πράγματα
καὶ ὁ Φίλιππος καὶ οἱ ὑπήκοοί του;
Κάθε ἄλλο· ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἐπιθυμῆι
δόξαν—καὶ τὴν ἐπιζητεῖ με θέρμην,
με ζήλον—καὶ ἔχει λάβει μίαν
ἀπόφασιν —εργαζόμενος καὶ
ριψοκινδυνεύων—να πάθῃ ὅ,τι
δήποτε κακὸν καὶ ἀν συμβῆ— καὶ
τούτο, διότι ἐπροτίμησεν, ἀντὶ τῆς
ἡσυχίας καὶ ἀσφαλούς ζωῆς, να
ἀποκτήσῃ τὴν δόξαν: ὅτι αὐτὸς
μόνος κατάρθωσεν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα
κανεῖς ἄλλος βασιλεὺς τῆς
Μακεδονίας δὲν κατάρθωσεν ἕως
τώρα!...**

**Οἱ ὑπήκοοι τοῦ ὁμῶς δὲν λαμβάνουν
μερίδιον ἀπὸ τὴν δόξαν τῶν
κατορθωμάτων αὐτῶν, ἀλλὰ
ταλαιπωροῦμενοι μετὰ ἀτελείωτους
αὐτὰς ἐκστρατείας—ἐκστρατείας ποὺ
γίνονται ἀνω καὶ κάτω—πάσχουν καὶ
βασανίζονται ἀκαταπαύστως, διότι
οὔτε εἰς τὰς γεωργικὰς τῶν ἐργασίας
ἠμποροῦν να καταγίνουν οὔτε εἰς τὰς
οἰκιακὰς τῶν υποθέσεις, οὔτε ὅσα —
ὅπως-ὅπως παράγουν—ἠμποροῦν να
τὰ πωλήσουν, διότι εἶνε κεκλεισμένοι
οἱ λιμένες τοῦ τόπου ἐνεκα τοῦ
πολέμου.**

**Τώρα πῶς διάκειται ὁ Μακεδονικὸς
λαὸς πρὸς τὸν Φίλιππον εὐκόλως
ἠμπορεῖ κανεῖς να ἐννοήσῃ ἀπὸ ὅσα
παραπάνω εἶπα· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ
μισθοφόροι καὶ σωματοφυλακῆς
τοῦ—οἱ ὁποῖοι φημίζονται ὅτι εἶνε
ἀξιοθαύμαστοι καὶ γυμνασμένοι εἰς
τὰ πολεμικά—καθὼς ἐγὼ ἔμαθον ἀπὸ**

ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῖς αὐτοῖς Φίλιππόν
τε χαίρειν καὶ τοὺς ἀρχομένους, ἀλλ' ὁ
μὲν δόξης ἐπιθυμῆι καὶ τοῦτ' ἐζήλωκε,
καὶ προήρηται πράττων καὶ κινδυνεύων,
ἂν συμβῆ τι, παθεῖν, τὴν τοῦ
διαπράξασθαι ταῦθ' ἂ μηδεὶς πώποτ'
ἄλλος Μακεδόνων βασιλεὺς δόξαν ἀντὶ
τοῦ ζῆν ἀσφαλῶς ἡρημένος

[16] τοῖς δὲ τῆς μὲν φιλοτιμίας τῆς ἀπὸ
τούτων οὐ μέτεστι, κοπτόμενοι δ' ἀεὶ
ταῖς στρατείαις ταύταις ταῖς ἀνω κάτω
λυποῦνται καὶ συνεχῶς ταλαιπωροῦσιν,
οὔτ' ἐπὶ τοῖς ἔργοις οὔτ' ἐπὶ τοῖς αὐτῶν
ἰδίοις ἐώμενοι διατριβεῖν, οὔθ' ὅσ' ἂν
ποιήσωσιν οὕτως ὅπως ἂν δύνωνται,
ταῦτ' ἔχοντες διαθέσθαι κεκλεισμένων
τῶν ἐμπορίων τῶν ἐν τῇ χώρᾳ διὰ τὸν
πόλεμον.

[17] οἱ μὲν οὖν πολλοὶ Μακεδόνων πῶς
ἔχουσι Φιλίππῳ, ἐκ τούτων ἂν τις
σκέψαιτ' οὐ χαλεπῶς· οἱ δὲ δὴ περὶ
αὐτὸν ὄντες ξένοι καὶ πεζέταιροι δόξαν
μὲν ἔχουσιν ὡς εἰσὶ θαυμαστοὶ καὶ
συγκεκριστημένοι τὰ τοῦ πολέμου, ὡς δ'

κάποιον, ο οποίος έζησεν εις την Μακεδονίαν και είνε άνθρωπος ανίκανος να ειπή ψεύματα, δεν είνε και αυτοί καλύτεροι από κανένα εκ των άλλων, αλλά χειρότεροι.

Διότι, και αν υπάρχει μεταξύ αυτών κανείς ολίγον έμπειρος του πολέμου και των μαχών, όλους αυτούς—μου ειπεν ο άνθρωπος εκείνος—τους παραγκωνίζει ο Φίλιππος ένεκα της μεγάλης του φιλοδοξίας, διότι θέλει όλα τα έργα να νομίζονται ιδικά του— επειδή εκτός των άλλων και κατά την φιλοπρωτίαν είνε άφθαστος και ανυπέρβλητος ο άνθρωπος αυτός· εάν δε είνε πάλιν κανένας άλλος μεταξύ αυτών από άλλην έποψιν εγκρατής ή δίκαιος, ο οποίος να μη ημπορή να υποφέρη την καθημερινήν του βίου ασωτίαν και την μέθην και τους ασέμνους χορούς,—μου έλεγεν—ότι και ο τοιούτος περιφρονείται και δεν λογαριάζεται διά τίποτε.

Τότε ποίοι υπολείπονται εις αυτόν; Υπολείπονται οι άτακτοι στρατιώται—οι πλιατσικολόγοι και οι κόλακες και άλλοι τοιούτοι, οι οποίοι, αφού μεθύσουν, χορεύουν τέτοιους χορούς, τους οποίους εγώ τώρα εντρέπομαι να σας τους ονομάσω!... Αυτά μου έλεγεν ο άνθρωπος εκείνος—και είνε φανερόν ότι αυτά είνε αληθινά. Διότι εκείνους τους οποίους πάντες εξεδίωκον απ' εδώ—επειδή ήσαν πολύ αχρειότεροι των αγυρτών, π. χ. τον Καλλίαν τον περήφημον δημόσιον υπηρέτην και

έγώ τών έν αυτῇ τῇ χώρᾳ γεγενημένων τινός ήκουον, άνδρὸς οὐδαμῶς οἴου τε ψεύδεσθαι, οὐδένων εἰσὶν βελτίους.

[18] *εἰ μὲν γάρ τις ἀνὴρ ἐστὶν ἐν αὐτοῖς οἷος ἔμπειρος πολέμου καὶ ἀγώνων,* τούτους μὲν φιλοτιμία πάντας ἀπωθεῖν αὐτὸν ἔφη, βουλόμενον πάνθ' αὐτοῦ δοκεῖν εἶναι τάργα (πρὸς γὰρ αὐ τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν φιλοτιμίαν ἀνυπέρβλητον εἶναι)· εἰ δέ τις σώφρων ἢ δίκαιος ἄλλως, τὴν καθ' ἡμέραν ἀκρασίαν τοῦ βίου καὶ μέθην καὶ κορδακισμοὺς οὐ δυνάμενος φέρειν, παρεῶσθαι καὶ ἐν οὐδενὸς εἶναι μέρος τὸν τοιοῦτον.

[19] *λοιποὺς δὴ περὶ αὐτὸν εἶναι ληστὰς καὶ κόλακας καὶ τοιούτους ἀνθρώπους οἷους μεθυσθέντας ὀρχεῖσθαι τοιαῦθ' οἷ' ἐγὼ νῦν ὀκνῶ πρὸς ὑμᾶς ὀνομάσαι.* δῆλον δ' ὅτι ταῦτ' ἐστὶν ἀληθῆ· καὶ γὰρ οὐς ἐνθένδε πάντες ἀπήλαινον ὡς πολὺ τῶν θαυματοποιῶν ἀσελγεστέρους ὄντας, Καλλίαν ἐκεῖνον τὸν δημόσιον καὶ τοιούτους ἀνθρώπους, μίμους γελοίων καὶ ποιητὰς αἰσχρῶν ἄσμάτων, ὧν εἰς τοὺς συνόντας

**άλλους τοιούτους ανθρώπους—
γελωτοποιούς και ποιητάς αισχρών
ασμάτων, τα οποία συνθέτουν διά να
κινώσι τον γέλωτα των
παρευρισκομένων—αυτούς αγαπά ο
Φίλιππος και αυτούς έχει κοντά
του!...**

**Αυτά δεν είνε σπουδαία; αλλά και αν
κανείς τα θεωρή μικρά, ὦ Αθηναῖοι,
διά τους φρονίμους ανθρώπους
ὅμως είνε μεγάλοι αποδείξεις της
κακογνωμίας και της κακομοιριάς
εκείνου. Αλλά τώρα, καθώς φρονώ,
τα επισκοτίζουν και τα σκεπάζουν αι
επιτυχίαι του—διότι αι τυχηραὶ
επιτυχίαι είνε φοβεραὶ εἰς το να
συγκρύπτουν τα τοιαῦτα αἰσχη! Αν
ὅμως ο Φίλιππος πάθη καμμίαν
αποτυχίαν, τότε θα αποκαλυφθούν
τα πάντα με ακρίβειαν και θα ἰδῆτε
ὅτι είνε τοιαῦτα. Και μου φαίνεται, ὦ
Αθηναῖοι, ὅτι αυτό εντός ολίγου θα
φανή, αν θελήση ο θεός και σεις
έχητε απόφασιν να δράσετε.**

**Διότι ὅπως συμβαίνει και εἰς τα
σώματα των ανθρώπων—εφ' ὅσον
δηλαδή είνε κανείς υγιής και
δυνατός, δεν αισθάνεται αν κανέν
από τα μέλη του είνε ασθενικόν,
ὅταν ὅμως συμβῆ καμμία αρρώστια,
τότε ὅλα εξεγείρονται, εἴτε διάρρηξις
αγγείου είνε, εἴτε στραγγάλισμα, εἴτε
και ἄλλο τι εκ των μελών του, είνε
σεσαθρωμένον—το ἴδιον συμβαίνει
και με τα κακά των πόλεων και των
τυράννων— εφ' ὅσον δηλαδή οὔτοι
πολεμοῦσιν εκτός της χώρας των,
είνε αφανὴ εἰς τον λαόν, ὅταν ὅμως**

ποιοῦσιν εἴνεκα τοῦ γελασθῆναι,
τούτους ἀγαπᾶ και περι αὐτὸν ἔχει.

[20] καίτοι ταῦτα, καὶ εἰ μικρά τις
ἡγεῖται, μεγάλ', ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
δείγματα τῆς ἐκείνου γνώμης και
κακοδαιμονίας ἐστὶ τοῖς εὖ φρονοῦσιν.
ἀλλ', οἶμαι, νῦν μὲν ἐπισκοτεῖ τούτοις
τὸ κατορθοῦν· αἱ γὰρ εὐπραξίαι δειναὶ
συγκρούψαι τὰ τοιαῦτ' ὄνειδῆ· εἰ δέ τι
πταίσει, τότε ἄκριβῶς αὐτοῦ ταῦτ'
ἐξετασθήσεται. δοκεῖ δ' ἔμοιγ', ὦ
ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δεῖξιν οὐκ εἰς
μακρὰν, ἂν οἱ τε θεοὶ θέλωσι και ὑμεῖς
βούλησθε.

[21] ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς σώμασιν, τέως
μὲν ἂν ἐρρωμένος ἦ τις, οὐδὲν
ἐπαισθάνεται, ἐπὰν δ' ἀρρώστημά τι
συμβῆ, πάντα κινεῖται, κἂν ῥήγμα κἂν
στρέμμα κἂν ἄλλο τι τῶν ὑπαρχόντων
σαθρὸν ἦ, οὕτω και τῶν πόλεων και τῶν
τυράννων, ἕως μὲν ἂν ἔξω πολεμῶσιν,
ἀφανῆ τὰ κακὰ τοῖς πολλοῖς ἐστίν,
ἐπειδὴν δ' ὁμορος πόλεμος συμπλακῆ,
πάντ' ἐποίησεν ἐκδηλα.

γίνη κανένας πόλεμος γειτονικός, αι τότε αυτός όλα τα ξεσκεπάζει.

Εάν δε κανείς από σας, ὦ Αθηναῖοι, βλέπων τον Φίλιππον ευτυχοῦντα νομίζη ότι διὰ τον λόγον αυτόν εἶνε και δυσκολοπολέμητος, μεταχειρίζεται,—δεν λέγω ὄχι, σκέψιν φρονίμου ανθρώπου—διότι ἔχει τῷ ὄντι μεγάλην δύναμιν ἡ τύχη εἰς τα ανθρώπινα πράγματα, ἢ μάλλον αὐτὴ εἶνε το πᾶν, αὐτὴ ἐξουσιάζει και διευθύνει τα πάντα· βεβαίως τον ευνοεῖ ἡ τύχη, ἀλλ' ὅμως ἐγὼ — εἰάν μου ἐδίδε κανείς το δικαίωμα να ἐκλέξω, θα ἐπροτιμούσα ἀπὸ την τύχην ἐκείνου την τύχην της ἰδικῆς μας πόλεως, ἀρκεῖ και λιγάκι να θέλετε σεις να κάμνεται ὅσα ἐπιβάλλονται ὑπὸ της αξιοπρεπείας· διότι βλέπω ὅτι σεις ἔχετε περισσοτέρους λόγους εἰς το να ἔχετε την εὐνοίαν του θεοῦ, παρ' ὅτι ἔχει ἐκεῖνος.

Ἀλλὰ καθήμεθα—νομίζω—ἀκίνητοι· χωρὶς να κάμνωμεν τίποτε. Και δεν εἶνε βέβαια δυνατόν, ἐν ὧ ἕνας ἄνθρωπος μένει ἀργός, οὔτε εἰς τους φίλους του να ἐπιβάλλη να κάμνουν κάτι τι διὰ λογαριασμόν του, πολὺ δε ὀλιγότερον δεν εἶνε δυνατόν να το ἐπιβάλλη εἰς τον θεόν. Ὁ Φίλιππος ἐκστρατεύει, κοπιάζει και εἶνε πανταχοῦ παρών, οὔτε κατάλληλον περίστασιν ἀφήνει οὔτε καμμίαν ἐποχὴν του ἔτους, καθ' ὃν χρόνον ἡμεῖς ἀναβάλλομεν και ἀποφασίζομεν και ζητούμεν να μάθωμεν νέα. Διατί να θαυμάζωμεν

[22] εἰ δέ τις ὑμῶν, ὦ ἄνδρες Αθηναῖοι, τὸν Φίλιππον εὐτυχοῦνθ' ὄρων ταύτη φοβερὸν προσπολεμῆσαι νομίζει, σώφρονος μὲν ἀνθρώπου λογισμῶ χρῆται· μεγάλη γὰρ ῥοπή, μᾶλλον δὲ τὸ ὅλον ἢ τὴν τύχην παρὰ πάντ' ἐστὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα· οὐ μὴν ἀλλ' ἔγωγε, εἴ τις αἴρεσίν μοι δοίη, τὴν τῆς ἡμετέρας πόλεως τύχην ἂν ἐλοίμην, ἐθέλοντων ἂ προσήκει ποιεῖν ὑμῶν αὐτῶν καὶ κατὰ μικρόν, ἢ τὴν ἐκείνου· πολὺ γὰρ πλείους ἀφορμὰς εἰς τὸ τὴν παρὰ τῶν θεῶν εὐνοίαν ἔχειν ὄρω ὑμῖν ἐνούσας ἢ ἑκείνῳ.

[23] ἀλλ', οἶμαι, καθήμεθ' οὐδὲν ποιοῦντες· οὐκ ἔστι δ' αὐτὸν ἀργοῦντ' οὐδὲ τοῖς φίλοις ἐπιτάττειν ὑπὲρ αὐτοῦ τι ποιεῖν, μή τί γε δὴ τοῖς θεοῖς. οὐ δὴ θαυμαστόν ἐστιν, εἰ στρατευόμενος καὶ πονῶν ἐκεῖνος αὐτὸς καὶ παρῶν ἐφ' ἅπασιν καὶ μήτε καιρὸν μήθ' ὥραν παραλείπων ἡμῶν μελλόντων καὶ ψηφίζομένων καὶ πυνθανομένων περιγίγνεται. οὐδὲ θαυμάζω τοῦτ' ἐγώ· τούναντίον γὰρ ἂν ἦν θαυμαστόν, εἰ μηδὲν ποιοῦντες ἡμεῖς ὦν τοῖς

ὅ,τι μας υπερτερεί; Εγὼ δὲν θαυμάζω πολεμοῦσι προσήκει τοῦ πάντα
διὰ τοῦτο· τουναντίον θα εθαύμαζα ποιούντος περιήμεν.
περισσότερον, ἀν ἡμεῖς—χωρὶς νὰ
κάμνωμεν τίποτε — υπερτεροῦσαμεν
ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος κάμνει παν ὅ,τι
πρέπει.

Ἄλλ' ἐν ἄλλο θαυμάζω — το ἐξῆς: ὅτι [24] ἄλλ' ἐκεῖνο θαυμάζω, εἰ
σεῖς μίαν φορὰν (4), Λακεδαιμονίοις μὲν ποτ', ὧ ἄνδρες
ὧ Ἀθηναῖοι, ἐπήρατε τὰ ὅπλα Ἀθηναῖοι, ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν δικαίων
ἐναντίον τῶν Λακεδαιμονίων χάριν ἀντήρατε, καὶ πόλλ' ἰδίᾳ πλεονεκτῆσαι
τῆς αὐτονομίας καὶ τῆς ἐλευθερίας πολλακίς ὑμῖν ἐξὸν οὐκ ἠθελήσατε,
τῶν ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ἐν ὧ ἀλλ' ἴν' οἱ ἄλλοι τύχῳσι τῶν δικαίων, τὰ
πολλὰ πολλαὶ φορὰς θα ὑμέτερον αὐτῶν ἀνηλίσκετ' εἰσφέροντες
ἠμποροῦσατε νὰ ὠφεληθῆτε καὶ προκινδυνεύετε στρατευόμενοι,
ἰδιαίτερος, δὲν ἠθελήσατε νὰ το νυνὶ δ' ὀκνεῖτ' ἐξιέναι καὶ μέλλετ'
κάμετε· ἀλλὰ διὰ νὰ εὐρωσῖν οἱ ἄλλοι εἰσφέρειν ὑπὲρ τῶν ὑμετέρων αὐτῶν
το δίκαιον τῶν ἐξωδεύσατε τὰ ἰδικά κτημάτων, καὶ τοὺς μὲν ἄλλους
σας χρήματα συνεισφέροντες, καὶ σεσώκατε πολλακίς πάντας καὶ καθ' ἕν'
ἐκστρατεύοντες ἐξετίθεσθε πρῶτοι αὐτῶν ἐν μέρει, τὰ δ' ὑμέτερον αὐτῶν
εἰς τὸν κίνδυνον καὶ ἀπολωλεκότες κάθησθε.
σήμερον — τί παράξενον! —
διστάζετε νὰ ἐκστρατεύσατε καὶ
βραδύνετε νὰ συνεισφέρετε, ἀφοῦ
πρόκειται χάριν τῶν ἐν Θράκη καὶ
Μακεδονία κτήσεων σας, καὶ τοὺς
μὲν ἄλλους ἔχετε σώσει πολλαὶ
φορὰς — καὶ ὅλους μαζί καὶ καθένα
ἐξ αὐτῶν χωριστὰ — τῶρα δε
χάνοντες τὰ ἰδικά σας μένετε με
σταυρωμένα χέρια!

Ἀυτὰ ἐγὼ θαυμάζω, ἀλλὰ καὶ το ἐξῆς [25] ταῦτα θαυμάζω, κάτι πρὸς τούτοις,
ἀκόμη: ὅτι κανεῖς ἀπὸ σας δὲν θέλει, εἰ μηδεὶς ὑμῶν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
ὧ Ἀθηναῖοι, νὰ συλλογισθῆ πόσον δύναται λογίσασθαι πόσον πολεμεῖτε
χρόνον πολεμεῖτε με τὸν Φίλιππον — χρόνον Φιλίππου, καὶ τί ποιούντων ὑμῶν
ἐννέα χρόνια τῶρα! — καὶ πῶς ὁ χρόνος διελήλυθεν οὗτος. ἴστε γὰρ
ἐξωδεύθη ὁ καιρὸς αὐτός. Διότι δῆπου τοῦθ', ὅτι μελλόντων αὐτῶν,
ἠξεύρετε βέβαια πῶς ἐπέρασεν ὅλος
αὐτός ὁ καιρὸς — ἐπέρασεν, ἐν ὧ

ανεβάλλετε να ενεργήσετε, εν ὧ ηλπίζετε ότι άλλοι θα σας τα κάμουν (5), εν ὧ ο ένας κατηγορούσε τον άλλον, ενώ εδικάζετε τους στρατηγούς ως ανικάνους, εν ὧ πάλιν ηλπίζετε από αυτούς ότι θα κάμουν το καθήκον των και εν ὧ σχεδόν εκάμνετε τα ίδια, τα οποία τώρα δα κάμνετε!...

Ἐπειτα εἰσθε τόσοσιν ασυλλόγιστοι, ὧ Ἀθηναῖοι, ὥστε ἐλπίζετε ὅτι αἱ υποθέσεις τῆς πατρίδος θα γίνουσι ἀπὸ ἐλεεινῶν καλῶν καὶ ωφέλιμων μετὰ τὴν ἰδίαν — τὴν τεμπέλικὴν τακτικὴν ὑμῶν, διὰ τῆς ὁποίας ἀπὸ καλῶν καὶ ωφέλιμων ἐγένοντο ἐλεεινῶν; Ἀλλ' αὐτὸ οὐδὲ εὐλογον εἶνε, οὐδὲ φυσικόν διότι ἐκ φύσεως εἶνε πολὺ ἐυκολώτερον νὰ διαφυλάττῃ κανεὶς κάθε πράγμα, ὅταν τὸ ἔχη, παρά νὰ τὸ ἀποκτήσῃ. Τώρα ὅμως ἐνεκα τοῦ πολέμου τίποτε δὲν ὑμῶν ἀπολείπεται ἐκ τῶν πρωτευουσῶν ὑμῶν κτήσεων (6), τὸ ὁποῖον νὰ φυλάξωμεν, ἀλλὰ πρέπει πάλιν νὰ τὰς ἀποκτήσωμεν. Καὶ τοῦτο εἶνε ἔργον ἡμῶν τῶν ἰδίων τώρα πλέον!...

Φρονῶ λοιπὸν ὅτι πρέπει νὰ συνεισφέρητε χρήματα, καὶ νὰ ἐκστρατεύσητε προθύμως σεις οἱ ἴδιοι—καὶ ὄχι διὰ μισθοφόρων— πρέπει νὰ μὴ κατηγορήτε κανένα προτοῦ νικήσητε, ἀλλ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν νὰ κρίνετε τοὺς ἀνδρας ἐπὶ τῆ βάσει τῶν πράξεων των. καὶ νὰ τιμῆσητε τοὺς ἀξιῶντας ἐπαίνου καὶ νὰ τιμωρήσητε ὅσους δὲν ἔκαμαν τὸ καθήκον των, πρέπει ἀκόμη νὰ

ἑτέροισιν τινῶν ἐλπίζοντων πράξειν, αἰτιωμένων ἀλλήλους, κρινόντων, πάλιν ἐλπίζοντων, σχεδὸν ταῦθ' ἄπερ νυνὶ ποιοῦντων, ἅπασιν ὁ χρόνος διελήλυθεν.

[26] εἶθ' οὕτως ἀγνωμόνως ἔχετ', ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὥστε δι' ὧν ἐκ χρηστῶν φαῦλα τὰ πράγματα τῆς πόλεως γέγονεν, διὰ τούτων ἐλπίζετε τῶν αὐτῶν πράξεων ἐκ φαύλων αὐτὰ χρηστὰ γενήσεσθαι; ἀλλ' οὐτ' εὐλογον οὐτ' ἔχον ἐστὶ φύσιν τοῦτο γε· πολὺ γὰρ ῥᾶον ἔχοντας φυλάττειν ἢ κτήσεσθαι πάντα πέφυκεν. νῦν δ' ὅτι μὲν φυλάξομεν, οὐδὲν ἐσθ' ὑπὸ τοῦ πολέμου λοιπὸν τῶν πρότερον, κτήσεσθαι δὲ δεῖ. αὐτῶν οὖν ἡμῶν ἔργον τοῦτ' ἤδη.

[27] φημὶ δὴ δεῖν εἰσφέρειν χρήματα, αὐτοὺς ἐξιέναι προθύμως, μηδὲν αἰτιᾶσθαι πρὶν ἂν τῶν πραγμάτων κρατήσητε, τῆνικαῦτα δ' ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔργων κρίναντας τοὺς μὲν ἀξιῶντας ἐπαίνου τιμᾶν, τοὺς δ' ἀδικοῦντας κολάζειν, τὰς προφάσεις δ' ἀφελεῖν καὶ τὰ καθ' ὑμᾶς ἐλλείμματα· οὐ γὰρ ἔστι πικρῶς ἐξετάσαι τί πέπρακται τοῖς

αφαιρέσετε τας προφάσεις των στρατηγών και τα εκ μέρους σας καθυστερήματα· διότι δεν είναι δυνατόν—ούτε δίκαιον—να εξετάζη κανείς αυστηρώς τας πράξεις των άλλων, εάν πρωτύτερα δεν παραχωρηθώσιν από σας όσα χρειάζονται.

Διότι διά ποίον λόγον, ὦ Αθηναῖοι, νομίζετε ότι αποφεύγουν τον εναντίον του Φιλίππου πόλεμον πάντες οι στρατηγοί, τους οποίους ηθέλετε στείλει και εφευρίσκουν ιδιωτικούς πολέμους— διά να εἶπω ολίγην μαύρην ἀλήθειαν και διά τους στρατηγούς; Ἰδοῦ διατί· διότι ἐδῶ μεν εις τον εναντίον του Φιλίππου πόλεμον τα κέρδη θα εἶνε ἰδικά σας —διότι χάριν υμῶν γίνεται ο πόλεμος — και αν καταληφθῆ ἡ Ἀμφίπολις σεις θα την πάρετε ἀμέσως, ενώ οι στρατηγοί ἔχουν ως κέρδος τους κινδύνους και αυτοὺς χωρίς κανένα μισθόν! Εκεί δε εις τους ιδιωτικούς πολέμους οι κίνδυνοι μεν εἶνε ολιγώτεροι, τα δε λάφυρα ἀνήκουν εις τους στρατηγούς και στρατιώτας —ἡ Λάμψακος, το Σίγειον (7) και τα πλοία τα οποία γυμνώνουν. Ἐκαστος λοιπόν ἐπιδιώκει, βλέπετε, το συμφέρον του....

Σεις δε, όταν ρίψετε βλέμμα εις την κατάστασιν των υποθέσεων σας και ἰδῆτε ότι εἶνε κακή, ἀμέσως κατηγορεῖτε τους στρατηγούς και τους φέρετε εις το δικαστήριον, ἔπειτα δε, όταν τους ἐπιτρέψετε να ἀπολογηθῶσι και ἀκούσετε ότι όσα

ἄλλοις, ἂν μὴ παρ' ὑμῶν αὐτῶν πρῶτον ὑπάρξη τὰ δέοντα.

[28] τίνας γὰρ εἶνεκ', ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, νομίζετε τοῦτον μὲν φεύγειν τὸν πόλεμον πάντας ὅσους ἂν ἐκπέμψητε στρατηγούς, ἰδίους δ' εὐρίσκειν πολέμους, εἰ δεῖ τι τῶν ὄντων καὶ περὶ τῶν στρατηγῶν εἰπεῖν; ὅτι ἐνταῦθα μὲν ἐστὶ τᾶθλ' ὑπὲρ ὧν ἐστὶν ὁ πόλεμος ὑμέτερα (Ἀμφίπολις γ' ἂν ληφθῆ, παραχρῆμ' ὑμεῖς κομιεῖσθε), οἱ δὲ κίνδυνοι τῶν ἐφεσθηκότων ἴδιοι, μισθὸς δ' οὐκ ἔστιν· ἐκεῖ δὲ κίνδυνοι μὲν ἐλάττους, τὰ δὲ λήμματα τῶν ἐφεσθηκότων καὶ τῶν στρατιωτῶν, Λάμψακος, Σίγειον, τὰ πλοῖ' ἃ συλῶσιν· ἐπ' οὖν τὸ λυσιτελοῦν αὐτοῖς ἕκαστοι χωροῦσιν.

[29] ὑμεῖς δ', ὅταν μὲν εις τὰ πράγματ' ἀποβλέψητε φαύλως ἔχοντα, τοὺς ἐφεσθηκότας κρίνετε, ὅταν δὲ δόντες λόγον τὰς ἀνάγκας ἀκούσητε ταύτας, ἀφίετε. περίεστι τοίνυν ὑμῖν ἀλλήλοις

έγιναν έγιναν διότι δεν εστέλλετε μισθόν διά τους στρατιώτας, τότε τους αθρώνετε... Ποία ωφέλεια απομένει τότε εις σας; Ποία άλλη παρά αι μεταξύ σας φιλονεικία και διχόνοια, διότι οι μεν έχετε πεισθή περί της ενοχής των στρατηγών, οι δε περί της αθωότητός των; αι δε υποθέσεις της πολιτείας εξακολουθούν τον κακόν δρόμον... Διότι πρωτύτερα μεν, ώ Αθηναίοι, ήσθε διηρημένοι εις συμμαρίας (8) προς

ευκολωτέραν είσπραξιν των συνεισφορών· τώρα δε: τώρα διοικείσθε με συμμαρίας — με κόμματα! Ρήτωρ είνε ο ηγεμών και ο στρατηγός και είνε παρόντες οι έτοιμοι να επευφημήσωσι τριακόσιοι ! Όλοι οι άλλοι έχετε διαμοιρασθή οι μεν με το ένα κόμμα, οι δε με το άλλο (9)!...

Πρέπει λοιπόν να αφήσετε τας φιλονεικίας και τα κόμματα και αφού γίνετε κύριοι, κύριοι του εαυτού σας —έστω και τώρα, και αφού παύσετε να παρασύρεσθε από τους ρήτορας, αφήσατε ελεύθερον και το σκέπτεσθαι και το ομιλείν και το πράττειν. Εάν όμως εις μεν τους ρήτορας αφήσετε το δικαίωμα να σας διατάσσωσι (10), σαν να ήσαν τύραννοι σας, τους δε πλουσίους αναγκάσετε να τριηραρχώσι (11), να συνεισφέρωσι και να υπηρετώσιν ως στρατιώται, εις δε τους απόρους — τον λαόν επιτρέψετε μόνον ψηφίσματα να εκδίδωσι κατά των

έριζειν και διεστάναι, τοίς μεν ταῦτα πεπεισμένοι, τοίς δέ ταῦτα, τὰ κοινὰ δ' ἔχειν φαύλως. πρότερον μὲν γάρ, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ συμμαρίας εἰσεφέρετε, νυνὶ δὲ πολιτεύεσθε κατὰ συμμαρίας. ῥήτωρ ἡγεμῶν ἑκατέρων, καὶ στρατηγὸς ὑπὸ τούτῳ καὶ οἱ βοησόμενοι, οἱ τριακόσιοι· οἱ δ' ἄλλοι προσενέμησθε οἱ μὲν ὡς τούτους, οἱ δ' ὡς ἐκείνους.

[30] δεῖ δὴ ταῦτ' ἐπανέντας καὶ ὑμῶν αὐτῶν ἔτι καὶ νῦν γενομένους κοινὸν καὶ τὸ βουλευέσθαι καὶ τὸ λέγειν καὶ τὸ πράττειν ποιῆσαι. εἰ δὲ τοῖς μὲν ὥσπερ ἐκ τυραννίδος ὑμῶν ἐπιτάττειν ἀποδώσετε, τοῖς δ' ἀναγκάζεσθαι τριηραρχεῖν, εἰσφέρειν, στρατεύεσθαι, τοῖς δὲ ψηφίζεσθαι κατὰ τούτων μόνον, ἄλλο δὲ μὴδ' ὀτιοῦν συμπονεῖν, οὐχὶ γενήσεται τῶν δεόντων ἡμῖν οὐδὲν ἐν καιρῷ· τὸ γὰρ ἡδίκημένον ἀεὶ μέρος ἐλλείψει, εἴθ' ὑμῖν τούτους κολάζειν ἀντὶ τῶν ἐχθρῶν ἐξέσται.

πλουσίων, να μη κοπιάζωσι δε και αυτοί εις τίποτε άλλο καθ' ολοκληρίαν, αι τότε δεν θα γίνη από σας τίποτε—μα τίποτε από όσα πρέπει εγκαίρως· διότι οι αδικούμενοι κάθε φοράν δεν θα εκπληρώνωσι δεόντως το καθήκον των και τότε θα σας μείνη η ωφέλεια—να τιμωρήτε αυτούς.—ναι αυτούς αντί των εχθρών!

Προτείνω λοιπόν εν συντόμω να συνεισφέρωσι πάντες—έκαστος αναλόγως της περιουσίας του· πάντες να υπηρετήτε ως στρατιώται κατά σειράν, μέχρις ου υπηρετήσετε όλοι· εις όλους τους αναβαίνοντας εις το βήμα να επιτρέψετε να ομιλώσιν ελευθέρως και να εκλέγετε τα άριστα εξ όσων θα ακούσετε και όχι όσα θα ειπή ο δεϊνα ή ο δεϊνα. Και αν κάμνετε ταύτα — να είσθε βέβαιοι —ότι δεν θα επαινέσετε αμέσως μόνον τον ρήτορα δια τους ωραίους του λόγους, αλλά και τους εαυτούς σας ύστερον θα επαινέσετε διά τας καλές σας αποφάσεις, διότι δι' αυτών ολόκληρος η πολιτεία ασφαλώς θα έχη καλυτερεύση....

[31] λέγω δὴ κεφάλαιον, πάντας εισφέρειν ἀφ' ὅσων ἕκαστος ἔχει τὸ ἴσον· πάντας ἐξιέναι κατὰ μέρος, ἕως ἂν ἅπαντες στρατεύσησθε· πᾶσι τοῖς παρῶσι λόγον διδόναι, καὶ τὰ βέλτισθ' ὧν ἂν ἀκούσῃθ' αἰρεῖσθαι, μὴ ἂν ὁ δεῖν ἢ ὁ δεῖν' εἴπη. κἂν ταῦτα ποιῆτε, οὐ τὸν εἰπόντα μόνον παραχρημ' ἐπαινέσεσθε, ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς ὕστερον, βέλτιον τῶν ὅλων πραγμάτων ὑμῖν ἐχόντων.

1) Υπαινίσσεται τους ρήτορας οι οποίοι πληρωνόμενοι από τον Φίλιππον εξυπηρέτουν τα σχέδιά του.

2) Το μυστικόν αυτό ήτο συμφωνία του Φιλίππου με τους πρέσβεις των Αθηναίων, κατά την οποίαν οι μεν Αθ. υπεσχέθησαν να δώσωσι εις τον Φιλ. την Πύδναν, ούτος δε εις τους Αθην. την Αμφίπολιν· τούτο διά να μη το μάθουν οι Πυδναίοι οι πρέσβεις των Αθην. μυστικώς το ανεκοίνωσαν εις την βουλήν και όχι εις τον λαόν.

- 3) Αθηναϊκή κτήσις, ην κυριεύσας έδωκε τας γαίας εις τους Ολυνθίους
- 4) Εννοεί τον Κορινθιακόν πόλεμον, 395 π.Χ.
- 5) Οι μισθοφόροι και ο Χάρης και Χαρίδημος.
- 6) Οι Αθηναίοι είχαν χάσει όλας τας εν Θράκη κτήσεις των, πλην της Ολύνθου αλλά και ταύτην διά πολέμου έπρεπε να ασφαλίσωσι.
- 7) Εννοεί τον Χάρητα, ο οποίος είχε λάβει τας πόλεις ταύτας ως αμοιβήν από τον Αρτάβαζον, διά την βοήθειαν, την οποίαν του παρέσχεν.
- 8) Τότε 1200 πολίται, ήτοι 120 εξ εκάστης φυλής —οι πλουσιώτατοι— διηρούντο εις 20 συμμορίας· εκάστη περιελάμβανεν 60 πλουσίους των οποίων 15 οι πλουσιώτεροι προκατέβαλλον όλον το ποσόν, το οποίον αναλογούσεν εις την συμμορίαν, έπειτα δε εισέπραττον ησύχως παρά των άλλων το αναλογούν μερίδιον. Οι 15 ούτοι διώκουν την συμμορίαν αυτοβούλως, οι δε 300 τας συμμορίας. Οι 15 είχαν επί κεφαλής ένα ηγεμόνα και ένα επιμελητήν.
- 9) Όπως εις τας συμμορίας κύρια πρόσωπα ήσαν ο ηγεμών και ο επιμελητής, ούτω και εις τα κόμματα κύρια πρόσωπα ήσαν ο ρήτωρ, ο οποίος ήτο ό,τι και ο ηγεμών εις τας συμμορίας, και ο στρατηγός, ο οποίος ήτο ό,τι ο επιμελητής. Κατόπιν ήρχοντο οι κομματάρχαι, όπως οι 300 εις τας συμμορίας, και έπειτα οι αγελαίοι.
- 10) Εννοεί τον Εύβουλον και Αριστοφώντα και άλλους δημαγωγούς, οι οποίοι κολακεύοντας τον λαόν έκαμνον ό,τι ήθελον.
- 11) Η τριηραρχία ήτο εν εκ των πολλών δημοσίων βαρών, τα οποία επέβαλλον οι Αθηναίοι εις τους πλουσίους. Κατ' αυτήν οι πλούσιοι εν καιρώ πολέμου παρείχον εξ ιδίων εξόδων πλοία πολεμικά, τριήρεις, τας οποίας ή αυτοί ή δι' άλλων εδιοικούσαν.

Ὀλυνθιακὸς Γ'

Δεν μου ἔρχεται εἰς τον νουν, ὦ Αθηναῖοι, να ἔχω τας ἰδίας σκέψεις, τας ἰδίας εντυπώσεις, και ὅταν προσέξω εἰς τα πράγματα και ὅταν προσέξω εἰς τους λόγους, τους οποιους ἀκούω· διότι τα πράγματα δεν συμφωνοῦσιν εντελῶς με τους λόγους. Και παρατηρῶ ὅτι οἱ μεν λόγοι στρέφονται εἰς το ζήτημα: Πῶς να τιμωρήσωμεν τον Φίλιππον, ἐνῶ τα πράγματα παρατηρῶ ὅτι κατήντησαν εἰς τοιοῦτο σημεῖον, ὥστε να παρίσταται ἀνάγκη να σκεφθῶμεν, ὄχι πῶς να τιμωρήσωμεν τον Φίλιππον, ἀλλὰ πῶς να μη κακοποιηθῶμεν ἡμεῖς πρῶτύτερα ἀπὸ αὐτόν. Ὅσοι λοιπόν σας λέγουν τέτοια πράγματα μου φαίνεται, ὅτι δεν κάμνουν τίποτε ἄλλο, παρὰ ὅτι πλανῶνται, ἐπειδὴ σας παριστάνουν ὄχι την ἀληθινὴν κατάστασιν της υποθέσεως, περὶ της οποίας σκέπτεσθε.

Μάλιστα, υπήρξεν ἐποχὴ, κατὰ την οποίαν ἡ πόλις μας ἦτο ἰκανὴ, ὄχι μόνον τας κτήσεις της ἀσφαλῶς να διατηρῆ, ἀλλὰ και τον Φίλιππον να τιμωρήσῃ—αὐτὸ το ἡξεύρω, και το ἡξεύρω πολὺ καλὰ· διότι ἐπὶ των ἡμερῶν μου και οὐχὶ προ πολλοῦ χρόνου ἦσαν δυνατὰ και τα δύο αὐτὰ· τότε ὁμως εἶμαι πεπεισμένος

[1] οὐχὶ ταῦτὰ παρίσταται μοι γινώσκειν, ὦ ἄνδρες Αθηναῖοι, ὅταν τ' εἰς τὰ πράγματ' ἀποβλέψω και ὅταν πρὸς τους λόγους οὖς ἀκούω· τους μὲν γὰρ λόγους περὶ τοῦ τιμωρήσασθαι Φίλιππον ὀρῶ γιγνομένους, τὰ δὲ πράγματ' εἰς τοῦτο προήκοντα, ὥσθ' ὅπως μὴ πεισόμεθ' αὐτοὶ πρότερον κακῶς σκέψασθαι δέον. οὐδὲν οὖν ἄλλο μοι δοκοῦσιν οἱ τὰ τοιαῦτα λέγοντες ἢ τὴν ὑπόθεσιν, περὶ ἧς βουλευέσθε, οὐχὶ τὴν οὔσαν παριστάντες ὑμῖν ἀμαρτάνειν.

[2] ἐγὼ δέ, ὅτι μὲν ποτ' ἐξῆν τῇ πόλει και τὰ αὐτῆς ἔχειν ἀσφαλῶς και Φίλιππον τιμωρήσασθαι, και μάλ' ἀκριβῶς οἶδα· ἐπ' ἐμοῦ γὰρ, οὐ πάλαι γέγονεν ταῦτ' ἀμφότερα· νῦν μέντοι πέπεισμαι τοῦθ' ἰκανὸν προλαβεῖν ἡμῖν εἶναι τὴν πρῶτην, ὅπως τους

**ὅτι εἶνε ἀρκετόν εἰς ἡμᾶς νὰ
προλάβωμεν κατ' ἀρχάς τὸ ἐξῆς: πῶς
νὰ σώσωμεν τοὺς συμμάχους μας—
πρὶν τιμωρήσωμεν τὸν Φίλιππον!
Διότι, ἀν τοῦτο ἀσφαλῶς
ἐπιτύχωμεν, τότε θὰ εἶνε δυνατόν νὰ
σκεπτώμεθα ποῖον θὰ τιμωρήσωμεν
καὶ με ποῖον τρόπον· πρὶν δὲ
θέσωμεν ὀρθῶς τὴν βᾶσιν τοῦ
ζητήματος—τὴν σωτηρίαν τῶν
συμμάχων, νομίζω ὅτι εἶνε μάταιον
νὰ κάμνωμεν οἰονδήποτε λόγον περὶ
τοῦ τέλους αὐτοῦ—πῶς δηλαδὴ νὰ
τιμωρήσωμεν τὸν Φίλιππον...**

**Αἱ παρούσαι περιστάσεις —τόρα
περισσότερον ἀπὸ ἄλλοτε — ἔχουν
τῶ ὄντι, ἀνάγκην μεγάλης σκέψεως
καὶ συνεχούς φροντίδος· ἀλλ' ἐγὼ
δεν θεωρῶ δυσκολώτατον πρᾶγμα
το νὰ συμβουλευθῶ τί ἀπαιτοῦν αἱ
σημεριναὶ περιστάσεις, ἀλλὰ δεν
ἠξεύρω τὸ ἐξῆς: με ποῖον τρόπον
πρέπει, ὦ Ἀθηναῖοι, νὰ σας ομιλήσω
περὶ αὐτῶν (1). Διότι εἶμαι
πεπεισμένος—ἐξ ὅσων ὄχι μόνον
ἐγὼ, ἀλλὰ μαζί με ἄλλους θετικῶς
γνωρίζω καὶ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως καὶ
ἐξ ἀκοῆς—αἱ περισσότεραι
περιστάσεις μας ἐφυγαν ἀπὸ τὰ
χέρια, μάλλον διότι δεν θέλετε νὰ
κάμνετε ὅ,τι πρέπει, παρὰ διότι δεν
ἐννοεῖτε. Ἀλλὰ νομίζω δίκαιον, ἐάν
ομιλῶ με κάποιαν ἐλευθεροστομίαν,
νὰ υποφέρετε τοῦτο, ἐξετάζοντες
μόνον ἀν λέγω τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀν
ομιλῶ διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἵνα καὶ
αἱ ἄλλαι υποθέσεις σας πάρουν**

συμμάχους σώσομεν. ἐὰν γὰρ τοῦτο
βεβαίως ὑπάρξῃ, τότε καὶ περὶ τοῦ τίνα
τιμωρήσεται τις καὶ ὃν τρόπον ἐξέσται
σκοπεῖν· πρὶν δὲ τὴν ἀρχὴν ὀρθῶς
ὑποθέσθαι, μάταιον ἡγοῦμαι περὶ τῆς
τελευτῆς ὄντινου ἢ ποιεῖσθαι λόγον.

[3] ὁ μὲν οὖν παρῶν καιρὸς, εἴπερ ποτέ,
πολλῆς φροντίδος καὶ βουλής δεῖται·
ἐγὼ δ' οὐχ ὅτι χρὴ περὶ τῶν παρόντων
συμβουλευθῆσαι χαλεπώτατον ἡγοῦμαι,
ἀλλ' ἐκεῖν' ἀπορῶ, τίνα χρὴ τρόπον, ὃ
ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πρὸς ὑμᾶς περὶ αὐτῶν
εἰπεῖν. πέπεισμαι γὰρ ἐξ ὧν παρῶν καὶ
ἀκούων σύννοδα, τὰ πλείω τῶν
πραγμάτων ἡμᾶς ἐκπεφευγέναι τῶ μὴ
βούλεσθαι τὰ δέοντα ποιεῖν ἢ τῶ μὴ
συνιέναι. ἀξιῶ δ' ὑμᾶς, ἂν μετὰ
παρρησίας ποιῶμαι τοὺς λόγους,
ὑπομένειν, τοῦτο θεωροῦντας, εἰ
τὰληθῆ λέγω, καὶ διὰ τοῦτο, ἵνα τὰ
λοιπὰ βελτίω γένηται· ὁρᾶτε γὰρ ὡς ἐκ
τοῦ πρὸς χάριν δημηγορεῖν ἐνίους εἰς
πᾶν προελήλυθε μοχθηρίας τὰ
παρόντα.

καλύτερον δρόμον διότι βλέπετε ὅτι με το να ομιλώσι μερικοὶ —γνωστοὶ προδοταί— προς ευχαρίστησιν των ακροατῶν, η παρούσα κατάστασις ἐφθασεν εἰς κάθε εἶδος αθλιότητος.

ΑΛΛ' αναγκαῖον θεωρῶ να σας υπενθυμίσω πρώτον ὀλίγα γεγονότα. Ενθυμείσθε βέβαια, ὦ Ἀθηναῖοι, ὅτε σας ἤλθεν η ἀγγελία ὅτι ο Φίλιππος ἦτο ἐν Θράκη —εἶνε τότε τρία η τέσσαρα χρόνια — και ἐπολιόρκει το Ηραῖον τεῖχος (2)· τότε λοιπόν—ἦτο ο μην Μαιμακτηριῶν (3) και ἐπειδὴ ἐγίνοντο πολλαὶ συζητήσεις και ο θόρυβος μεταξύ σας ἦτο ἰσχυρὸς και διαρκῆς—ἀπεφασίσατε να ἀποστείλετε τεσσαράκοντα πολεμικὰ πλοῖα και να εἰσέλθετε εἰς αὐτὰ οἱ ἴδιοι οἱ πολῖται, οἱ ἔχοντες ἠλικίαν ἕως τεσσαράκοντα πέντε ἐτῶν, και να γίνῃ συνεισφορά ἀπὸ ἐξήκοντα τάλαντα.

Και μετὰ ταῦτα ἐπέρασε το ἔτος ἐκεῖνο, ἐπέρασαν και του ἐπομένου οἱ μήνες Ἐκατομβαιῶν, Μεταγειτνιῶν και Βοηδρομιῶν (4) και μόλις κατὰ τον μῆνα αὐτὸν και μετὰ τα Ἐλευσῖνια μυστήρια (5) ἀπεστείλατε τον Χαρίδημον με τί; με δέκα μόνον πλοῖα, κενὰ πολιτῶν—διὰ να τα γεμίση αὐτὸς ἀπὸ μισθοφόρους— και με πέντε μόνον τάλαντα ἀργυρῶν νομισμάτων!..... Διότι μόλις σας ἤλθεν η εἰδήσις ὅτι ο Φίλιππος ἀληθῶς ἠσθένει ἢ ὅτι ἀπέθανε — διότι και αἱ δύο εἰδήσεις ἤλθον— νομίσαντες ὅτι δεν ἦτο πλέον

[4] ἀναγκαῖον δ' ὑπολαμβάνω μικρὰ τῶν γεγενημένων πρώτον ὑμᾶς ὑπομνήσαι μέμνησθ', ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅτ' ἀπηγγέλθη Φίλιππος ὑμῖν ἐν Θράκη τρίτον ἢ τέταρτον ἔτος τουτὶ Ηραῖον τεῖχος πολιορκῶν. τότε τοίνυν μὴν μὲν ἦν μαιμακτηριῶν· πολλῶν δὲ λόγων και θορύβου γιγνομένου παρ' ὑμῖν ἐψηφίσασθε τετταράκοντα τριῆρεις καθέλκειν και τοὺς μέχρι πέντε και τετταράκοντ' ἐτῶν αὐτοὺς ἐμβαίνειν και τάλανθ' ἐξήκοντ' εἰσφέρειν.

[5] και μετὰ ταῦτα διελθόντος τοῦ ἐνιαυτοῦ τούτου ἑκατομβαιῶν, μεταγειτνιῶν, βοηδρομιῶν· τούτου τοῦ μηνὸς μόγις μετὰ τὰ μυστήρια δέκα ναῦς ἀπεστείλατ' ἔχοντα κενὰς Χαρίδημον και πέντε τάλαντ' ἀργυρίου. ὡς γὰρ ἠγγέλθη Φίλιππος ἀσθενῶν ἢ τεθνεώς (ἤλθε γὰρ ἀμφότερα), οὐκέτι καιρὸν οὐδένα τοῦ βοηθεῖν νομίσαντες ἀφείτ', ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸν ἀπόστολον. ἦν δ' οὗτος ὁ καιρὸς αὐτός· εἰ γὰρ τότε ἔκεισ' ἐβοηθήσαμεν, ὥσπερ

κατάλληλος περίστασις να στείλετε βοήθειαν, εγκαταλείψατε, ω Αθηναῖοι, την αποστολήν των πλοίων. Και εν τούτοις η περίστασις εκείνη, την οποίαν σεις παρημελήσατε, ἦτο η καθαυτὸ κατάλληλος περίστασις να τρέξωμεν εις βοήθειαν διότι, εάν τότε με προθυμίαν ετρέχομεν εις την Θράκην— ὅπως εἶχομεν αποφασίσει—, δεν θα μας ηνώχλει σήμερον ο Φίλιππος, αλλ' ημεῖς—να ημεῖς με την αμέλειαν μας τον εσώσαμεν!..

Αλλά τα γενόμενα δεν εἶνε τότε δυνατόν να μεταβληθῶσιν—ὅ,τι ἐγένεν—ἐγένε· σήμερον μας ἤλθε μία ευκαιρία ἄλλου πολέμου, χάριν της οποίας ανέφερα τα ανωτέρω, ἵνα μη πάθετε τα ἴδια, τα οποία ἐπάθετε και τότε· πῶς λοιπὸν θα μεταχειρισθῶμεν την ευκαιρίαν αὐτήν, ω Αθηναῖοι; πρέπει να τρέξετε εις βοήθειαν διότι, εάν δεν τρέξετε εις βοήθειαν και μάλιστα με ὅλην σας την δύναμιν, κυττάξετε να ἰδῆτε κατὰ ποῖον τρόπον σεις θα διεξαγάγετε ὅλον τον πόλεμον προς ωφέλειαν του Φιλίππου, σαν να εἴσθε στρατηγοὶ του.

Υπήρχον οὖν οὐκ ὀλίγοι κάτοχοι αρκετῆς δυνάμεως, και τα πράγματα εὐρίσκοντο εις μίαν κατάστασιν, κατὰ την οποίαν και ο Φίλιππος εφοβείτο αὐτούς και οὗτοι τον Φίλιππον. Ημεῖς λοιπὸν ἐνηργήσαμεν και με κόπον

ἐψηφισάμεθα, προθύμως, οὐκ ἂν ἠνώχλει νῦν ἡμῖν ὁ Φίλιππος σωθείς.

[6] τὰ μὲν δὴ τότε πραχθέντ' οὐκ ἂν ἄλλως ἔχοι· νῦν δ' ἑτέρου πολέμου καιρὸς ἤκει τις, δι' ὃν και περὶ τούτων ἐμνήσθην, ἵνα μὴ ταῦτα πάθητε. τί δὴ χρησόμεθ', ὧ ἄνδρες Αθηναῖοι, τούτῳ; εἰ γὰρ μὴ βοηθήσετε παντὶ σθένει κατὰ τὸ δυνατόν, θεάσασθ' ὃν τρόπον ὑμεῖς ἐστρατηγηκότες πάντ' ἔσεσθ' ὑπὲρ Φιλίππου.

[7] ὑπήρχον Ὀλύνθιοι δυνάμιν τινα κεκτημένοι, και διέκειθ' οὕτω τὰ πράγματα· οὔτε Φίλιππος ἐθάρρει τούτους οὔθ' οὗτοι Φίλιππον. ἐπράξαμεν ἡμεῖς κάκεῖνοι πρὸς ἡμᾶς εἰρήνην· ἦν τοῦθ' ὥσπερ ἐμπόδισμα τι τῷ Φιλίππῳ

κατωρθώσαμεν να συνάψωμεν ειρήνην προς εκείνους και εκείνοι συνήψαν με ημάς, αλλά τούτο ήτο, σαν ένα μεγάλο εμπόδιον εις τον Φίλιππον και σαν μεγάλη δυσκολία—μία πόλις δηλαδή μεγάλη, σαν την Όλυνθον, να είνε συμφιλιωμένη με ημάς και να τον παραμονεύη εις τα ατυχήματα του, περιμένουσα ευκαιρίαν όπως επιπέση κατ' αυτού. Εσκεπτόμεθα ότι έπρεπε με κάθε τρόπον να κάμωμεν εχθρούς του Φιλίππου τους ανθρώπους αυτούς· και εκείνο, το οποίον προ ολίγου πάντες επεθύμουν και εψιθύριζον, κατωρθώθη — δεν εξετάζω πως· αρκεί ότι κατωρθώθη....

Τί άλλο λοιπόν υπολείπεται να κάμωμεν, ώ Αθηναίοι, παρά να βοηθήσωμεν τους Ολυνθίους—και να τους βοηθήσωμεν με δύναμιν και προθυμίαν; Εγώ βεβαίως δεν βλέπω άλλο τι· διότι εκτός της αδοξίας, η οποία θα εσκέπαζεν, εάν εξαλαρώναμε κατά τι την προσοχήν μας, βλέπω ότι ούτε και ο φόβος, τον οποίον μας επιφυλάσσει το μέλλον, θα είνε μικρός, διότι οι μεν Θηβαίοι διάκεινται προς ημάς εχθρικώς, οι δε Φωκείς απέκαμαν από τα έξοδα των χρημάτων και επομένως δέν υπάρχει κανένα εμπόδιον εις τον Φίλιππον — αφ' ου λάβη με το μέρος του την Όλυνθον και τας άλλας Χαλκιδικάς πόλεις—να στραφή προς την Αττικήν!...

Αλλ' όμως, εάν κανείς από σας

καί δυσχερές, πόλιν μεγάλην έφορμεῖν τοῖς έαυτοῦ καιροῖς διηλλαγμένην προς ήμᾶς. εκπολεμῶσαι δεῖν ῥόμεθα τοὺς ἀνθρώπους εκ παντὸς τρόπου, καί ὁ πάντες έθρούλουν, πέπρακται νυνὶ τοῦθ' ὅπωςδήποτε.

[8] τί οὖν ὑπόλοιπον, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πλὴν βοηθεῖν ἐρρωμένως καὶ προθύμως; ἐγὼ μὲν οὐχ ὀρῶ· χωρὶς γὰρ τῆς περιστάσης ἂν ήμᾶς αἰσχύνης, εἰ καθυφείμεθα τι τῶν πραγμάτων, οὐδὲ τὸν φόβον, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μικρὸν ὀρῶ τὸν τῶν μετὰ ταῦτα, ἐχόντων μὲν ὡς ἔχουσι Θηβαίων ήμῖν, ἀπειρηκότων δὲ χρήμασι Φωκέων, μηδενὸς δ' ἐμποδῶν ὄντος Φιλίππου τὰ παρόντα καταστρεψαμένῳ πρὸς ταῦτ' ἐπικλῖναι τὰ πράγματα.

[9] ἀλλὰ μήν εἴ τις ὑμῶν εἰς τοῦτ'

αναβάλλη να κάμη ὅ,τι πρέπει μέχρι της στιγμῆς, κατά την οποίαν θα μας επιτεθῆ, θέλει—χωρίς ἄλλο—να ἴδει εκ του πλησίον τα φοβερά, ενώ του εἶνε δυνατόν να ακούῃ ὅτι γίνονται αλλοῦ—εις την Μακεδονίαν και την Χαλκιδικήν, και θέλει να ζητή διὰ τον εαυτὸν του βοηθούς, ενώ του εἶνε δυνατόν να βοηθῆ και αὐτὸς τους ἄλλους· ὅτι δε εἰς αὐτὸ το σημεῖον θα καταντήσωσι σιγά-σιγά τα πράγματα—, εἴν εγκαταλείψωμεν ἀχρησιμοποίητον την παρούσαν περίστασιν —, σχεδὸν ὅλοι βέβαια το ηξεύρομεν.

Μάλιστα! πρέπει να βοηθήσωμεν τους Ολυνθίους—ἠμπορεῖ να εἰπη κανεῖς· αὐτὸ ὅλοι το ηξεύρομεν και θα βοηθήσωμεν. Αλλά με ποῖον τρόπον; Αὐτὸ εἰπέ μας. Αἱ καλά· μη ἀπορήσετε λοιπόν, ὦ Αθηναῖοι, ἀν εἰπω κάτι τι παράξενον —κατὰ την κρίσιν των περισσοτέρων σας: Διορίσατε νομοθέτας· και δι' αὐτῶν μη κάμετε κανένα νόμον —διότι ἔχετε αρκετοὺς νόμους!— ἀλλά καταργήσατε ἐκείνους, οἱ οἱ εἰς την παρούσαν περίστασιν σας εἶνε ἐπιβλαβεῖς...

Λέγω τους νόμους περὶ των θεωρικῶν—και το λέγω καθαρὰ, ὅπως βλέπετε!—και μερικοὺς ἐξ ἐκείνων, οἱ οἱ ἀφορῶσι εἰς την στρατιωτικὴν υπηρεσίαν, διότι ἐξ αὐτῶν οἱ μὲν τα στρατιωτικὰ χρήματα διαμοιράζουσι ὡς θεωρικὰ, οἱ δε τους λιποτακτοῦντας τους

ἀναβάλλεται ποιῆσειν τὰ δέοντα, ἰδεῖν ἐγγύθεν βούλεται τὰ δεινὰ, ἐξὸν ἀκούειν ἄλλοθι γιγνόμενα, και βοηθούς ἐαυτῷ ζητεῖν, ἐξὸν νῦν ἑτέροις αὐτὸν βοηθεῖν· ὅτι γὰρ εἰς τοῦτο περιστήσεται τὰ πράγματα, εἴν τὰ παρόντα προώμεθα, σχεδὸν ἴσμεν ἅπαντες δήπου.

[10] ἀλλ' ὅτι μὲν δὴ δεῖ βοηθεῖν, εἶποι τις ἄν, πάντες ἐγνώκαμεν, και βοηθήσομεν· τὸ δ' ὅπως, τοῦτο λέγε. μὴ τοῖνυν, ὦ ἄνδρες Αθηναῖοι, θαυμάσητε, ἄν παράδοξον εἶπω τι τοῖς πολλοῖς νομοθέτας καθίσατε. ἐν δὲ τούτοις τοῖς νομοθέταις μὴ θῆσθε νόμον μηδένα (εἰσὶ γὰρ ὑμῖν ἱκανοί), ἀλλὰ τοὺς εἰς τὸ παρὸν βλάπτοντας ὑμᾶς λύσατε.

[11] λέγω τοὺς περὶ τῶν θεωρικῶν, σαφῶς οὕτως, και τοὺς περὶ τῶν στρατευομένων ἐνίους, ὧν οἱ μὲν τὰ στρατιωτικὰ τοῖς οἴκοι μένουσι διανέμουσι θεωρικὰ, οἱ δὲ τοὺς ἀτακτοῦντας ἀθῶους καθιστᾶσιν, εἶτα και τοὺς τὰ δέοντα ποιεῖν βουλομένους

αφήνουν ατιμωρήτους, και φυσικά τούτο κάμνει απροθυμότερους εκείνους, οι οποίοι θέλουν να κάμουν το καθήκον των. Όταν δε καταργήσετε τους νόμους τούτους και έτσι δύναται κανείς αφόβως να αναβαίνη εις το βήμα και να λέγη τα συμφερώτατα, τότε προσπαθήσατε να εύρετε τον πολίτην, ο οποίος θα σας προτείνη να ψηφίσετε, όσα πάντες γνωρίζετε ότι είνε ωφέλιμα.

Πριν δε κάμετε αυτά μην κυτπάτε να εύρετε εκείνον, που θα θελήση να καταστραφή από σας, αφού προτείνη τα ωφελιμώτατα διά σας· διότι δεν θα εύρετε τοιούτον! Και μάλιστα, αφού τούτο μόνον θα κερδίση—να πάθη κάτι κακόν αδίκως, εκείνος ο οποίος θα είπη και θα τα προτείνη εγγράφως, και ακόμη να μη προσφέρη καμμίαν ωφέλειαν εις την πόλιν, αλλά και να κάμη εις το μέλλον την συμβουλήν των ωφελίμων περισσότερον φοβερωτέραν από ό,τι είνε τώρα! Και πρέπει να απαιτήσετε, ώ Αθηναίοι, να καταργήσουν τους νόμους τούτους εκείνοι ακριβώς, οι οποίοι και τους ενομοθέτησαν.

Διότι δεν είνε δίκαιον η μεν αγάπη του λαού—αγάπη, η οποία έβλαπτε διαρκώς ολόκληρον την πόλιν, να είνε μαζί με εκείνους, οι οποίοι ενομοθέτησαν τότε τους νόμους αυτούς, το δε μίσος—το οποίον θα προέλθη εκ της καταργήσεως των νόμων και διά του οποίου ηθέλομεν

αθυμότερους ποιούσιν. έπειδάν δε ταῦτα λύσητε και τήν τοῦ τὰ βέλτιστα λέγειν ὁδὸν παράσχητ' ἀσφαλῆ, τῆνικαῦτα τὸν γράψονθ' ἅ πάντες ἴσθ' ὅτι συμφέρει ζητεῖτε.

[12] πρὶν δὲ ταῦτα πρᾶξαι, μὴ σκοπεῖτε τίς εἰπὼν τὰ βέλτισθ' ὑπὲρ ὑμῶν ὑφ' ὑμῶν ἀπολέσθαι βουλήσεται· οὐ γὰρ εὐρήσετε, ἄλλως τε καὶ τούτου μόνου περιγίγνεσθαι μέλλοντος, παθεῖν ἀδίκως τι κακὸν τὸν ταῦτ' εἰπόντα καὶ γράψαντα, μηδὲν δ' ὠφελῆσαι τὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ λοιπὸν μᾶλλον ἔτ' ἢ νῦν τὸ τὰ βέλτιστα λέγειν φοβερώτερον ποιῆσαι. καὶ λύειν γ', ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς νόμους δεῖ τούτους τοὺς αὐτοὺς ἀξιοῦν οἵπερ καὶ τεθήκασιν·

[13] οὐ γὰρ ἔστι δίκαιον, τὴν μὲν χάριν, ἢ πᾶσαν ἔβλαπτε τὴν πόλιν, τοῖς τότε θεῖσιν ὑπάρχειν, τὴν δ' ἀπέχθειαν, δι' ἧς ἂν ἅπαντες ἄμεινον πρᾶξαιμεν, τῶ νῦν τὰ βέλτιστ' εἰπόντι ζημίαν γενέσθαι. πρὶν δὲ ταῦτ' εὐτρεπίσαι, μηδαμῶς, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μηδέν'

ευτυχήσει, να γίνη τώρα αιτία βλάβης εις εκείνον, ο οποίος ήθελεν εἶπει τα ωφελημώτατα. Προτού δε τακτοποιήσετε ταύτα μη πιστεύετε ὅτι θα ευρεθῆ κανεῖς ο οποίος να εἶνε τόσοσιν μέγανος και ισχυρός πλησίον σας, ὡστε να κατορθώση να μη τιμωρηθῆ, αφού προτείνῃ την κατάργησιν των θεωρικῶν, οὔτε τόσοσιν ανόητος, ὡστε να ρίψη τον εαυτὸν του εις προφανή κίνδυνον.

Και το εξῆς βέβαια δεν πρέπει να αγνοήτε, ὦ Αθηναῖοι, ὅτι ἡ ἀπόφασις μόνον δεν αξίζει τίποτε, εἴν δεν προστεθῆ εις αὐτὸ ἡ θέλησις και ἡ προθυμία να εκτελήτε, αν ὄχι ὅσα οφείλετε, τουλάχιστον ὅσα αποφασίσετε. Διότι αν αι αποφάσεις ἦσαν μόναι των ικαναί, ἢ να σας αναγκάζουν να κάμνετε ὅσα πρέπει, ἢ να εκτελήτε τε εκείνα, διὰ τα οποία κάθε φοράν θα ελαμβάνοντο, οὔτε σεις—ενῶ πολλά αποφασίζετε— ολίγα, ἢ μάλλον τίποτε δεν θα εκάμνετε εξ αυτῶν, οὔτε ο Φίλιππος θα εφέρετο αυθαδῶς ἐπὶ τόσοσιν χρόνον· διότι προ πολλοῦ θα εἶχε τιμωρηθῆ, αν εξηρτάτο, αν ἤρκουν μόνον αι αποφάσεις...

Αλλά —δυστυχῶς—δεν εἶνε ἐτσι· διότι ἡ ἐνέργεια, αν και εἶνε πράγμα υστερώτερον κατὰ την τάξιν ἀπὸ την ομιλίαν και την ἀπόφασιν, εν τούτοις κατὰ την δύναμιν εἶνε ἀνώτερον και αποτελεσματικώτερον και ἀπὸ τα δυὸ αὐτά. Ἡ ἐνέργεια λοιπὸν πρέπει να προστεθῆ, διότι ὅλα τα ἄλλα

ἀξιοῦτε τηλικούτον εἶναι παρ' ὑμῖν ὡστε τοὺς νόμους τούτους παραβάντα μὴ δοῦναι δίκην, μηδ' οὔτως ἀνόητον ὡστ' εἰς προὔπτον κακὸν αὐτὸν ἐμβαλεῖν.

[14] οὐ μὴν οὐδ' ἐκεῖνό γ' ὑμᾶς ἀγνοεῖν δεῖ, ὧ ἄνδρες Αθηναῖοι, ὅτι ψηφισμ' οὐδενὸς ἀξιόν ἐστιν, ἂν μὴ προσγένηται τὸ ποιεῖν ἐθέλειν τὰ γε δόξαντα προθύμως [ὑμᾶς]. εἰ γὰρ αὐτάρκη τὰ ψηφίσματ' ἦν ἢ ὑμᾶς ἀναγκάζειν ἅ προσήκει πράττειν ἢ περὶ ὧν γραφεῖη διαπράξασθαι, οὔτ' ἂν ὑμεῖς πολλὰ ψηφίζόμενοι μικρά, μάλλον δ' οὐδὲν ἐπράττετε τούτων, οὔτε Φίλιππος τοσοῦτον ὑβρίζει χρόνον· πάλαι γὰρ ἂν εἶνεκά γε ψηφισμάτων ἐδεδώκει δίκην.

[15] ἀλλ' οὐχ οὔτω ταῦτ' ἔχει τὸ γὰρ πράττειν τοῦ λέγειν και χειροτονεῖν ὕστερον ὄν τῇ τάξει, πρότερον τῇ δυνάμει και κρείττον ἐστιν. τοῦτ' οὖν δεῖ προσεῖναι, τὰ δ' ἄλλ' ὑπάρχει και γὰρ εἶπειν τὰ δέοντα παρ' ὑμῖν εἰσιν, ὧ ἄνδρες Αθηναῖοι, δυνάμενοι, και

υπάρχουν διότι και άνθρωποι, ὡς Αθηναῖοι, υπάρχουν, οι οποίοι μπορούν να σας προτείνουν ὅσα πρέπει και σεις πάλιν εἰσθε ἱκανώτατοι να αποφασίσετε περὶ των προταθέντων και ἔργα θα ἠμπορέσετε να κάμετε τότε εἰς τον πόλεμον αὐτόν, εἰάν κάμετε το καθήκόν σας—εἰάν καταργήσετε τα θεωρικά.

Διότι ποῖον χρόνον ἢ ποῖαν ευκαιρίαν, ὡς Αθηναῖοι, καλυτέραν ἀπὸ την σημερινήν, ζητεῖτε; Ἡ πότε θα κάμετε ὅ,τι πρέπει, αν δεν το κάμετε τότε; Δεν μας ἐπήρεν ὁ ἄνθρωπος αὐτός ὅλα τα οχυρά μέρη μας, εἰάν δε τότε γίνῃ κύριος και της Ὀλύνθου, δεν θα πάθωμεν τα αἰσχροτάτα ἀπὸ ὅλους τους ἀνθρώπους; Δεν εὐρίσκονται εἰς τον πόλεμον ἐκεῖνοι, τους οποίους θα υπεσχόμεθα προθύμως να σώσωμεν, αν ἤθελον κάμει πόλεμον;

Δεν εἶνε ἐχθρός ὁ Φίλιππος; Δεν κατακρατεῖ τα ἰδικά μας μέρη; Δεν εἶνε βάρβαρος; Ὅ,τι κι' αν του πη κανεῖς, δεν του ταιριάζει; Ἀλλά, δι' ὄνομα του θεοῦ, ἀφοῦ τα παραμελήσωμεν ὅλα— ὅσα ἤρπασεν ἢ ἀρπάζει, και ἀφοῦ γίνωμεν σχεδὸν συνεργοὶ του— με την ἀμέλειαν μας, ἄρα γε τότε θα ζητήσωμεν να εὐρωμεν ποῖοι εἶνε οἱ αἰτίοι της παραμελήσεως και της συνεργείας; Διότι ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ποτέ δεν θα παραδεχθῶμεν—αὐτό το ξέρω πολὺ καλά ἐγώ—ὅτι εἴμεθα οἱ αἰτίοι. Διότι

γινῶναι πάντων ὑμεῖς ὀξύτατοι τὰ ῥηθέντα, και προᾶξαι δὲ δυνήσεσθε νῦν, εἰάν ὀρθῶς ποιῆτε.

[16] τίνα γὰρ χρόνον ἢ τίνα καιρόν, ὡς ἄνδρες Αθηναῖοι, τοῦ παρόντος βελτίως ζητεῖτε; ἢ πόθ' ἂν δεῖ πράξετ', εἰ μὴ νῦν; οὐχ ἅπαντα μὲν ἡμῶν προεἴληφε τὰ χωρὶ' ἄνθρωπος, εἰ δὲ και ταύτης κύριος τῆς χώρας γενήσεται, πάντων αἰσχίστα πεισόμεθα; οὐχ οὕς, εἰ πολεμήσαιεν, ἐτοίμως σώσειν ὑπισχνούμεθα, οὔτοι νῦν πολεμοῦσιν;

[17] οὐκ ἐχθρός; οὐκ ἔχων τὰ ἡμέτερα; οὐ βάρβαρος; οὐχ ὅ,τι ἂν εἴποι τις; ἀλλὰ πρὸς θεῶν πάντ' ἐάσαντες και μόνον οὐχὶ συγκατασκευάσαντες αὐτῷ, τότε τοὺς αἰτίους οἵτινες τούτων ζητήσομεν; οὐ γὰρ αὐτοὶ γ' αἰτίοι φήσομεν εἶναι, σαφῶς οἶδα τοῦτ' ἐγώ. οὐδὲ γὰρ ἐν τοῖς τοῦ πολέμου κινδύνοις τῶν φυγόντων οὐδεὶς ἑαυτοῦ κατηγορεῖ, ἀλλὰ τοῦ στρατηγοῦ και τῶν πλησίον και πάντων μᾶλλον, ἥττηνται δ' ὅμως διὰ πάντας τοὺς φυγόντας δήπου· μένειν γὰρ ἐξῆν

ούτε και από τους λιποτάκτας του πολέμου κανείς δεν κατηγορεί τον εαυτόν του, αλλά περισσότερο κατηγορεί τον στρατηγόν και τους πλησίον του και όλους τους άλλους παρά τον εαυτόν του· και εν τούτοις ενικήθησαν εξ αιτίας βεβαίως όλων των λιποτακτησάντων. Διότι ήτο εις την εξουσίαν του κατηγορούντος τους άλλους να μείνη εις την θέσιν του· και, εάν καθένας το έκαμνεν αυτό, θα ενίκων—βεβαίως θα ενίκων!

Έτσι και τώρα· δεν λέγει κανείς ωφέλιμα; ας σηκωθή άλλος και ας τα είπη· αλλ' όμως ας μη κατηγορή τον πρώτον. Λέγει κανείς άλλος ωφελιμώτερα; κάμετε αυτά — και κάμετε τα με την ευχήν του θεού!... Δεν είνε ευχάριστα όσα προτείνει; Δεν πταίει πλέον δι' αυτό ο ρήτωρ. Ναι, αλλά κάμνει αδικίαν—θα είπη κανείς, διότι παραλείπει να ευχηθή εις τον θεόν, αν και είνε πρόπον! Να ευχηθή κανείς, ώ Αθηναίοι, είνε εύκολον, αφού συναθροίση εις μίαν και την αυτήν ευχήν όσας ευχάς θέλει χωρίς κόπον—με δύο λέξεις· αλλά να κάμη όμως κανείς εκλογήν μεταξύ ευχαρίστων και ωφελίμων — όταν πρόκειται να σκεφθή περί δημοσίων υποθέσεων, δεν είνε πλέον εξ ίσου εύκολον, ως όταν επρόκειτο περί των ευχών —αλλά πρέπει να προτιμά κανείς τα ωφελιμώτατα αντί των ευχαρίστων— αν δεν είνε δυνατόν να παίρνη και τα

τῶ κατηγοροῦντι τῶν ἄλλων, εἰ δὲ τοῦτ' ἐποίει ἕκαστος, ἐνίκων ἄν.

[18] καὶ νῦν, οὐ λέγει τις τὰ βέλτιστα· ἀναστὰς ἄλλος εἰπάτω, μὴ τοῦτον αἰτιάσθω. ἕτερος λέγει τις βελτίω· ταῦτα ποιεῖτ' ἀγαθῇ τύχῃ. ἀλλ' οὐχ ἡδέα ταῦτα· οὐκέτι τοῦθ' ὁ λέγων ἀδικεῖ--πλὴν εἰ δέον εὐξασθαι παραλείπει. εὐξασθαι μὲν γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ῥάδιον, εἰς ταῦτό πάνθ' ὅσα βούλεται τις ἀθροίσαντ' ἐν ὀλίγῳ· ἐλέσθαι δ', ὅταν περὶ πραγμάτων προτεθῆ σκοπεῖν, οὐκέθ' ὁμοίως εὐπορον, ἀλλὰ δεῖ τὰ βέλτιστ' ἀντὶ τῶν ἡδέων, ἂν μὴ συναμφότερ' ἐξῆ, λαμβάνειν.

δύο μαζί—ευχάριστα και ωφέλιμα...

Εάν δε δύναται κανείς και τα θεωρικά να μας αφήση και άλλα μέσα προς προμήθειαν χρημάτων διά τας στρατιωτικές ανάγκας να προτείνη, αυτός δεν είνε καλύτερος; ημπορεί να μου ειπή κανένας. Βεβαίως, το παραδέχομαι —θα απαντήσω—ότι αυτός είνε καλύτερος — αν ημπορή να ευρεθῆ, ὡς Ἀθηναῖοι, τέτοιος ἄνθρωπος· ἀλλὰ μου φαίνεται παράξενον, αν ποτέ συνέβη εις κανένα ἄνθρωπον ἢ θα συμβῆ ἡ ευτυχία αὐτή: να εξοδεύσῃ ἐκεῖ ὅπου δεν πρέπει τα υπάρχοντα χρήματα του και ἔπειτα να ἔχη αφθονίαν χρημάτων, ἐκεῖ ὅπου πρέπει—και μάλιστα ἀπὸ μέσα μέλλοντα, ἀβέβαια, ἀνύπαρκτα! Ἀλλὰ, καθὼς φρονῶ, μεγάλως βοηθεῖ και ενισχύει τους τοιοῦτους λόγους —το ὅτι είνε δυνατόν και τα θεωρικά να αφήσουν και ἄλλους πόρους να εὔρουν—του καθενός ἡ ἐπιθυμία—διότι ποῖος δεν το θέλει αὐτό;—και διὰ τον λόγον αὐτόν καταντά το μόνον εὔκολον πράγμα να εξαπατήσῃ κανείς τον εαυτόν του· διότι ἐκεῖνο το οποίον καθεὶς ἐπιθυμεί, τούτο και πιστεύει ὅτι είνε δυνατόν, ἀλλὰ τα πράγματα πολλάκις δεν είνε ἐκ φύσεως τοιαῦτα, ὡστε να ἀκολουθοῦν τας ἐπιθυμίας και να γίνωνται ὅπως τα θέλομεν.

Εξετάσατε λοιπόν, ὡς Ἀθηναῖοι, ὅσα σας ἐπρότεινα ἀνωτέρω—και ἐξετάσατε τα με τον τρόπον, τον

[19] εἰ δέ τις ἡμῖν ἔχει καὶ τὰ θεωρικὰ ἔαν καὶ πόρους ἑτέρους λέγειν στρατιωτικούς, οὐχ οὗτος κρείττων; εἶποι τις ἄν. φήμ' ἔγωγε, εἴπερ ἔστιν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι· ἀλλὰ θαυμάζω εἴ τῷ ποτ' ἀνθρώπων ἢ γέγονεν ἢ γενήσεται, ἂν τὰ παρόντ' ἀναλώσῃ πρὸς ἅ μὴ δεῖ, τῶν ἀπόντων εὐπορηῆσαι πρὸς ἅ δεῖ. ἄλλ', οἶμαι, μέγα τοῖς τοιοῦτοις ὑπάρχει λόγοις ἢ παρ' ἑκάστου βούλησις, διόπερ ῥᾶστον ἀπάντων ἔστιν αὐτόν· ἐξαπατηῆσαι· ὁ γὰρ βούλεται, τοῦθ' ἕκαστος καὶ οἶεται, τὰ δὲ πράγματα πολλάκις οὐχ οὕτω πέφυκεν.

[20] ὀρᾶτ' οὖν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ταῦθ' οὕτως, ὅπως καὶ τὰ πράγματ' ἐνδέχεται καὶ δυνήσεσθ' ἐξιέναι και

**οποῖον ἐκ φύσεως τα πράγματα
ἐπιδέχονται, και τότε θα ημπορέσετε
να κάμετε την εκστρατείαν και
μισθὸν θα ἔχετε. Δεν αρμόζει βέβαια
εἰς ανθρώπους φρονίμους και
ευγενεῖς—ὅταν ἔνεκα ελλείψεως
χρημάτων παραλείψωσι τι των εἰς
τον πόλεμον αναγκαίων—να
υποφέρωσιν αναισθήτως τας
τοιαύτας κατηγορίας· ουδέ αρμόζει
εἰς ανθρώπους φρονίμους και
ευγενεῖς ἐναντίον μεν των
Κορινθίων και των Μεγαρέων (6) —
οἱ οἱποῖοι εἶνε Ἕλληνες— ἀρπάζοντες
τα ὄπλα να εκστρατεύωσι, τον δε
Φίλιππον — ἓνα βάρβαρον! — να
αφήνουν να υποδουλῶνη πόλεις
ελληνικάς, ἔνεκα ελλείψεως ἐξόδων
προς συντήρησιν των στρατιωτῶν!...**

**Και ταῦτα ἐπροτίμησα να εἶπω, ὄχι
διὰ να γίνωμαι μισητὸς εἰς μερικοὺς
ἀπὸ σας· διότι ἐγὼ δεν εἶμαι τόσο
ἀνόητος οὔτε τόσο ἀπερίσκεπτος,
ὥστε να θέλω να με μισοῦν, νομίζω
ὅτι δεν ὠφελῶ καθόλου, ἀλλὰ
νομίζω ὅτι εἶνε καθήκον του δικαίου
πολίτου να προτιμᾷ την σωτηρίαν
της πατρίδος ἀπὸ τα ευχάριστα
λόγια. Διότι ὄχι μόνον ἐγὼ ἔχω
αυτὴν την ιδέαν, ἀλλ' ἔχω ἀκούσει —
και θα το ἔχετε βέβαια ἀκούσει και
σεῖς, ὅπως ἐγὼ—ὅτι και οἱ ἐπὶ της
ἐποχῆς των προγόνων μας ρήτορες
—τους οἱποῖους ἐπαινοῦσι μεν ὅλοι
ἀνεξαίρετως οἱ ἀναβαῖνοντες εἰς το
βῆμα, ἀλλ' οὐδόλως μιμοῦνται—
τοιαύτην συνήθειαν και**

μισθὸν ἔξετε. οὐ τοι σωφρόνων οὐδὲ
γενναίων ἐστὶν ἀνθρώπων,
ἐλλείποντάς τι δι' ἔνδειαν χρημάτων
τῶν τοῦ πολέμου εὐχερῶς τὰ τοιαῦτ'
ὄνειδη φέρειν, οὐδ' ἐπὶ μὲν Κορινθίου
καὶ Μεγαρέας ἀρπάσαντας τὰ ὄπλα
πορεύεσθαι, Φίλιππον δ' ἔαν πόλεις
Ἑλληνίδας ἀνδραποδίζεσθαι δι'
ἀπορίαν ἐφοδίων τοῖς στρατενομένοις.

[21] καὶ ταῦτ' οὐχ ἵν' ἀπέχθωμαί τιςιν
ὕμῶν, τὴν ἄλλως προήρημαι λέγειν· οὐ
γὰρ οὕτως ἄφρων οὐδ' ἀτυχῆς εἰμ' ἐγὼ
ὥστ' ἀπεχθάνεσθαι βούλεσθαι μηδὲν
ὠφελεῖν νομίζων· ἀλλὰ δικαίου πολίτου
κρίνω τὴν τῶν πραγμάτων σωτηρίαν
ἀντὶ τῆς ἐν τῷ λέγειν χάριτος αἰρεῖσθαι.
καὶ γὰρ τοὺς ἐπὶ τῶν προγόνων ἡμῶν
λέγοντας ἀκούω, ὥσπερ ἴσως και ὑμεῖς,
οὐς ἐπαινοῦσι μὲν οἱ παριόντες
ἅπαντες, μιμοῦνται δ' οὐ πάννυ, τούτῳ
τῷ ἔθει και τῷ τρόπῳ τῆς πολιτείας
χρηῆσθαι, τὸν Ἀριστείδην ἐκεῖνον, τὸν
Νικίαν, τὸν ὀμώνυμον ἑμαυτῷ, τὸν
Περικλέα.

συμπεριφορὰν εἶχον—να προτιμοῦν
την σωτηρίαν τῆς πατρίδος ἀπὸ τὰς
ευχαρίστους ομιλίας—ο περίφημος
Ἀριστείδης ὁ δίκαιος, ὁ Νικίας ὁ υἱὸς
τοῦ Νικηράτου, ὁ συνονόματός μου
Δημοσθένης καὶ ὁ Περικλῆς.

Ἀφ' οὗτου δε ἐξεφύτρωσαν οἱ
ρήτορες, οἱ ὁποῖοι σὰς
συχνοερωτοῦν: “τί ἐπιθυμεῖτε; τί να
προτείνω; τί να εἶπω διὰ να
ευχαριστηθῆτε;”, ἀπὸ τότε ἔχουν
προδοθῆ τα συμφέροντα τῆς
πατρίδος χάριν τῆς στιγμιαίας
ευχαριστήσεως καὶ συμβαίνουν
τέτοια πράγματα, ὁποῖα βλέπετε, καὶ
αἱ μὲν υποθέσεις τῶν τοιούτων
ρητόρων πηγαίνουν ὅλαι καλά, ἐνῶ
αἱ ἰδικαὶ σὰς πηγαίνουν κατὰ
διαβόλου....

Ἀλλὰ πρὸς τούτοις σκεφθῆτε, ὦ
Ἀθηναῖοι, ποῖαν περίληψιν, ποῖαν
εἰκόνα ἠμπορεῖ κανεὶς να δώσῃ τῶν
ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐγίναν ἐπὶ τῆς
ἐποχῆς τῶν προγόνων, καὶ τῶν
ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐγίναν ἐπὶ τῆς
ἐποχῆς σὰς. Θα εἶνε δε σύντομος ἡ
ὁμιλία καὶ γνωστὴ σὰς· διότι
δύνασθε να εὐτυχήσετε ὄχι ξένα
παραδείγματα, ὦ Ἀθηναῖοι,
μεταχειριζόμενοι, ἀλλ' ἰδικὰ σὰς.

Ἐκεῖνοι λοιπὸν—πρὸς ευχαρίστησιν
τῶν ὁποίων δεν ὠμίλουν οἱ ρήτορες
οὔτε ἠγάπων αὐτούς, ὅπως δα οὔτοι
ἀγαπῶσι σὰς (7)!—ἐπὶ τεσσαράκοντα
πέντε ἔτη εἶχαν τὴν ἡγεμονίαν τῶν
Ἑλλήνων—καὶ τὴν εἶχαν με τὴν
θέλησίν τῶν, περισσότερα δε ἀπὸ

[22] ἐξ οὗ δ' οἱ διερωτῶντες ὑμᾶς οὔτοι
πεφήνασι ῥήτορες ‘τί βούλεσθε; τί
γράψω; τί ὑμῖν χαρίσωμαι;’ προπέποται
τῆς παραυτίκα χάριτος τὰ τῆς πόλεως
πράγματα, καὶ τοιαυτὶ συμβαίνει, καὶ
τὰ μὲν τούτων πάντα καλῶς ἔχει, τὰ δ'
ὑμέτερον αἰσχροῦς.

[23] καίτοι σκέψασθ', ὦ ἄνδρες
Ἀθηναῖοι, ἅ τις ἂν κεφάλαι' εἰπεῖν ἔχοι
τῶν τ' ἐπὶ τῶν προγόνων ἔργων καὶ τῶν
ἐφ' ὑμῶν. ἔσται δὲ βραχὺς καὶ γνώριμος
ὑμῖν ὁ λόγος· οὐ γὰρ ἀλλοτρίοις ὑμῖν
χρωμένοις παραδείγμασιν, ἀλλ'
οἰκείοις, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εὐδαίμοσιν
ἔξεστι γενέσθαι.

[24] ἐκεῖνοι τοίνυν, οἷς οὐκ ἐχαρίζονθ' οἱ
λέγοντες οὐδ' ἐφίλουν αὐτούς ὥσπερ
ὑμᾶς οὔτοι νῦν, πέντε μὲν καὶ
τετταράκοντ' ἔτη τῶν Ἑλλήνων ἤρξαν
ἐκόντων, πλείω δ' ἢ μύρια τάλαντ' εἰς
τὴν ἀκρόπολιν ἀνήγαγον, ὑπήκουε δ' ὁ

**δέκα χιλιάδας τάλαντα ανεβίβασαν
και απεταμίευσαν εν τη Ακροπόλει,
ήτο δε υπήκοος αυτών ο βασιλεύς
της Μακεδονίας—όπως εινε πρέπον
εις τον βάρβαρον να υπακούη εις
τους Έλληνας—πολλά δε και ωραιά
τρόπαια έστησαν κατά ξηράν και
κατά θάλασσαν εκστρατεύοντες ατοί
τους και όχι στέλλοντες
μισθοφόρους, και μόνοι εξ όλων των
ανθρώπων αφήκαν δόξαν επί των
έργων στηριζομένην μεγάλην—
δόξαν ανωτέραν παντός φθόνου διά
το μέγεθος της!**

**Επί μεν των Ελληνικών πραγμάτων—
των εξωτερικών ήσαν τοιούτοι· εις
δε τα εσωτερικά παρατηρήσατε
οποίοι ήσαν και εις τα κοινά και εις
τα ιδιωτικά πράγματα. Και δημοσία
μεν λοιπόν τοιαύτα και τοσαύτα
αριστουργήματα ναών και
αγαλμάτων αφήκαν, ώστε να μην
ημπορούν να τους περάσουν οι
μεταγενέστεροι! Ιδιωτικώς δε ήσαν
τόσον μετριόφρονες και τόσον
σταθεροί εις το δημοκρατικόν
πολίτευμα,**

**ώστε η οικία του Αριστείδου και
Μιλτιάδου και των άλλων της εποχής
εκείνης επισήμων—αν κανείς από
σας γνωρίζη τί λογής τάχα εινε—
βλέπω ότι δεν εινε καθόλου
μεγαλοπρεπεστέρα από την οικίαν
του γείτονος· διότι εκείναι
εδιοικούσαν την πατρίδα, όχι διά να
πλουτήσουν, αλλά καθένας τους
ενόμιζε καθήκον του να αυξήση**

ταύτην την χώραν έχων αυτοίς
βασιλεύς, ώσπερ έστι προσήκον
βάρβαρον Έλλησι, πολλά δε και καλά
και πεζή και ναυμαχοῦντες έστησαν
τρόπαι· αυτοί στρατευόμενοι, μόνοι δ'
ανθρώπων κρείττω την επί τοις έργοις
δόξαν τών φθονούντων κατέλιπον.

[25] επί μεν δὴ τῶν Ἑλληνικῶν ἦσαν
τοιούτοι· ἐν δὲ τοῖς κατὰ τὴν πόλιν
αὐτὴν θεάσασθ' ὅποιοι, ἐν τε τοῖς
κοινοῖς κὰν τοῖς ἰδίοις. δημοσίᾳ μὲν
τοῖνυν οἰκοδομήματα καὶ κάλλη
τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα κατεσκεύασαν
ἡμῖν ἱερῶν καὶ τῶν ἐν τούτοις
ἀναθημάτων, ὥστε μηδενὶ τῶν
ἐπιγιγνομένων ὑπερβολὴν λελεῖφθαι·
ἰδίᾳ δ' οὕτω σώφρονες ἦσαν καὶ σφόδρ'
ἐν τῷ τῆς πολιτείας ἤθει μένοντες,

[26] ὥστε τὴν Ἀριστείδου καὶ τὴν
Μιλτιάδου καὶ τῶν τότε λαμπρῶν
οἰκίαν εἴ τις ἄρ' οἶδεν ὑμῶν ὅποια ποτ'
ἐστίν, ὄρᾳ τῆς τοῦ γείτονος οὐδὲν
σεμνοτέραν οὔσαν· οὐ γὰρ εἰς
περιουσίαν ἐπράττετ' αὐτοῖς τὰ τῆς
πόλεως, ἀλλὰ τὸ κοινὸν αὐξεῖν ἕκαστος
ᾤετο δεῖν. ἐκ δὲ τοῦ τὰ μεν Ἑλληνικὰ

αυτήν. Και επειδή εδιοικούσαν τα ελληνικά πράγματα με τέτοιο τρόπον, ώστε οι Έλληνες να έχωσιν εμπιστοσύνην εις αυτούς, τα των θεών δε με ευσέβειαν, τα δε αναμεταξύ των με ισότητα, διά τούτο απέκτησαν μεγάλην ευτυχίαν—και δικαίως!

Εις τοιαύτην λοιπόν κατάστασιν ευρίσκοντο τότε τα πράγματα επί της εποχής των προγόνων μας, οι οποίοι μετεχειρίζοντο προστάτας τοιούτους, τους οποίους ανέφερα—τον Αριστείδην, τον Νικίαν, τον Δημοσθένη και τον Περικλέα· αλλά σήμερον εις ποίαν κατάστασιν ευρίσκονται τα πράγματα της πατρίδος υπό την διεύθυνσιν των τιμίων και ικανών αυτών ανθρώπων; Ἄρα γε μήπως ευρίσκονται εις την ιδίαν ἢ σχεδόν ομοίαν κατάστασιν; Οι οποίοι—τα μὲν ἄλλα, ὅσα ἠμπορεῖ να εἶπῃ κανεὶς· περὶ της σημερινῆς καταστάσεως, παραλείπω, ἐνὼ πολλά θα ἠμπορούσα να εἶπω, ἀλλ' ἐνὼ ἔχομεν τόσην ἔλλειψιν ἀντιζήλων, ὅσην βλέπετε—διότι οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι εἶνε νικημένοι, οἱ δε Θηβαῖοι εἶνε ἀπασχολημένοι και κανεὶς ἐκ των ἄλλων Ἑλλήνων δὲν εἶνε ικανὸς να ἀντιπαραταχθῆ πρὸς ἡμᾶς περὶ των πρωτείων—και ἐνὼ ἠμπορούσαμεν και τα ἰδικὰ μας μέρη με ἀσφάλειαν να κατέχωμεν και τους ἄλλους Ἑλληνας να διοικῶμεν, ἐν τούτοις ἔχομεν χάσει με ὅλ' αὐτὰ χώραν ἰδικὴν μας—τας ἐν Θράκῃ και

πιστῶς, τὰ δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσεβῶς, τὰ δ' ἐν αὐτοῖς ἴσως διοικεῖν μεγάλην εἰκότως ἐκτήσαντ' εὐδαιμονίαν.

[27] τότε μὲν δὴ τοῦτον τὸν τρόπον εἶχε τὰ πράγματ' ἐκείνοις, χρωμένοις οἷς εἶπον προστάταις· νυνὶ δὲ πῶς ἡμῖν ὑπὸ τῶν χρηστῶν τούτων τὰ πράγματ' ἔχει; ἄρ' ὅμοίως ἢ παραπλησίως; οἷς --τὰ μὲν ἄλλα σιωπῶ, πόλλ' ἂν ἔχων εἶπειν, ἀλλ' ὅσης ἅπαντες ὄρατ' ἐρημίας ἐπειλημμένοι, [καὶ] Λακεδαιμονίων μὲν ἀπολωλότων, Θηβαίων δ' ἀσχόλων ὄντων, τῶν δ' ἄλλων οὐδενὸς ὄντος ἀξιοχρεῶ περὶ τῶν πρωτείων ἡμῖν ἀντιτάξασθαι, ἐξὸν δ' ἡμῖν και τὰ ἡμέτερ' αὐτῶν ἀσφαλῶς ἔχειν και τὰ τῶν ἄλλων δίκαια βραβεύειν,

[28] ἀπεστερήμεθα μὲν χώρας οἰκειίας, πλείω δ' ἢ χίλια και πεντακόσια

**Μακεδονία κτήσεις μας, έχομεν
εξοδεύσει περισσότερα από χίλια
πεντακόσια τάλαντα αδίκως εις τον
πόλεμον της Αμφιπόλεως, τους
συμμάχους δε, τους οποίους
απεκτήσαμεν κατά τον Βοιωτικόν
πόλεμον, αυτοί οι τωρινοί πολιτικά
μας τους έχουν χάσει, ενώ είνε
ειρήνη, και τέλος τόσον μέγαν
εχθρόν—τον Φίλιππον εναντίον μας
έχομεν εξασκήσει, έχομεν
προετοιμάσει!... !... Ἡ ας αναβή
ὅποιος θέλει εις το βήμα και ας μου
αποδείξη από που αλλού, αν ὄχι από
ημάς τους ιδίους, έχει γίνει ισχυρός
ο Φίλιππος. Ποίος θα τολμήση ἢ
ποίος θα ημπορέση!**

**Αλλά, ω φίλε μου—ημπορεί κανείς
να μου εἶπη—αν τα εξωτερικά μας
πράγματα ευρίσκονται εις κακήν
κατάστασιν, τα εντός της πόλεως μας
ὅμως είνε εις καλύτεραν κατάστασιν
τόρα. Και τί ημπορούσε να εἶπη
κανείς, εἴαν ἤθελε; Τας πολεμίστρας,
τας οποίας ασβεστώνομεν και τους
δρόμους, τους οποίους
επιδιορθώνομεν και τας βρύσεις και
τας ἄλλας φλυαρίας; Στρέψατε
λοιπόν τα βλέμματα σας προς
εκείνους, ὅσοι πολιτευόμενοι
κάμνουν αυτά, των οποίων ἄλλοι μεν
ἀπό πτωχοί που ἦσαν ἐγιναν
πλούσιοι, ἄλλοι δε ἐξ ἀδόξων
έντιμοι, ἄλλοι δε έχουσι
κατασκευάσει τας ιδιωτικὰς των
οικίας μεγαλοπρεπεστέρας των
δημοσίων οικοδομημάτων, διότι,**

τάλαντ' ἀνηλώκαμεν εἰς οὐδὲν δέον,
οὐς δ' ἐν τῷ πολέμῳ συμμάχους
ἐκτησάμεθα, εἰρήνης οὐσης
ἀπολωλέκασιν οὔτοι, ἐχθρόν δ' ἐφ'
ἡμᾶς αὐτοὺς τηλικούτον ἠσκήκαμεν. ἢ
φρασάτω τις ἐμοὶ παρελθών, πόθεν
ἄλλοθεν ἰσχυρὸς γέγονεν ἢ παρ' ἡμῶν
αὐτῶν Φίλιππος.

[29] ἀλλ', ὦ τᾶν, εἰ ταῦτα φαύλως, τά γ'
ἐν αὐτῇ τῇ πόλει νῦν ἄμεινον ἔχει. καὶ
τί ἂν εἰπεῖν τις ἔχοι; τὰς ἐπάλξεις ἅς
κονιῶμεν, καὶ τὰς ὁδοὺς ἅς
ἐπισκευάζομεν, καὶ κρήνας, καὶ λήρους;
ἀποβλέψατε δὴ πρὸς τοὺς ταῦτα
πολιτευομένους, ὧν οἱ μὲν ἐκ πτωχῶν
πλούσιοι γεγόνασιν, οἱ δ' ἐξ ἀδόξων
έντιμοι, ἔνιοι δὲ τὰς ἰδίας οἰκίας τῶν
δημοσίων οικοδομημάτων σεμνοτέρας
εἰσὶ κατεσκευασμένοι, ὅσῳ δὲ τὰ τῆς
πόλεως ἐλάττω γέγονεν, τοσοῦτω τὰ
τούτων ἠϋξῆται.

ὅσω τα της πόλεως ηλαττώθησαν,
τόσω τα ιδικά των ηυξήθησαν και
αυξάνονται!...

Τί λοιπόν εἶνε το αἴτιον ὅλων αὐτῶν; και διατί τάχα τότε ὅλα ανεξαιρέτως ευρίσκοντο εις καλήν κατάστασιν και τώρα ὄχι; Ἰδοῦ διατί· διότι πρότερον ο λαός, επειδή εἶχε την τόλμην να εκστρατεῦη μόνος του και ὄχι διὰ μισθοφόρων, ὅπως τώρα, και επειδή οἱ πόλεμοι ἐμβάλλουσι φρόνημα εις τας ψυχάς, και την συναισθησιν της αξίας, διὰ τούτο ἦτο δεσπότης και κύριος ὅλων των ἀγαθῶν και καθεὶς εκτός των πολιτικῶν ἦτο ευχαριστημένος να λάβη μέρος παρά του λαοῦ—ακούετε; παρά του λαοῦ!—και εις καμμίαν τιμὴν και εις καμμίαν ἐξουσίαν και ἐν γένει εις κανένα ἀγαθόν,

τώρα δε το ἐναντίον ἔχει συμβῆ: κύριοι των ἀγαθῶν εἶνε οἱ πολιτικοὶ και δι' αὐτῶν ὅλα ανεξαιρέτως γίνονται! Σεις δε ο λαός, επειδή και το φρόνημα και το σθένος της ψυχῆς σας ἔχει παραλύσει και ἔχετε γυμνωθῆ ἀπὸ χρήματα και συμμάχους, ἔχετε καταστήσει σαν ὑπηρέται και σαν ἓνα πράγμα πρόσθετον, πάρεργον, ἀρκούμενοι, ἀν σας μοιράζουσι ολίγα θεωρικά ἢ ἀν θα εορτάσουσι οὔτοι οἱ πολιτευόμενοι σας με πομπὴν και φαγοπότια τα Βοηδρόμια—την γνωστὴν του Ἀπόλλωνος εορτὴν. Και ἐκεῖνο το ὁποῖον προ πάντων ἀποδεικνύει ὅτι εἰσθε ἄνδρες (1)

[30] τί δὴ τὸ πάντων αἴτιον τούτων, και τί δὴ ποθ' ἅπαντ' εἶχε καλῶς τότε, και νῦν οὐκ ὀρθῶς; ὅτι τότε μὲν πράττειν και στρατεύεσθαι τολμῶν αὐτὸς ὁ δῆμος δεσπότης τῶν πολιτευομένων ἦν και κύριος αὐτὸς ἀπάντων τῶν ἀγαθῶν, και ἀγαπητὸν ἦν παρὰ τοῦ δήμου τῶν ἄλλων ἐκάστῳ και τιμῆς και ἀρχῆς και ἀγαθοῦ τινος μεταλαβεῖν·

[31] νῦν δὲ τοῦναντίον κύριοι μὲν οἱ πολιτευόμενοι τῶν ἀγαθῶν, και διὰ τούτων ἅπαντα πράττεται, ὑμεῖς δ' ὁ δῆμος, ἐκνευρισμένοι και περηρημένοι χρήματα, συμμάχους, ἐν ὑπηρέτου και προσθήκης μέρει γεγένησθε, ἀγαπῶντες ἐὰν μεταδιδῶσι θεωρικῶν ὑμῖν ἢ Βοηδρόμια πέμψωσιν οὔτοι, και τὸ πάντων ἀνδρειότατον, τῶν ὑμετέρων αὐτῶν χάριν προσοφείλετε. οἱ δ' ἐν αὐτῇ τῇ πόλει καθείρξαντες ὑμᾶς ἐπάγουσ' ἐπὶ ταῦτα και τιθασεύουσι χειροῖθις αὐτοῖς ποιοῦντες.

εἶνε το ἐξῆς: ὅτι και χάριν τους
γνωρίζετε—τους ευγνωμονεῖτε,
διατί; διὰ τα ἰδικά σας πράγματα! Οἱ
δε πολιτικοί, αφοῦ σας ἐκλείσαν —
διὰ της εἰρηνικῆς των πολιτικῆς,
ἐντός της πόλεως ὡς ἐντός κλωβού,
ὅπως οἱ θηριοτρόφοι τα θηρία, σας
σύρουσιν εἰς ταῦτα—τα θεωρικὰ και
τας εορτάς και τα δημόσια συμπόσια
— και σας ἐξημερώνουν—ἵνα
ἡμερευόμενοι κάθησθε εἰς τα σπίτια
σας και τους ἐπιτρέπετε να σας
διοικούν—και σας κάνουν του χεριού
των!...

**Αλλά ποτέ δεν εἶνε δυνατόν, καθὼς
φρονῶ, να ἀποκτήσουν μέγα και
γενναίαν φρόνημα οἱ ἄνθρωποι, οἱ
οποῖοι καταγίνονται εἰς μικρά και
πρόστυχα πράγματα· διότι ὅποια εἶνε
τα ἐπαγγέλματα και ὁ τρόπος της
ζωῆς των ἀνθρώπων, τοιοῦτον κατ'
ἀνάγκην εἶνε και τὸ φρόνημα των!
Και μα τον θεόν δεν θα
παραξενευθῶ καθόλου, αν αὐτὰ που
σας εἶπα, βλάβουν περισσότερο
ἐμέ, που τα εἶπα, παρά ἐκείνους που
τα ἔκαναν διότι και ἐλευθερία λόγου
δεν ὑπάρχει περὶ ὅλων των
πραγμάτων και πάντοτε ἐνώπιον
σας—και μάλιστα ἐγὼ τουλάχιστον
παραξενεύομαι πῶς και τότε ἕως
τόρα ἐδόθη τοιαύτη εἰς ἐμέ!..**

**Αφοῦ λοιπὸν αὐτὰ ἔχουν
τοιουτοτρόπως, εἴαν—ὄχι πρωτύτερα,
ἀλλὰ τουλάχιστον τότε— θελήσετε
να ἐκστρατεύσετε και να κάμετε ὅτι
ἡ ἀξιοπρέπεια σας ἐπιβάλλει και τα**

[32] ἔστι δ' οὐδέποτ', οἶμαι, μέγα και
νεανικὸν φρόνημα λαβεῖν μικρὰ και
φαῦλα πράττοντας· ὅποι' ἄττα γὰρ ἂν
τάπιτηδεύματα τῶν ἀνθρώπων ἦ,
τοιοῦτον ἀνάγκη και τὸ φρόνημ' ἔχειν.
ταῦτα μὰ τὴν Δῆμητρο' οὐκ ἂν
θαυμάσαιμ' εἰ μείζων εἰπόντι ἐμοὶ
γένοιτο παρ' ὑμῶν βλάβη τῶν
πεποηκότων αὐτὰ γενέσθαι· οὐδὲ γὰρ
παρρησία περὶ πάντων ἀεὶ παρ' ὑμῖν
ἔστιν, ἀλλ' ἔγωγ' ὅτι και νῦν γέγονεν
θαυμάζω.

[33] εἴαν οὖν ἀλλὰ νῦν γ' ἔτι
ἀπαλλαγέντες τούτων τῶν ἐθῶν
ἐθελήσητε στρατεύεσθαι τε και
πράττειν ἀξίως ὑμῶν αὐτῶν, και ταῖς

περισσεύματα του προϋπολογισμού σας—τα θεωρικά—μεταχειρισθήτε ως μέσα προς απόκτησιν των εκτός της Αττικής αγαθών, ἴσως, και ἴσως τότε, ὦ Ἀθηναῖοι, ἀποκτήσετε κάποιο ἀγαθὸν μέγα και διαρκές και ἀπαλλαγῆτε των τοιούτων ἀθέμιτων ἀπολαυῶν (8) ἀπολαυῶν, που ομοιάζουν προς τροφάς, αι οποίαι δίδονται ὑπὸ των ἰατρῶν προς τους ἀσθενεῖς. Διότι, ὅπως και ἐκεῖναι οὔτε καμμίαν δύναμιν δίδουν εἰς τον ἀσθενῆ οὔτε και να ἀποθάνη τον ἀφήνουν, ἔτσι και αὐτά, τα οποία σεις τὸρα μοιράζεσθε ἀναμεταξύ σας· οὔτε εἶνε τόσα πολλά, ὥστε να παρέχουν κάποια ὠφέλεια διαρκή, οὔτε σας ἀφήνουν πάλιν να κάμετε τίποτε ἄλλο—σπουδαιότερον, ἀφού ἀλλάξετε γνώμην και παύσετε να τα μοιράζεσθε· ἀλλ' ὅμως εἶνε ἀρκετὰ, ὥστε να ἐπαυξάνουν την οκνηρίαν του καθενὸς σας.

Λοιπὸν συ—θα εἶπη κανεῖς—προτείνεις τα θεωρικά να γίνουν μισθὸς στρατιωτικός; Μάλιστα! αὐτὸ προτείνω· ἀλλὰ συγχρόνως προτείνω και ἐν ἄλλο: να κανονισθοῦν ὅλα ἀνεξαιρέτως ὅπως τα στρατιωτικά, ὦ Ἀθηναῖοι, ἵνα παίρνων καθένας ἐκ των χρημάτων του δημοσίου ὅ,τι του πέφτει εἰς το μερίδιόν του να εἶνε συγχρόνως ὅ,τι τον χρειάζεται η πατρίς. Δηλαδή εἶνε ἐπιτετραμμένον να ζῶμεν ἐν εἰρήνῃ; Ἐάν μένη ἐν τη πατρίδι, να ζη εὐτυχής, διότι λαμβάνων το μερίδιόν του θα εἶνε

περιουσίαις ταῖς οἴκοι ταύταις ἀφορμαῖς ἐπὶ τὰ ἔξω τῶν ἀγαθῶν χρῆσθαι, ἴσως ἄν, ἴσως, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τέλειόν τι καὶ μέγα κτήσασθ' ἀγαθὸν και τῶν τοιούτων λημμάτων ἀπαλλαγείητε, ἃ τοῖς [ἀσθενούσι] παρὰ τῶν ἰατρῶν σιτίοις [διδόμενοις] ἔοικε. καὶ γὰρ ἐκεῖν' οὔτ' ἰσχὺν ἐντίθησιν οὔτ' ἀποθνήσκειν ἔᾱ· και ταῦθ' ἃ νέμεσθε νῦν ὑμεῖς, οὔτε τοσαῦτ' ἐστὶν ὥστ' ὠφέλεια ἔχειν τινὰ διαρκῆ, οὔτ' ἀπογνόντας ἄλλο τι πράττειν ἔᾱ, ἀλλ' ἔστι ταῦτα τὴν ἐκάστου ῥαθυμίαν ὑμῶν ἐπαυξάνοντα.

[34] οὐκοῦν σὺ μισθοφορὰν λέγεις; φήσει τις. και παραχρημά γε τὴν αὐτὴν σύνταξιν ἀπάντων, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἵνα τῶν κοινῶν ἕκαστος τὸ μέρος λαμβάνων, ὅτου δέοιθ' ἢ πόλις, τοῦθ' ὑπάρχουσι. ἔξεστιν ἄγειν ἡσυχίαν· οἴκοι μένων βελτίων, τοῦ δι' ἔνδειαν ἀνάγκη τι ποιεῖν αἰσχρὸν ἀπηλλαγμένος. συμβαίνει τι τοιοῦτον οἶον και τὰ νῦν στρατιώτης αὐτὸς ὑπάρχων ἀπὸ τῶν αὐτῶν τούτων λημμάτων, ὥσπερ ἐστὶ δίκαιον ὑπὲρ τῆς πατρίδος. ἔστι τις ἔξω

απηλλαγμένος από την ανάγκη του να κάμνη τίποτε αισχρόν ἔνεκα ενδείας—διότι με αυτά θα ημπορή να εξοικονομή τα της πρώτης ανάγκης. Συμβαίνει πόλεμος, όπως τώρα; Εάν ἔχη στρατεύσιμον ηλικίαν να λαμβάνη και αυτός το μερίδιόν του, αλλά με τα ίδια χρήματα. που θα λαμβάνη, να υπηρετή ως στρατιώτης την πατρίδα, όπως άλλως τε εἶνε και δίκαιον. Ἐχει κανείς από σας περάσει την στρατεύσιμον ηλικίαν—εἶνε ἄνω των 60 ετών; Να παίρνη και αυτός το μερίδιόν του, ἀλλ' ὅσα παίρνει τόρα χωρίς να προσφέρῃ καμμίαν υπηρεσίαν ἢ ωφέλειαν εἰς την πατρίδα, να τα παίρνη εἰς το ἐξῆς—και μάλιστα να παίρνη το ἴδιον ποσόν με τον στρατιώτην—ἀλλ' ἐπιβλέπων και διευθύνων τα της πατρίδος—ως βουλευτής, — ἐκκλησιαστής, δικαστής κλπ.

Εν γένει δε με τον τρόπον αὐτόν χωρίς να αφαιρέσω οὔτε να προσθέσω τίποτε, ἀλλ' ολίγον μόνον διορθώσας την ἀταξίαν της διανομῆς, κατορθώνω να φέρω μίαν τάξιν εἰς την πόλιν του να λαμβάνη καθένας εκ των θεωρικῶν μισθόν διὰ την στρατιωτικὴν του υπηρεσίαν, διὰ την δικαστικὴν και εν γένει διὰ πάσαν υπηρεσίαν, την ὁποίαν ἀναλόγως της ηλικίας και ἀναλόγως των περιστάσεων προσφέρει εἰς την πατρίδα. Εἶνε ολίγον αὐτό; Ἀλλ' εἰς την πρότασιν μου αὐτὴν δεν ἀνέφερα, νομίζω, εἰς κανέν μέρος,

τῆς ηλικίας ὑμῶν· ὅσ' οὔτος ἀτάκτως νῦν λαμβάνων οὐκ ὠφελεῖ, ταῦτ' ἐν ἴση τάξει λαμβάνων πάντ' ἐφορῶν και διοικῶν ἅ χρῆ πρόττεσθαι.

[35] ὅλως δ' οὔτ' ἀφελῶν οὔτε προσθεῖς, πλὴν μικρῶν, τὴν ἀταξίαν ἀνελῶν εἰς τάξιν ἤγαγον τὴν πόλιν, τὴν αὐτὴν τοῦ λαβεῖν, τοῦ στρατεῦσθαι, τοῦ δικάζειν, τοῦ ποιεῖν τοῦθ' ὅ τι καθ' ἡλικίαν ἕκαστος ἔχοι καὶ ὅτου καιρὸς εἶη, τάξιν ποιήσας. οὐκ ἔστιν ὅπου μηδὲν ἐγὼ ποιούσι τὰ τῶν ποιούντων εἶπον ὡς δεῖ νέμειν, οὐδ' αὐτοὺς μὲν ἀργεῖν και σχολάζειν και ἀπορεῖν, ὅτι δ' οἱ τοῦ δεῖνος νικῶσι ξένοι, ταῦτα πυνθάνεσθαι ταῦτα γὰρ νυνὶ γίγνεται.

ὅτι πρέπει να διαμοιράζονται τα
χρήματα εκείνων οι οποίοι
υπηρετούν την πατρίδα εις
ανθρώπους που δεν κάμνουν τίποτε,
ούτε ότι αυτοί μεν να μένουν αργοί
και να μη φροντίζωσι διά τίποτε και
να στερώνται ένεκα της μικράς
απολαυής των δύο οβολών, ενώ
ημπορούν να πλουτούν από τον
πόλεμον, και να μανθάνουν ότι οι
μισθωτοί στρατιώται του δείνα
νικούν· διότι αυτά συμβαίνουν τώρα.
Και δεν κατηγορώ, όχι, πάντα όστις
σας υπηρετεί, αλλά και από σας
απαιτώ να ενεργήτε χάριν του
εαυτού σας εκείνα διά τα οποία
άλλους εκτιμάτε και να μη
εγκαταλείπετε εις άλλους, ω
Αθηναίοι, την ηγεμονίαν της
Ελλάδος, την οποίαν οι πρόγονοι σάς
αφήκαν, αποκτήσαντες αυτήν με
πολλούς και ένδοξους αγώνας και
κινδύνους!.. Είπα σχεδόν όσα νομίζω
ότι είνε συμφέροντα· σεις δε είθε να
εκλέξητε εκείνο, το οποίον θα είνε
ωφέλιμον και εις την πόλιν εν γένει
και εις καθένα από σας ιδιαίτέρως!..
Είθε!..

1) Την θεραπείαν των κακώς εχόντων διέβλεπεν εις την κατάργησιν των θεωρικών, αλλά δεν ήξευρε με ποιόν τρόπον να το είπη, διότι υπήρχεν αυστηρότατος νόμος, όστις επέβαλλε θάνατον εις πάντα προτείνοντα την κατάργησιν των.

2) Έκειτο επί της Προποντίδος.

3) Αντιστοιχεί προς το διάστημα 15 Νοεμβρίου- 15 Δεκεμβρίου.

4) Οι τρεις πρώτοι μήνες του αττικού έτους διάστημα αντιστοιχούν προς το ιδικόν μας από 15 Ιουλίου- 15 Οκτωβρίου.

5) Ετελούντο κατ' έτος το α' δεκαήμερον του Οκτωβρίου.

6) Εννοεί τας παλαιάς εκστρατείας των Αθηναίων εναντίον των Κορινθίων και Μεγαρέων.

7) Ειρωνικώς.

8) Εννοεί την απολαυήν των.
